

MÉTSZET

ÉPÍTÉSZET
ÚJDONSÁGOK
RÉSZLETEK
SZERKEZETEK

EGÉSZSÉGES ELITIZMUS

VIDÉKI ÚJ HÁZAK TÍZ ÉV UTÁN

FEDELES LOVARDA

JÁTÉKOS SZÍNEZŐ AZ IDEOLÓGIA GÉPELT HASÁBJAIN

TÉMA: TELEPÜLÉSI ARCULAT

PÉLDÁK EGY FŐÉPÍTÉSZ GYAKORLATÁBÓL

EGY BARÁTSÁGOS TEMPLOM

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVEK

ARCULATI KÉZIKÖNYVEK

Ára: 890 Ft

www.tervlap.hu

ISSN 2061-2710

2019/5/szeptember-október

GRAPHISOFT.
ARCHICAD 23

INSTANT BIM

Az ARCHICAD23 fő újdonságai a rövidebb reakcióidő, a pontos modellezés, intuitív szerkesztés és precíz dokumentáció, valamint a szakági – generáltervezői – koordinációt elősegítő, a szinteken és elemeken áthaladó vízszintes, függőleges, illetve ferde irányú strangok, gépészeti áttörések, kimetszések készítését támogató új Áttörés eszköz.

Az AC23 optimalizálja a szakmai szoftverekkel (Solibri, dRofus) való kapcsolatot, ami gyorsabb és pontosabb kétoldalú együttműködést és adatátvitelt eredményez.

ArchiCAD Center - MódiStúdió
www.modistudio.hu

Archimage Plusz
www.archimage.hu

PIRCAD
www.pircad.hu

Bizonyára sokan emlékeznek még arra a kabarétréfára, amely így kezdődött:

„A gyárigazgató a műszaki igazgatóhoz:

– Holnap reggel 9 órakor napfogyatkozás lesz, tehát olyasvalami, ami nem látható minden nap. Intézkedjék, hogy a dolgozók ünneplőruhában jelenjenek meg. E ritka jelenséget magam fogom megmagyarázni. Ha esik, a jelenséget nem láthatjuk jól. A dolgozók ez esetben az étterembe mennek.”

És így végződött:

„Csoportvezető a munkásokhoz:

– Holnap 9 órakor el fog tűnni a gyárigazgató, miközben esik. Kár, hogy ezt nem láthatjuk minden nap.”

Ez jutott eszembe, mikor a települési arculati kézikönyvekről esett szó, és nem egy tervezőtől hallottam: hát minek ezt is túlszabályozni, így is elég bonyolult már a tervezés! Nos, a TAK-okkal éppen ez volt a cél: normatív szabályozás helyett értelmes példákat adni, ahogy történt ez Írországban is jó másfél évtizede.

E lapszámban ennek is utánajártunk, milyenek is a jó példák Írországban, és a magyar településképi beavatkozásokon át eljutunk erdélyi példáig is.

Én azt hiszem, érdemes a kérdéssel foglalkozni, a jó TAK-okat hasznos forgatni, hiszen egy értelmes építető meggyőzésében segítheti az építész tervezőt. „Kár, hogy ezt nem láthatjuk minden nap...”

C S A N Á D Y P Á L

Grafika: Kállai Kata

Kiadja az Artifex Kiadó Kft., 1119 Budapest, Bikszádi utca 25. / 36-1-783-1711 / info@artifexkiado.hu / www.tervlap.hu, www.epitesimegoldasok.hu, www.artifexkiado.hu, www.kamaraikezesek.hu, www.cpr.hu / ISSN 2061-2710 / Terjesztő: Magyar Posta Zrt. / Hirdetésfelvétel, termékek: Sárdy Csaba 36-20-240-7232 / Alapító-főszerkesztő: Szende Árpád / Főszerkesztő, felelős kiadó: Csanády Pál 36-20-312-4514 / Főszerkesztő-helyettes: Ware-Nagy Orsolya / Szerkesztő: Dobossy Edit / Szakmai tanácsadók: Csajbók Csaba, Vukoszávlyev Zorán, Wesselényi-Garay Andor, Gáspár László, Katona Vilmos, Nagy Sándor, Czigány Tamás (Győr), Lengyel István (Debrecen), Patartics Zorán (Pécs), Ripszám János (Siófok) / Lapterv és nyomdai előkészítés: Csányi Tamás, xfergrafika.hu / Nyomda: D-Plus / Olvasószerkesztő: Sólyom Beáta / Előfizetés egy évre: 4900 Ft, két évre: 8900 Ft, három évre: 11 900 Ft. Előfizetés kizárólag elektronikusan a terlvap építész közösségi portálon keresztül: www.tervlap.hu / Az építészeti alkotásokat bemutató cikkek lektoráltak.

/ LED kontúrvilágítás

/ Ujjlenyomattal vezérelt nyitás-zárás

/ Teljes üveglap borítás

/ Extravagáns építészeti

A Pírnar luxus kategóriájú bejárati ajtók tele vannak innovatív megoldásokkal, ezért nem csak a méretükkel érnek el lélegzetelállító hatást a legnagyobb terekben is.

*Max. magasság 3 m, max. szélesség: 2.80 m (oldalvilágítókkal)

A Pírnar bejárati ajtók kizárólagos forgalmazója Magyarországon:

mantu
ajtó-ablak stúdió

1139. Budapest, Róppentyű utca 73/A
pírnar@mantu.hu

Bővebb információt ezen a weboldalon talál: mantu-ablak.hu

GRANDIÓZUS TERVEKHEZ

Korlátok méretezése egyszerűen, biztonsággal!

FIXPERIENCE
méretező szoftver
RAIL-FIX modul

Töltse le díjmentes szoftverünket:
www.fischerhungary.hu

Magyar (Magyarország) | Magyarország | Hosszmérték [mm] | Vonalterhelés egysége [kN/m] | Erő mértékegysége [kN]

T E R M É K E K

- 4 Szigetcsarnok Lindauban
 8 Kapcsolatban a természettel – a város közepén
 13 **Mai szemmel** / Orgoványi Művelődési Ház (1968–69) |
 Építész: **Jurcsik** Károly (1928–2009), **Varga** Levente (1939–2019)
 14 **A_pro'** / Tüskék a tájban

M E T S Z E T

- 16 Egészséges elitizmus | Építész: **Csillag** Katalin, **Gunther** Zsolt

K Ü L H Ö N

- 28 Vidéki új házak tíz év után
 34 Fedeles lovarda | Építész: **Köllő** Miklós

T É M A : T E L E P Ü L É S I A R C U L A T

- 38 Példák egy főépítész gyakorlatából
 44 Egy barátságos templom | Építész: **Váncza** László, **Ferenczy** Kinga, **Ránki** Soma
 48 Játékos színező az ideológia gépelt hasábjain | Építész: **Kovács** Zsolt György,
Beránková Jana, **Kovács** Dávid
 54 Településképi arculati kézikönyvek
 57 Arculati kézikönyvek

Z Ö L D R O V A T

- 60 Mit üzen az Urban Future Global Conference 2019?

T E R V P Á L Y Á Z A T

- 62 Norman Foster, a kortárs korszak leginnovatívabb építészirodájának vezetője

A K T U Á L I S

- 64 A kereszt – 13. SZÉK a Fugában
 66 Őcsi Gabriella Mai szemmel című cikkéhez

K Ö N Y V

- 67 Igazi könyvcsemege
 68 Modell vagy külön út: Bécs szociális építészete
 69 **Abstracts in English**
 70 **Tervezők, szerzők**
 72 **Ciki** / Brüsszel

Szigetcsarnok Lindauban

Auer Weber mozgalmas horizontja

Az óváros, a Bodeni-tó és a hegyek között elhelyezkedő szigetcsarnok tervezésekor a helyi topográfia nagy szerepet játszott. Az épület tetejének kialakítása különösen fontos volt, hiszen a környékről szinte mindenhonnan jól látható.

A müncheni Auer Weber építésziroda munkatársai, akik feladatuk kapták a kiöregedett szigetcsarnok újjáépítését, tervezéskor a funkció-

nalitás mellett a környezeti viszonyokat és a helyi adottságokat is figyelembe veszik. „Mindenesetében nulláról kezdjük a munkát, és tapasztalatunkra, valamint kreativitásunkra támaszkodunk. A változatosság, az egységesség fontos számunkra, soha nem ismétljük magunkat” – hangsúlyozza Moritz Auer, az Auer Weber ügyvezetője. Az épület kommunikál az óvárossal, és beleolvad környezetébe. A tetőfelület számtalan síkból és ferde élből áll. „Olyan, mint egy mozgó horizont” – magyarázza Auer. A Nap beesési szögtől, napszaktól és a betekintési szögtől függ, hogy milyen színűnek látszanak az egyes elemek: a paletta az aranytól a matt barnáig terjed, időnként még vöröses is lesz.

2010-ben az Auer Weber húsz másik jelentkezővel szemben nyerte meg a tendert. „A legnagyobb kihívást az jelentette, hogy mindent a nagyterem köré kellett tervezni. Ezt ugyanis megtartották, hiszen a jelentősége mint a Nobel-díjasok tárgyalója, kiemelkedő.

A meglévő terem igen erős érzelmeket generál, szinte azonosulnak vele a használói” – mondja Auer. A szigetcsarnokot eredetileg 1981-ben építették, és a '80-as évek bájával rendelkezett. „Meg kellett szabadítanunk az elavultságtól” – hangsúlyozza Auer. „Ezenkívül egy olyan kongresszusi központot akartunk létrehozni, amely rengeteg eseménynek adhat helyet: a kis magánrendezvényektől a nagyokig. Ebből adódóan az elkészült terem többféleképpen osztható, leválasztható. A koncepció és a megvalósítás fontos része volt, hogy megnyissuk a teret a tó irányába. A tavat az épület részévé akartuk tenni, és a tó szélén elhelyezett étteremmel az épület a lindauiak kedvenc helyévé is vált – nemcsak a turistáké, a konferencialátogatóké és a Nobel-díjasoké” – meséli az építész.

„A minőség és az alapkonceptió tudatosan lett robusztus. Az épületnek évtizedeken át fenn kell maradnia, és jól kell öregednie” – hangsúlyozza Moritz Auer, aki testvérével,

Moritz Auer

Philippel és három másik társukkal irányítja az építészirodát. Az Auer Weibert 1980-ban Moritz édesapja, Fritz Auer és társa, Carlo Weber alapította Stuttgartban.

Harmincnyolc különböző felület

A kivitelezést a Täumer bádgosipari cég végezte, melyet 1908-ban a bajorországi Landsbergben alapítottak tetőfedő- és bádgosüzemként. Ma, harmadik generációs bádgosként, Johannes Bernwieser vezeti. A lindau-i új tető kivitelezése nagy kihívást jelentett számukra, hiszen harmincnyolc különbö-

ző tetősíkból áll, melyek hajlásszöge, mérete és iránya is eltérő. A tető PREFA Falzonal burkolólemezekből épült.

PREFA Hungária Kft., Budaörs

A BME Épületszerkeztani Tanszékét hosszú ideig vezető, a mára klasszikussá vált épületszerkezeti tankönyv-enciklopédia szerzője, Gábor László professzor úr születésének 100. évfordulója alkalmából 2010-ben rendezett I. Épületszerkezeti Konferencia után, ez évben már kilencedszer kerül sor hasonló rendezvényre.

A mindig teltházas, nagy sikerű konferencia minden évben egy-egy épületszerkezeti témakört jár körül, hazai neves építészek, és a Tanszék komoly tervezési, szakértési, valamint oktatási gyakorlattal rendelkező munkatársainak előadásaival.

Az idei téma, a lakásépítés, melyet a „közel nulla” energetikai követelményeknek való megfelelés, a belső komfortszint emelése, a megbízhatóság javítása befolyásol, de az egyedi építészeti elképzelések – mint a növényzet telepítése, erkélyek-teraszok megnövelt aránya, üvegezett felületek, épületfelületek, stb. – alkalmazása is egyre eredményesebbé tesz.

Az ez évi rendezvény további időszerűsége, hogy a BME Épületszerkeztani Tanszéke idén ünnepi fennállásának 150. éves évfordulóját, így a konferencia, és az azt kiegészítő kiállítás egyben tisztelgés és megemlékezés is...

IX. ÉPÜLETSZERKEZETI KONFERENCIA

LAKÓÉPÜLETEK - változó trendek, új épületszerkezeti megoldások

Időpont:

2019. november 26. kedd

Helyszín:

BME Központi épület
1. emeleti Díszterem

Regisztráció:

www.epszerkkonferencia.hu
www.epszerk-konferencia.hu

A konferencia előadásainak tervezett témái:

- az Épületszerkeztani Tanszék 150 éves története
- új trendek a lakóépületeknél
- extravagáns lakóépületek
- zöld a tetőn és a homlokzaton
- a KNE épületek problémái, a javasolt megoldások
- a belső komfort javítása
- az üveg, mint burkolat
- homlokzatok tűzterjedési problémái
- belvárosi épületek megújulása, emeletráépítések
- teraszok és erkélyek korlát-megoldásai
- árnyékolók zajvédelmi szerepe
- alternatív energiatermelés integrált szerkezeti elemekkel
- hőtechnikai, szellőztetési problémák szimulációja

a mi Otthonunk

- » Háznéző, lakásbemutatók
- » Építészeti, lakberendezési ötletek
- » Szakértő tanácsok építőknak, felújítóknak

Digitálisan is olvasható

a digitalstand és a dimag weboldalán!

VELUX lapostetős felülvilágítók Természetesen a tető része

Hatékony bevilágítás

Természetes fény az ötödik homlokzatról a kiváló fényeloszlásért

Lakó- és középületekbe

Jó hőszigetelés U 0,80-0,87 W/m²K (EN 1873 szerint), kiváló zajcsökkentés R_w 36 dB

Kényelem és komfort

Választható fix vagy távkapcsolóval nyitható ablak, akril vagy polikarbonát anyagú, víztiszta vagy opál kupolával

Egyszerű
tervezés
BIM Object
elemekkel

www.velux.hu/szakembereknek

Megbízható termékrendszer ●

Egyszerű tervezés ●

Gyors beépítés ●

Életre keltyük a fényt
1942 óta

VELUX®

Kapcsolatban a természettel – a város közepén

Régi álmát látta valóra válni Kristina és Oliver, amikor lehetőségük nyílt koppenhágai lakásuk bővítésére. A háznak új tetőre volt szüksége, ők pedig fiuk születésekor kinőtték apró, kétszobás, ötödik emeleti lakásukat. A tetőtér megvételekor eredetileg tetőteraszt akartak létrehozni, döntésük végül mégis egy szabadon használható nappalit eredményezett.

1

Kristina Rasmussen és Oliver Alexander Cook hosszas tanakodás után egy jónevű építésziroda, a Werkt munkatársát, Lasse Gronnerup Johannsent bízta meg lakásuk átalakításával, aki feltette nekik a kérdést: gondoltok-e már azon, hány négyzetmétert foglal el egy terasz, amit csak nyáron használhatnak? Ráadásul Dániában jóval kevesebb a meleg napok száma, mint Európa délebbre eső országaiban. Az építész egy szokatlan megoldást javasolt: VELUX CABRIO® tetőablakok beépítését, amelyeket egyetlen mozdulattal át lehet alakítani tetőerkéllyé. „Amikor a ház fenntartója elkezdte a tető felújítását, felmentünk, és a megbontott tetőn át megláttuk, milyen panoráma vár ránk a tetőtérben. Újrarendeltük tehát, mire is használnánk az emeleti szobákat, és arra a következtetésre jutottunk, hogy olyan közös teret szeretnénk, ami egész évben élvezhető és a lehető legjobb kilátást biztosítja a városra. Egyértelművé vált, hogy a legjobb döntés, ha három, szorosan egymás mellé szerelt VELUX CABRIO® tetőerkélyt választunk, amelyek a nappali egyik oldalát majdnem teljes szélességében megnyitják a világ felé” – mesélte Kristina.

„Nem szeretnénk volna valami robusztus szerkezetet, ugyanakkor fontos volt, hogy a kétéves gyermekünk számára is biztonságos

legyen” – magyarázta Oliver. A VELUX CABRIO® tetőerkéllyel a ház környezete pilanatok alatt a lakás részévé válhat. A felső ablak felfelé-kifelé nyílik, az alsó ablak mozgatásával egyidejűleg pedig egy, az ablakelemhez mindkét oldalon rögzített korlát nyílik le automatikusan, így még egy kisgyerek is kiállhat az ablakba és élvezheti a panorámát. Az ablakelemek VELUX ThermoTechnology™ hőszigetelési rendszerének (a fa ablakszerkezetben alkalmazott 100%-ban újrahasznosított EPS hőszigetelő anyagnak), a kiváló hőszigetelésű üvegek és az extra gumitömítésnek köszönhetően az ablak pajzsként védi otthonunkat a kinti hideggel szemben. A beépített légszűrőjük javítja a belső klímát, mivel kívül tartja a port és a rovarokat. „Amikor megnéztünk egy oktatóvideót a tetőerkélyről a VELUX honlapján, teljesen biztosak lettünk a dolgunkban” – mesélte.

A három, szorosan egymás mellé sorolt tetőerkély a mennyezetig nyitotta meg a nappali terét, ezzel a meredek tetőszög ellenére is kivételesen tágas térélményt hoztak létre, amelyet régi lakrészükkel is sikerült összehangolni: a koherenciát a bejárati ajtó elé beeső fény teremti meg, amely az új, fehér padló segítségével a lépcső felől szűrődik be. A helyiségekben beépített VELUX Premium műanyag bevonatos, alsó és felső kilincses panoráma tetőtéri ablakok (GPU/GPL), valamint VELUX INTEGRA® elektromos és napelemes tetőtéri ablakok (GGL/GGU) összehangolt rendszere kiváló hőszigetelés mellett az egész lakást egyenletes fényvel árasztja el, hiszen ezek kiváló fényáteresztési képességük és akár 0,92 W/m²K hőátbocsátási tényezőjük mellett a VELUX INTEGRA® rendszer segítségével önműködően szellőztetik át otthonukat – ráadásul minden elektromos és napelemes tetőtéri ablak esőérzékelőt is tartalmaz, így az ablak automatikusan bezáródik, ha elered az eső.

„A lakás régi része is nagyobbak tűnik annak ellenére, hogy valójában kisebb lett, hiszen a lépcső elvett némi teret a hálószobából – ez a fénynek köszönhető. Még mindig csodálkozom, milyen hihetetlenül világos lett a lakásunk. Még egy szürke novemberi napon is

2

rengeteg fény van, s nyáron a lakás olyan, mintha mindenhol üveg venne minket körül” – lelkesedett Kristina, hozzátéve: „A hétköznapokban nagyon sokat számítanak a padlótól a mennyezetig érő ablakok. Kétéves kisfiunk még a Holdra is felnézhet, de azt is megfigyelheti, ahogy a királyi palota tetején helikopter landol – mi így látjuk Koppenhágát. Megfigyelhetjük, ahogyan változnak a város fái, és rendkívül közel élhetünk a természethez a város közepén is.” Kristina és Oliver bár tetőteraszt szeretett volna építeni, megismerve a VELUX CABRIO® tetőerkélyt olyan megoldást találtak, amely megváltoztatta lakásukhoz fűződő viszonyukat is: egész évben világos, tágas és szellős térben élhetnek, amelyből leírhatatlan kilátás nyílik az égboltra és a városra.

VELUX Magyarország Kft., Budapest

www.velux.hu/szakembereknek

Szakmai szvenvedely és professzionizmus világszerte – VELUX.

Megbízható partner az építkezésben.

(x)

[1] A tetőtérben kialakított nappali egyik oldalát majdnem teljes szélességében megnyitja a világ felé a három, szorosan egymás mellé szerelt VELUX CABRIO® tetőerkély

[2] A felső ablak felfelé-kifelé nyílik, az alsó ablak mozgatásával egyidejűleg pedig egy, az ablakelemhez mindkét oldalon rögzített korlát nyílik le automatikusan

„Képtelen vagyok követni,
hogy mikor milyen
építési jogszabály változik...”

„Rengeteg időm elmegy
azzal, hogy megtaláljam a választ
építési jogi problémáimra...”

„Bizonytalan vagyok,
hogy milyen jogszabályra hivatkozzam
építési jogi vitámban...”

„Tartok tőle, hogy egyszer
bírságot kapok vagy nem fizetik ki
a munkámat, mert nem ismerek
valamilyen jogszabályt...”

ITT A SEGÍTSÉG:

ÉPÍTÉSI § JOG

PONTOSAN, EGYSZERŰEN, KÖZÉRTHETŐEN

- értesítés minden fontos építési jogi változásról
- közérthető, gyakorlatias magyarázatok a jogszabályok értelmezéséhez
- pontos hivatkozások a hatályos jogszabályokra

www.epitesijog.hu

A PORTÁL HASZNÁLATÁVAL

- ✓ naprakészen tájékozódhat az építési jog dzsungelében
- ✓ értékes mérnökórákat takarít meg a gyors információszerzéssel
- ✓ elkerülheti a fölösleges jogvitákat és bírságokat

Időben értesítjük Önt a jogszabályváltozásokról – iratkozzon fel
az **INGYENES változásértesítőre!**

Tájékozódjon az **ELŐFIZETÉS lehetőségéről és előnyeiről** az Építésijog.hu
oldalon!

Most **10 SZÁZALÉK ENGEDMÉNYT** kaphat az
előfizetés árából, ha ezen az oldalon rendeli meg:
<https://epitesijog.hu/elofizetes10szazalek>
és az űrlapon beírja ezt a kódot: SZL-2111-03

Interaktív online ház tervezőknek és építetőknek

Egy lakóépület tervezése során sokszor okoz problémát, hogy az építész és a megrendelő nem ugyanazt a nyelvet beszéli. Előbbi szakmai kifejezésekkel dobálózik, utóbbi pedig vagy nem tudja mit akar, vagy nincs tisztában a lehetőségekkel. Ezt a kommunikációs szakadékot segít áthidalni a Lasselsberger-Knauf egyedülálló honlapja, amelynek felületén az építkezés előtt állók egy több nézetben ábrázolt családi ház segítségével ismerkedhetnek meg a technológiai megoldásokkal és a megvalósításhoz felhasználható termékekkel.

A Lasselsberger-Knauf honlapja egészen szokatlan perspektívába helyezi a veszprémi székhelyű cég termékeit és szolgáltatásait. A látogatókat a nyitóoldalon egy családi ház fogadja, amely több nézetben is megtekinthető. Az épület főbb pontjaihoz kapcsolódóan olyan hasznos információkhoz és tanácsokhoz lehet jutni, amelyek nélkülözhetetlenek egy építkezés vagy felújítás alapos megtervezéséhez. Egy építész a portál segítségével remekül szemléltetheti a tervezés során megoldandó problémákat, illetve megindokolhatja az anyag- és technológiaválasztást, a megrendelő pedig jobban megértheti az épület felépítését és könnyebben megfogalmazhatja esetleges kérdéseit.

A koncepció alapját az áttekinthetőség és az interaktivitás képezi. Az egérkurzorral az épület kiemelt részeire tévedve egy adatlap jelenik meg, ami röviden összefoglalja az adott helyszín kivitelezéséhez kapcsolódó fontosabb kérdéseket és a megoldandó problémákat. A lábazati zónáról például megtudhatjuk, hogy a talaj közelsége különleges terhelésnek teszi ki az itt használt anyagokat, a fürdőszobáról azt, hogy a tartós burkolat titka a megfelelő rétegrend alapján kiválasztott termékekben rejlik, a teraszról pedig azt, hogy a megfelelő vízvezetés hiányában a víz mindig megtalálja az utat a romboláshoz.

A részletes tudnivalók a Tovább gombra kattintva jelennek meg. A látogatók a megjelenő oldalon az épületrész kialakítására vagy felújítására vonatkozó valamennyi kérdésre választ találhatnak, valamint megismerked-

hetnek azokkal a termékekkel, komplett rendszerekkel és megoldásokkal, amelyeket a Lasselsberger-Knauf kínál számukra. A sok képpel, videókkal, szakmai tanácsokkal, laikusok számára is érthető megfogalmazással és áttekinthető ábrákkal fűszerezett tájékoztatók mind azt a célt szolgálják, hogy az érdeklődők átfogó képet kapjanak a kivitelezési folyamatok lépéseiről.

rok kézen fogva vezetik át a felhasználót a tervezési fázis lehetséges buktatóin. Az alkalmazások működésének alapja, hogy pontosan azokat a kérdéseket teszik fel, amelyeket egy lelkiismeretes kivitelezőnek fel kell tennie a munka elvállalásakor. A végeredmény egy ábra a javasolt technológiákról, megoldásokról vagy épp az optimális rétegrendről, valamint egy tételes anyaglista.

1

2

A portálon néhány speciális kalkulátor is elérhető, amelyek nagy segítséget nyújtanak a tervezéshez. Ezek az eszközök különböző munkálatokhoz adnak szakmai támogatást a mezei felhasználók számára. Például egy hidegburkoláshoz vagy homlokzatfelújításhoz, amelyek rendkívül összetett munkának számítanak, és komoly előkészületeket, illetve szakértelmet igényelnek. Ezek az online kalkuláto-

Lasselsberger-Knauf Kft., Veszprém

1. Előlnézet

2. Robbantott nézet

A 275/2013. (VII. 16.) Korm. rendelet szerint

MÁR A TERVEZŐ A FELELŐS

az épületbe kerülő építési termékek műszaki teljesítményéért!
Csak az érvényes magyar nyelvű teljesítménynyilatkozat alapján szabad terméket betervezni!

A jogszerű, szakszerű és gyors termékkiírásban INGYENES segítség a

CPR.HU

- ✓ kereshető, szűrhető adatbázis a gyártók teljesítménynyilatkozatai alapján
- ✓ cégek és szakmai szövetségek termékkiírási ajánlásai
- ✓ a jogszabálynak megfelelő, nyomtatható termékkiírási dokumentáció

 Schöck Isokorb®

A láthatatlan hőszigetelés

Schöck Isokorb®

Kecses, vékony erkélyvonalak hőhíd nélkül. A Schöck Isokorb® elem egyszerűen beépíthető, innovatív és időtálló megoldás, ahol a hőszigetelés láthatatlan marad. Látogasson el a www.schoeck.hu oldalra.

Biomimetika*

a természet intelligens használata

1. rész

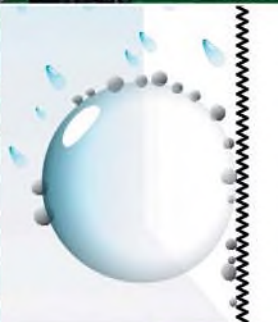
A Sto cégcsoport 20 éve fejleszt termékeket a leghatékonyabb természeti jelenségek alapján. A természetben évmilliók evolúciója, az állandó továbbfejlődésen alapuló folyamatos optimalizálás zajlik. A Sto-nál a biomimetika alkalmazásával a természet evolúciós eredményeinek tudományon keresztül történő ipari felhasználása valósul meg, a legfejlettebb technológiák (pl. a nanotechnológia**) segítségével.

Két homlokzati termékcsaládunk is kiemelkedik különleges képességeivel a termékpiacon: a **Lotusan®** és a **Dryonic®**. Mindkettőt a „természet ihlette”, azaz különleges teljesítményű természeti jelenségek hosszas és **alapos kutatásokon alapuló** mérnöki leképezései.

A természet intelligens használatáról szóló cikk-sorozatunk első részében a **Lotusan®** bevonatokat mutatjuk be.

A **Lotusan®** bevonatok nevüket a délkelet-ázsiai tavirózsa leveléről, a lótzusz-levelről kapták, melynek poros felületéről a ráhulló **esővíz gyöngyökként legördülve magával ragad minden szennyeződést**, tökéletesen tisztává és szárazzá varázsolva a lótzusz-level felületét. Ez a jelenség a lótzusz-level két fontos tulajdonságának köszönhető: egyrészt **extrém erős vízta- szító képességének**, másrészt (kizárólag elektron-mikroszkópos nagyításban érzékelhető) **mikro-bordázott felületének**, mely elképesztően csekély tapadófelület-arányt biztosít. A mérnöki feladat ezen paraméterek biztosítása volt, ami igazán kiválóan sikerült: a **Lotusan®** bevonatok vízta- szító képessége kiugróan erős, a bevonat tapadófelület-aránya pedig olyan csekély, hogy rendkívül gyenge tapadást biztosít a szennyeződések számára. Ráadásul szilikongyanta bázison született különleges összetételének köszönhetően a **Lotusan®** páraáteresztő képessége is **egyedülálló!** A **Lotusan®** bevonatok kiváló páraáteresztő, valamint víz- és porlepergető képességei biztosítják a velük készült **homlokzatok** – évtizedes távlatokban is – **ragyogóan újszerű állapotát.**

Lotusan® referenciá épület – Kovács Péter DLA Műteremház, 4029 Debrecen, Ótmalom u. 5.

A Lotusan® vakolat működés közben

A mi inspirációnk az Önök előnye: sugárzó szín-intenzitás, UV- és időjárás védelem, tartósan tiszta és száraz homlokzati felületek és hosszabb élettartam – a gazdaságosság és az ökológia kombinációja. Ezt értjük mi a Sto-nál „**tudatosan építeni**” szlogenünk alatt.

További információkért keresse fel honlapunkat! www.sto.hu/biomimetika

Biomimetika*:

természet által inspirált mérnöki tervezés

Nanotechnológia**:

a legalább egy kiterjedésével a nanomé- teres nagyságrendbe, vagy ahhoz közel eső szerkezetek jellemzőivel, előállításával és mérnöki alkalmazásaival foglalkozó fizikai és kémiai szakterület.

Molnár Zoltán

okl. építészmérnök, tervezői tanácsadó

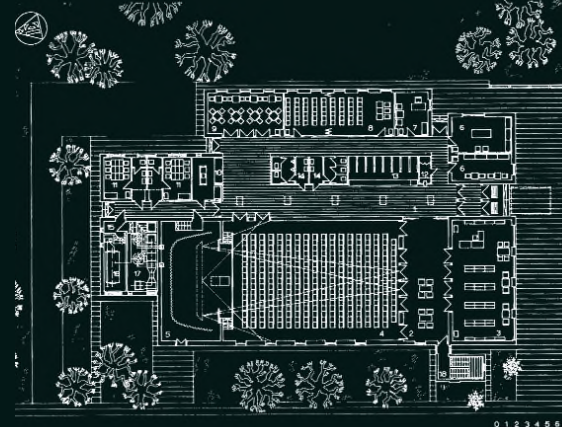
Sto Építőanyag Kft.

Mobil: +36 30 431 0638

E-mail: z.molnar@sto.com

Mai szemmel

Orgoványi Művelődési Ház (1968–69)

Építész: Jurcsik Károly (1928–2009), Varga Levente (1939–2019)

Akkor:

1967-ben a Fejleszhető művelődési otthonok című építészeti pályázaton Jurcsik Károly és Varga Levente három nagyságrendből és azok bővíthető változataiból összeállított tervsorozata részesült első díjban. A pályázatot követő években és főként az ország középső területén adaptálhatták a tervsorozatnak az adott település lakosságához és funkcionális igényeihez igazodó változatait. Elsőként a homokhátsági Orgovány központjában, a Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulóján adták át a középső nagyságrendnek megfelelő épületet, amely annak ellenére, hogy tervszerűen született, megépülése után mégis az egyediség, a tervezői és kivitelezői következetesség és precizitás, valamint a magyar modern építészet egyik jelképévé vált. A ház hagyományos építéstechnológiával és természetes anyagok használatával épült, ami a korszak előregyártáson és paneles technológián alapuló építéspolitikai időszakában üdítően hatott. A kívül-belül fehérre meszelt, látszó téglafalak meghatározták az épület megjelenését, a téglamodulhoz igazított szerkesztés a teljes házon végigkövethető. Az eredetileg fényezett felületű borovi fenyő nyílászárók kívül látszó beton párkányokkal, a beltéri súlyosított falabazatok, a kávákba rejtett fa függönykarnisok, a kitűnően megválasztott dán fa típusberendezés, az alkalmazott színek összhangja visszafogott egyszerűséggel a skandináv urbánus dizájn hangulatát hozta az alföldi faluba. A funkciójuk kívánta magasságaik miatt eltérő méretű lapostetős tömegek alkotta, középmagas alaprajzi struktúrában a helyiségeket a közlekedő elválasztja, de egyben össze is köti, különféle téri együttállásokat is megengedve.

Most:

A művelődési ház épületéről ma is leolvasható: kívülről érkezett. A településszövetbe formáival, karakterével nem tudott beilleszkedni, de funkcionális rátermettségével a közösség fontos helyévé vált. A célszerűségelvű dán építészet és a mívesebb alapú angol téglapíntészet hatása tagadhatatlanul leolvasható most is, annak minden szépségével és erejével, de sajnos mára aktuális problémáival együtt. A ház fő karakterét adó 38 cm vastag, látszótéglafalak energetikai jellemzői nem javíthatók a dizájn sérülése nélkül – ez jelentősen megnehezíti az épület hosszú távú fenntarthatóságát. Anyagi források hiányában az épület használhatóságát veszélyezteti a nem hagyományos technológiájú lapostető állandó ázása, az attikafal fedköveinek rongálódása és porladása. Az egyes részeken még megmaradt eredeti nyílászárók felújítása halaszthatatlanná vált. Ötven év – az avulás természetes folyamata orvosolandó. Ugyanakkor a ház mind létevel, mind építészeti tereinek inspiratív közegevel bizonyított: a megépülése óta folyamatosan használják, a helyiségfunkciók minimális átrendezésén, a kevés belsőépítészeti és külső beavatkozáson kívül – akadálymentesítés, nyílászárócserék és festések, burkolatcseré – az épületben átalakítások nem történtek, ami igazolja a térerányok és kapcsolatok helyénvalóságát. A homlokzati architektúra rajzolatával, falfelületeivel és ritmusával ma is egyértelmű funkcionalitást sugároz, kérdések nélkül. Az építészeti minőség, a részletektől az egészre tartó következetes átgondoltság, a belsőépítészet és építészet szétválaszthatatlan ereje, a flexibilis térszervezés a ház akkor úttörőnek számított – fél évszázad múltával igazoltan „örök érvényű”.

Tüskék a tájban

A Tájoló Mihházán található, ahol egykor a római Dacia katonai őrhelyekkel tűzdelt határvonala húzódott. 2013-ban nemzetközi csapat kezdett az egykori védműrendszer feltárásán, a környezet több szempontú felmérésén és elemzésén dolgozni. Ebben a Maros Megyei Múzeum által koordinált munkában vett részt Lőcsei Vera és Ruga Máté is 2014 nyarán.

Ahogy a munkák haladtak, felmerült annak kérdése, miképp mutassák be az egyes emlékeket. 2014 őszén a BME Ipartanszék 'Identitás és kultúra' címmel szervezett TDK-ja megfelelő keretet teremtett ahhoz, hogy Vasáros Zsolt konzulensi irányításával elkészüljenek a Tájoló tervei is. A javaslat a Mihházán feltárt római kori maradványok – az erőd, a fürdő és a hozzá tartozó település – sajátos bemutatásáról szólt, illetve arra kereste a választ, hogyan lehet egy nagy kiterjedésű, de jórészt beépítetlen régészeti területet sokak számára „láthatóvá” és értelmezhetővé tenni.

A Tájoló tervezésekor a cél egy olyan kilátópont elhelyezése volt, ahonnan a környező kultúrtáj mellett jól átláthatók a római kort kutató ásátások. Lőcsei Vera és Ruga Máté jó érzékkel választott egy közeli domboldalt, ahonnan nemcsak érdekes rálátás nyílt az ásátások területére, de az installáció a természeti adottságokhoz alkalmazkodva ön maga is a táj részévé vált: magasságát a domborzat határozza meg. A faoszlopok véletlenszerűnek tűnő rendszere a dombra érve válik értelmezhetővé. Az oszlopok tetején festett sávok jelennek meg, amelyek a Római Birodalomban Mihházát jelölő betontömbre állva már kirajzolják az egykori erőd tömegét és az erődhöz vezető római utat, kortárs módon utalva az egykori világra.

Az installáció távolról nézve egyetlen tömeggé szervezett struktúra, amely így hívja fel magára a figyelmet. Sűrűsödésével és irányultságával határozza meg a helyet, ahonnan nemcsak önmagához, de az alant fekvő táj értelmezéséhez is kulccsal szolgál.

2018-ban a Maros Megyei Múzeum, a Maros Megyei Tanács és a BME Építészmérnöki Kar, továbbá magáncégek által előteremtett forrásoknak és támogatásoknak köszönhetően lehetővé vált az installáció megvalósítása. Az előzetes terveket helyszíni mérések alapján pontosították és tűzték ki az oszlopok végleges helyeit. A hatvan darab négy-hat méter hosszúságú cölöp a szomszédos erdőből származik, Mihházán háncsolták, kezelték, és miután méretre vágták, kézzel cipelték a helyükre. Az erőd kontúrját megjelenítő anamorfikus csíkokat a tervezők festették utolsó lépésként a falubeliek segítségével.

A Tájolót esti fáklyás felvonulással avatták fel 2018 augusztusában a Római Fesztiválon.

Wesselényi-Garay Andor

Lőcsei Vera, Ruga Máté – építész tervezők

Vasáros Zsolt DLA – építész konzulens

Babos Rezső – faanyagvédelmi szakmérnök /kivitelezési szaktanácsadás

Pánczél Szilamér Péter – Maros Megyei Múzeum, régész /kivitelezés koordinálása

Ötvös Koppány Bulcsú – Maros Megyei Múzeum, régész /kivitelezés koordinálása

Balla Zsigmond – Maros Megyei Múzeum munkatársa /kivitelezés koordinálása

Wesselényi-Garay Andor – fotó

Rovatszerkesztő: Wesselényi-Garay Andor; javaslatokat várja a wga418@gmail.com címen

EGÉSZSÉGES ELITIZMUS

MOME campus, Budapest

A MOME UP tömb. A kopolit üveg homlokzat a felsőbb szinteken fokozatosan besűrűsödik. A blokkot a zugligeti útra kifutó tengely vágja ketté. A keskenyebb tömegben professzori szállások, a testesebb kubbokban irodák, a kutatás-fejlesztés és a doktori képzések adminisztrációs terei. A kép jobb szélén a bejárat nyaktag

Magyarország legnagyobb kreatívipari beruházása zajlott le az új MOME campus átadásával [1]. Az így született ligetes közintézménycsoport akár egy élő építészeti múzeum: leletgyűjtemény a ma és a tegnap építészeteiről: éppoly melankolikus felismerés bizonyos hagyományok folytathatatlanságáról, mint amennyire lelkesítő példa arra, hogy nem csak dizájnnal, építészettel is lehet szexit, fitness és trendit csinálni.

A Csomay-házak

A campus bővítésére – Csomay Zsófia visszaemlékezése szerint – már 1999–2000 környékén is készültek vázlatok, 2006-ban pedig még Nagy Tamás is skiccelt a területre épületeket. A bővítéssel érdemben Kopek Gábor rektorsága idején kezdtek el foglalkozni 2008-ban: a program és az előzetes vázlatok Reimholz Péter közreműködésével készültek, ő vetette papírra a műhelyház első vázlatait is. Régóta nyilvánvaló volt, hogy az egyetemnek szüksége van valamiféle technológiai parkra, amit nem csak az Iparművészeti Múzeum felújítása miatt onnan kikerülő textil- és kerámiaműhelyek elhelyezése indokolt. Alapjában véve volt egészségtelen helyzet, hogy a dizájn egyre inkább egységesülő műfaji színtalpa mögött a város különböző pontjaira kellett járni az elméleti és gyakorlati kurzusok látogatásához, hogy nem

volt önálló campusa a képző- és iparművészeti hagyományaira oly büszke hazai művészképzésnek. A kezdeti elképzelések tehát „csak” egy műhelyházzal szóltak.

Reimholz Péter halálával a feladatot felesége, Csomay Zsófia örökölte, aki a program bővülésével még két tömböt, a MOME ONE és THREE épületeit is a Reimholz Péter által meghatározott építészeti koordinárendszerben folytatta. Az első elképzelésekben három egység, a műhelyház, a műteremház és a médiaház végül két épületbe került. MOME TWO néven egyesült a műterem és a média, a MOME ONE pedig tisztán ipari funkcióként fogadta a műhelyeket. Az utóbbiban már 2017-ben elindult a munka, 2018 májusában pedig átadták a MOME TWO-t is. [2]

Csomay Zsófia nem akart vakolt házat tervezni, az első elképzeléseiben szereplő beton viszont nem ment át, így került a homlokzatra a házaspár építészeti egységként jelképszerű tömörséggel képviselő téglá, ami így a Wallenberg-ház és a veszprémi Völgykút Ház által kijelölt értelmezési keretben helyezte el az egyetemi épületeket.

Az éppoly szimptomatikusnak, mint szimbolikusnak is tekinthető anyagválasztás célja az volt, hogy az új épületekre is átmenjenek valamit a Farkasdy-épület állandóságából, és erre a téglá sztereometrikus tömeg képzésé-

nek kényszere nélkül bizonyult alkalmasnak. A két Csomay- (és Reimholz-) épület telepítése a telekre és a környezetre adott, személyes megérzéseken alapuló válasz, amelyben éppúgy szerepet játszott a környező beépítés, mint a Budakeszi út enyhe íve. A tereplejtést és a hely megértését célzó attitűd vezetett egy olyan, némi képp „röcögtetett” telepítéshez, amely helyszínrajzi kontúrjában is a tégláépítészet részletgazdag irregularitását idézte. Miközben úgy tűnik, hogy a Csomay-épületek nem illeszkednek egyetlen, a környezetből eredeztethető

az ekként végezhető fejlesztések határait. Az ikertömbök ugyanis olyan önmagába forduló rendszert alkotnak, amely vitathatatlan építészeti kvalitásai mellett inkább lett egy építészeti korszak és egy alkotópáros emlékműve, semmint élő, inspiratív rendszer. Hangsúlyozom: a lehető legkulturáltabb és legelegánsabb formájában, de 2017-ben ez az építészet kevésbé az időállóságról, mint inkább anakronizmusról tanúskodott. Hogy mennyire igaz, hogy a média- és műteremházak által képviselt építészeti esztétikum a szó szoros és átvitt értelmében is

Építész:
Csillag
Katalin,
Gunther
Zsolt

koordináta-rendszerhez sem, a két blokk telepítése nagyon is reagál a Farkasdy-házra: a két téglakubust egyetlen kompozícióvá kötő híd ugyanis a Farkasdy-épület földszintjéhez illeszkedik. A Csomay Zsófia által képviselt formálás, helykeresés tehát inkább követte a regionalizmus, konkrétan a framptoni helyforma belső elvárásait, semmint egy intelligibilis struktúra illesztési szabályait. Azzal, hogy Csomay Zsófia és Németh Tamás lemondtak a campusépítészet bevett fogásáról, vagyis az egyértelműen parametrizálható, felettes geometria rögzítéséről, és – Mario Bottával szövegező – a helyet építették meg, voltaképp ki is jelölték ezen a területen

túlkerült önmaga folytathatóságán – és megkockáztatom, érvényességén –, azt épp az a terv illusztrálja, amelyet Csomay Zsófiák készítettek a terület további fejlesztésére kiírt pályázatra. De kissé előreszaladtam.

A pályázat

Noha Csomay Zsófiák 2013–2014-re elkészültek a technológiai park kiviteli terveivel, egy politikai döntés következtében leállt az összes PPP-építkezés. Kopec Gábor személyes közbenjárása indította újra a beruházást, amelynek eredményeként kormányhatározat született arról, hogy a campus állami beruházás formájában való-

MOME UP a Farkasdy-épület lépcsőjéről fotózva

MOME UP: jól látszik a homlokzati struktúra sűrűsödése. A vertikális motívum a MOME BASE szerkezeti játékból eredő formakövetkezmény

suljon meg. Ezt követően a projektet nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségűvé nyilvánították [3], ami éppúgy lehetőséget adott a program bővítésére, mint az egyébként szigorú beépítési mutatók lazítására. Ebben az új helyzetben írták ki a tervpályázatot, amelyen Csomay Zsófiáék is indultak. Az általuk javasolt tömbök a technológiai park építészeti modorát folytatták: a tetőmozgatások, a nem egyértelmű tömegesztusok azonban egy zárványként megidézhető építészeti világ érvényvesztettségét, társasház nem helyénvalóságát illusztrálták. Mindez különösen kontrasztosan jelent meg egy olyan műfaj építészeti keretként, mely műfaj szándékoltan szűkre szabott érvényességi körén túl is szexi, fenszi és trendi kíván lenni.

Jól tükröződött mindez az eredményeken. A 2015 őszi meghirdetett országos, nyílt építészeti tervpályázatot a 3h Építészroda nyerte, de náluk is radikálisabb volt a metróból végre a felszínre kecmergő SporaArchitects, akik egy építészeti gang rape-pel felérő gesztussal bírtak egyetlen új tömböt a telek közepébe. Akárhonnan nézzük: az első három helyre olyan javaslatok érkeztek, amelyek felhagytak a tömegek formálásával, az érzékeny röcögtetéssel, és ehelyett egyértelmű állításokat fogalmaztak meg anyagról, telepítésről és a dizájn mibenlétéről.

Egy még kisebb jégkorszak

Mára Magyarországon építészeti köznyelvvé váltak a különböző modernizmusok. Érzelmesebb, plasztikusabb változatát beszéli mondjuk Zoboki Gábor, semlegesebb variánsa jelenik meg Tima Zoltánnál és a Köztinél, elvszerű derivátumával jelentkezik Dévényi Tamás és a 3h. Miközben a családi házak esetében hasonló jelenséggel

„A MOME campus határidőben, költségkereten belül készült el, egyetlen fillérrel sem léptük túl a megszabott 21,4 milliárdos keretet. Ahogy vállaltuk, 2019 szeptemberében megkezdődik itt az egyetemi tanév. Létrejött egy tizenötezer négyzetméteres közpark, ami nyitott lesz a lakosság számára is. Huszonötezer négyzetméternyi épületet húztunk föl. A Farkasdy-féle főépületet kibeleztük, följújtottuk és bővítettük, irodák, egy kétszázötven fős auditorium, tantermek és az egyetemi intézetek kapnak itt helyet. E mellett épült két vadonatúj oktatási épület is, az egyik az innovációs és kutatási központ otthona. Az egyetem már menet közben birtokba vette a műhelyházat, valamint a média- és műteremházat. Ezt úgy is nevezzük, hogy technológiai park, itt van a fotó- és filmstúdió, a hangstúdió, a digitális képalkotó műhely és a legkülönbözőbb anyagokkal – üveg, agyag, beton, gipsz, fém, műanyag, fa, textil stb. – dolgozó műhelyek, laborok. A tervezés során olyan nemzetközi intézeteket is áttekintettünk modellként, mint az egyesült királyságbeli Royal College of Art, az egyesült államokbeli New School of Design, a finn Aalto University vagy a holland Design Academy Eindhoven. Az eddig is rendkívül sikeres MOME versenyképes képzést nyújthat hallgatóinak, a kormány és az egyetem összefogása biztosította ehhez a világviszonylatban is ritka high-tech feltételeket. Ráadásul az épületegyüttessel a Bauhaus születésének századik évfordulóját is méltón megünnepeljük – Moholy-Nagy mégiscsak a Bauhaus nagy alakja is volt...”

Fürjes Balázs, Budapest és a fővárosi agglomeráció fejlesztéséért felelős államtitkár

A MOMe UP két blokkját összekötő hídrendszer a 3h által 2014-ben tervezett Geometria Irodaház enteriőr-képzését adaptálja a külső térre

találkozunk, eddig mégiscsak elmaradt az áttörés, mintha hiányzott volna az intranzigencia, a képletszerűség, a finesz, az akármilyen, amely az európai szinten is játékba hozhatta volna a hazai darabokat. Lehetett jelentős telepítési trüváj a 3h részéről a 4K irodaház (2011–2014), csak hogy ott rengeteg kérdést vetett fel az előtetőhárták megtámasztása, ráadásul a funkció sem segítette a nemzetközi recepciót. Hiába volt megkapón szép a győri Audi Pipacs (2002–2003), mérete nem tette lehetővé, hogy igazán hatást fejtessen ki, a téglagorgia csúcspontjait celebráló szakma pedig könnyűszerrel negligálhatta. Lehetett ékszerdoboz finomságú a koroncói sérült gyermekek otthona (2001–2003), Gunther Zsolt regionalizmusfóbiája sikerrel terelte el a figyelmet arról, hogy Magyarországon voltaképp az volt az egyetlen ház, amelyik a saját korában a kritikai regionalizmus tankönyvi illusztrációja lehetett – volna. Nem véletlenül esett az a ház a két szék között a pad alá, pedig már 2001-ben, jóval mai divatja előtt felvonultatta napjaink slágermotívumát, a lécaarchitektúrát. A 2010-es Geometria Irodaház pakolt dobozarchitektúráját még lehetett formalizmusnak tekinteni, de az a ház megmutatta, hogy Csillag Katalin és Gunther Zsolt építészete nem merül ki a szép csomópontokban, a diagramszerű szerkesztésben, hanem a műfajra jellemző szűkszavú anyagok gazdagon szőtt terek hártáját képezi. A MOMe campus a Geometria Irodaház térképzési elveit folytatja, amikor az egyes szintek összenyitásával, galériás képzésével a térbeli porozitás felette költői példája lesz.

Könnyű lenne most nagy szavakkal paradigmaváltásról beszélni, hiszen ez a MOMe és a Reimholz–Csomay-örökség tekintetében egyébként így is van. A területet a

MOME-hez nem kötődő építészmérnökök építették át úgy, hogy egy pillanatra sem ájultak el műemléki dogmáktól, építészeti hagyományoktól, mesteriskolás ethoszoktól, attól az Iparterv-eredetű kánontól, amelynek építésében Janáky István voltaképp rendkívül fontos szerepet játszott. Tanulságosnak – már-már paradigmaticusnak – tartom továbbá azt is, hogy a MOMe campus fejlesztésekor kiírt pályázaton nem jeleskedtek az alum-

MOMe UP: a képből jobbra kihúzó út vezet Csomay Zsófia műhely-házaihoz, vagyis a technológiai parkhoz

Jobbra a Farkasdy-ház bütüjére illesztett, homogenizáló tűzlépcső, balra a technológiai park – műhelyház –, szemben a MOME UP

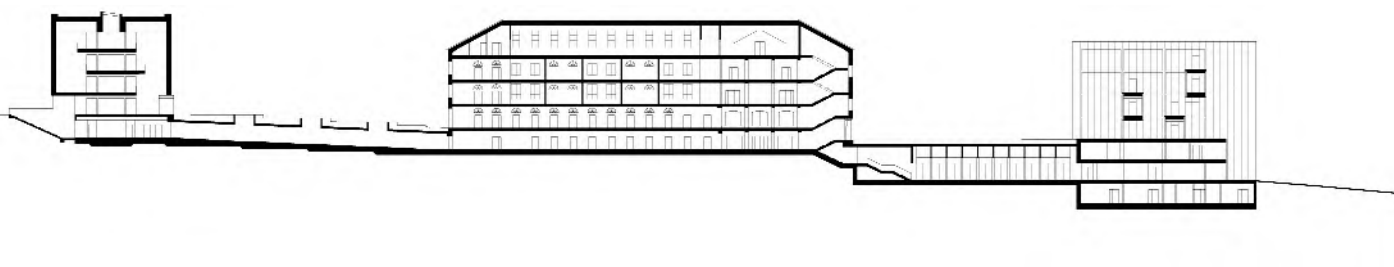
ni tagjai. A harmadik díjat elhozó Archikonnál megjelent néhány MOME-n végzett fiatal Nagy Csaba alatt – Dobos Bence László, Tőrös Ágnes –, de mintha hiányzanának azok a feltörekvő építészek, akik a művészképzésben szereztek meg diplomájukat. Olyasfajta tünet ez, amelylyel az oktatás szintjén azért érdemes lenne foglalkozni. E gondolatfutamokon túl persze felette bizonytalan vagyok abban, hogy alkalmas-e ez a mai kor arra, hogy a

MOME campus kapcsán építészeti határkőről beszéljünk, miközben szeretném, ha így lenne. Egy párhuzam azért adódik: Szendrői Jenő 1938-at jelöli meg a modern építészeti állami emancipációjaként. Az évszám több szempontból is igazolható: ekkor tartják Budapesten az Eucharisztikus Világkongresszust, amelyre – a Szent István-émlékével erősítve – rengeteg templom épült, ám az épületállomány komoly hányada ekkorra már elfordult a

„Az elvem az, hogy előbb a munkát kell elvégezni. Nem hiszek abban az érvelésben, hogy ne csináljunk semmit, úgyszincs rá pénz. Abban hiszek inkább, hogy előbb el kell végezni azt a munkát, ami alapján a környezetünk is hinni tud bennünk. Mi 2006-tól elvégeztük azt a munkát, ami alapján volt hitele az egyetemnek, és nem csak Magyarországon. Az idézetségünk szépen felfutott, már inkább arra kellett vigyáznunk, hogy a médiában, főképp az online térben csak a fontos eredmények jelenjenek meg, ne amortizálódjon az állandó jelenlétünk. A nemzetközi szinten is kezdtek keresni minket, a legjobbak is... Ma is fülemben cseng az a mondat, amit a 2010-es évek elején úgy fogalmazott meg egy döntéshozó, hogy ha tíz ilyen program lenne, azt is tudnák finanszírozni. Ez meglepett. Tehát a döntéshozóknak is olyan programokra lenne szükségük, amelyek kompaktak, hitelesek, és a beljük investált források megtérülésére számítani lehet. Innen már csak pár lépés volt létrehozni azt a több száz oldalas dokumentumot, amelyben leírtuk, kik vagyunk, mit gondolunk magunkról, mik a hagyományaink, merre haladunk, és hova szeretnénk eljutni. Mindezt nemzetközi összefüggésben is kontrollálva. Tehát mindezek tudatában zajlott le a kapcsolatfelvétel az állami fenntartóval.”

Kopec Gábor, a MOME rektora (2006–2014), miniszterelnöki megbízott

Metszet: az összekötő folyosó egyetlen kontinuus térélmény

Horthy-korszakot Szekfű Gyulásan leíró neobarokktól. Rimanóczy Gyula Dob utcai postaépülete, illetve a Nyíri-Lauber alkotópáros pénzügyi központja közösségi épületként, állami beruhásként elnyert pályázattal vízi sikerre a modernizmus – szűkebben pedig a Marcello Piacentini-féle stile littorio – ügyét.

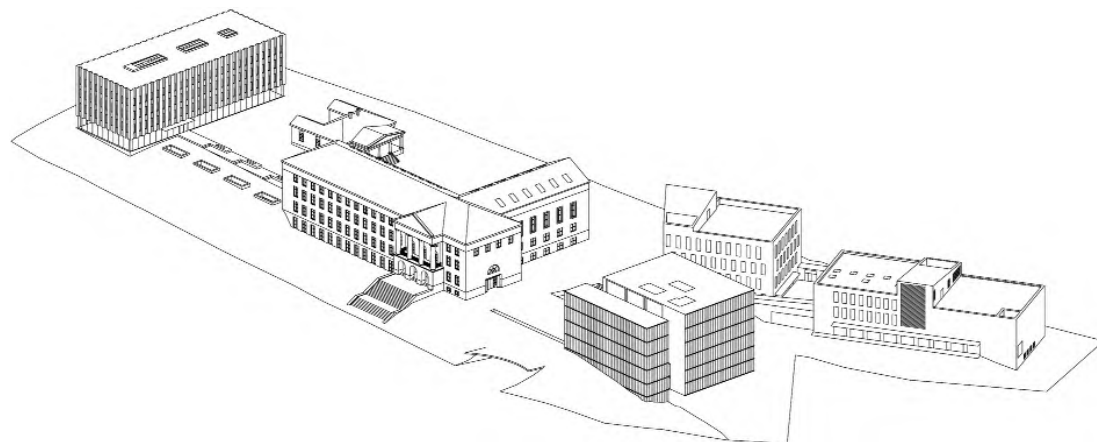
A modern építészet 1938-as állami fordulatával kívánczik párhuzamba a MOME campus építésze, amely Csillag Katalin és Gunther Zsolt főműve. A kortárs építészetünk szempontjából pedig azért határkő, mert nincs, nem találunk olyan középületet, amely a nagyközönség számára is értelmezhető, ennyire jól sikerülten és ily kevés kompromisszummal jelenítette volna meg a késő modernizmus ideáját. Az ideologikusság és elegancia, amely ezt a házaspárt egyszerre tette félelmetessé és irigyeltté, vonzóvá és elszigeteltté; az a képzettség és attitűd, amely egyszerre helyezte őket a kortárs magyar építészeti valóság fölé és mellé, nos, mindez, úgy tűnik, ezzel a házzal érett be, ezzel a munkával került helyére. Miközben fenntartom korábbi állításmat, hogy a modern eltérő derivátumai mára a hazai építészeti köznyelv részévé lettek, ennek társadalmasítása elképzelhetetlen a köztérként alakított MOME campus nélkül. Méltatlan lenne most kijátszani egymással szemben különböző házakat, de erre a szerepre a lenyűgöző előcsarnok-megoldása ellenére sem alkalmas Zoboki Gábor táncszínháza, és a fentiekől eltérő értelmezési keretek között lesz majd fontos Ferencz Marcel néprajzja is.

Változatosság és neutralitás

A 3h terve erősen ideavezérelt, mely idea célja – tervezőit interpretálva – az „időtálló, neutrális dizájn, amely nem szabja meg a viselkedésmódot, ellenben lehetőséget nyújt, szabadságot ad, ugyanakkor inspirál és munkára serkent”. Mi az, amitől a terek, az épületek neutrálisak maradhatnak? – teszi fel a kérdést a műleírás. Csillag Katalin és Gunther Zsolt válasza akár egy manifesztum pontjai: (i) a kortárs építészeti nyelv használata, mely mentes a formai bravúroktól, viszont terekben nagyvonalú; (ii) mai szerkezetek beépítése, amely az elkészülő együtttest a korhoz köti olyan informális terek láncolatát létrehozva, amelyben véletlen és szándékolt találkozások jöhetnek létre. Csillag Katalin és Gunther Zsolt ars poetikájában egy kortárs campusból egészséges elitizmussal árad a nyitottság és a minőség.

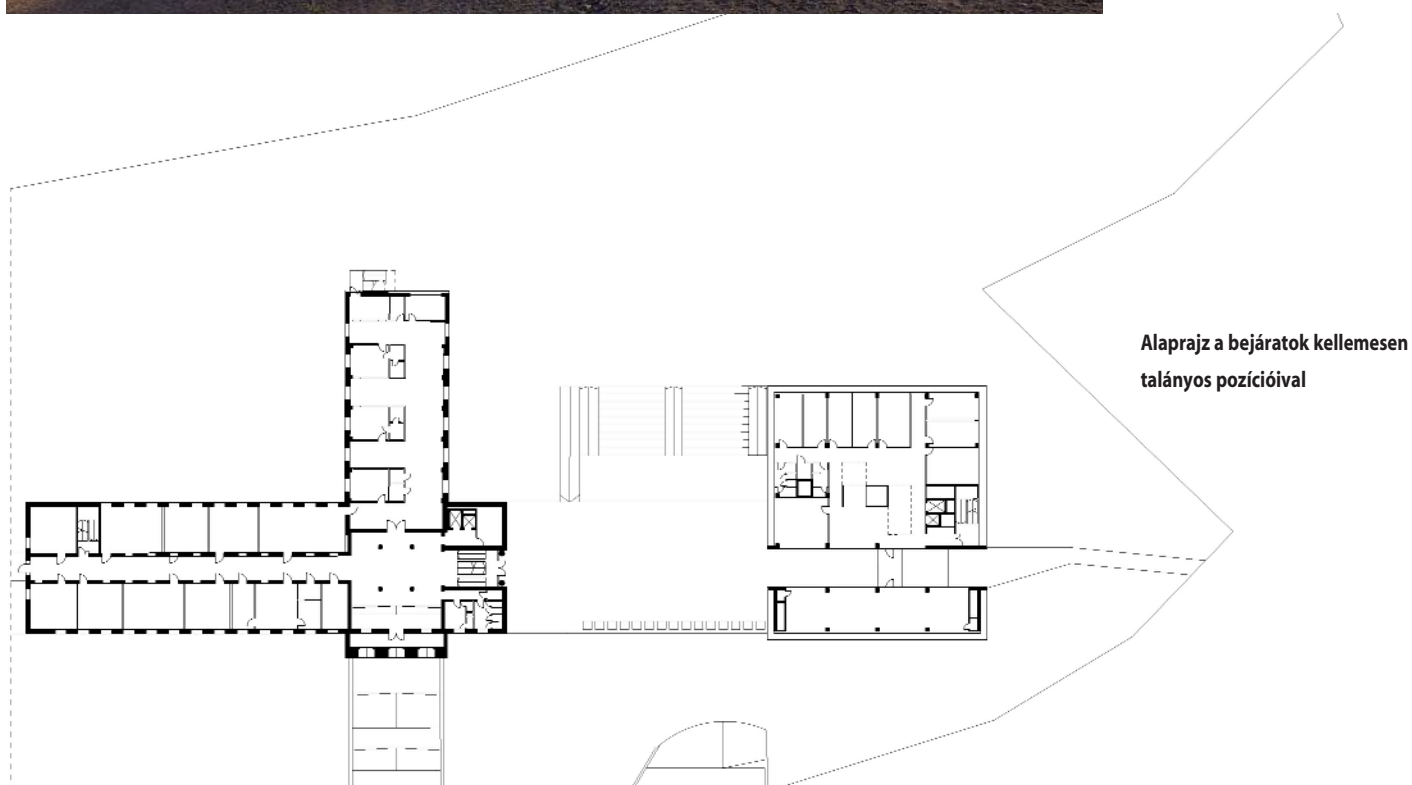
A 3h halk deklarációjának középpontjában az inspiratív terek állnak. Ezek legfőbb forrása a változatosság: változatosság az útvonalakban és szabadság a mozgásban; változatosság a tevékenységekben, a koncentrált munka és relaxáció elkülönített egymásmellettiségében; változatosság a föld alatti és feletti terek eltérő fényminőségében és a terek használhatóságában; változatosság a léptékváltásban – a kicsi és a nagy egymásmellettiségében, továbbá a rendetlenség topográfiájában: a váratlan, az esetleges megjelenésében.

Térbeli helyszínrajz: jól látszik, ahogy Csomay Zsófia épületei inkább a kreatív adaptáció érzelmi-érzeti stratégiájával helyezkednek el a telken; a 3h ugyanakkor egy tengelyes superstruktúrát hoz létre

A felújított, némiképp önmaga
emlékműveként megjelenő
Farkasdy-ház

Alaprajz a bejáratok kellemesen
talányos pozícióival

MOME BASE műtermek: a belsők meghatározó eleme a függesztőseket lehetővé tévő vasbeton gerendarendszer. A terek mobilitását akusztikai függönyök biztosítják

Szubszánerek

A 3h épületeire – vagy építészetszínálására – gyakran jellemző egy rejtett, önkéntelen motívum, amely ellentétben segít a felettes programot, vagyis a korszerűség ideáját. Ilyen mélytudati mellékprogram Koroncón a kritikai regionalizmus, a győri Audi Pipacsnál az épületszobrászat, a Corvin 5 irodaházon a klasszicizmus, a palóznaki családi ház és a lovas villa tervein pedig a paraszti építészet tradíciója. A MOME campuson megjelenő szubszánér a posztmodern összetettség és ellentmondás. Míg a telepítés diagramszerű és már-már unalmas szervezést ígér a tengellyel, addig az abból feltároló térszivacs Le Corbusier promenade architecturale-ját hozza játékba. Az UP-épület (egykori tudásközpont, a város felé eső első tömb) felnyitása például úgy hangsúlyozza a tengelyt, hogy kötőhídjaival utal arra a tétetriszre is, amely az irodaszárnyban alakul ki. Az átvágás eredménye tehát nem egyszerűen hiány, slicc vagy űr, hanem kívül megjelenő, de a belsőt is idéző testszivacs.

Vagy

A Farkasdy-tömb az alsó szintjein megőrzi a középfolyosós elrendezését, az emeleteken viszont már alak-háttér viszonyként fordul át a rendszer: a középfolyosó bedugul, konyha, szemináriumszoba, beúsztatott kiszolgálófunkciók kerülnek ide, míg az egykori termek felnyílnak, és úgyszintén szivacssterekként olvadnak egymásba. Már-már erotikus, ahogy egymáshoz csúsznak itt az egyes értelmezési rétegek. A ledugózott, cellákra osztott folyosó ugyanis a Farnsworth-villát hozza játékba, az ott centripetáló tér vezet tovább – és vissza, természetesen – Mies áramló tereihez, amelyet Csillag Katalinék függőlegesen is mozgásra bírnak azáltal, hogy nemcsak a teremcellákat, hanem a födémeket is áttörik. Mindezt úgy, hogy nem lehet azt állítani, hogy a 3h megoldásai pusztán egymásra dobált referenciahalmok lennének. Az iroda munkáira és ad summam Csillagék megnyilvánulásai-

ra jellemző elegancia nem pusztán a szokásos építészeti hónaljszag hiányát jelenti, hanem azt a képességet is, amellyel Guntherék kultúrává interiorizálják a műveltséget. Ez az adottság képes építészeti amalgámmá olvasztani a viszonylag eltérő hatásokat, a gyakran heterogén intellektuális termékeket.

Vagy

A BASE tömbje (a hegy felé eső utolsó blokk) sok szempontból megoldókulcs a 3h által itt megvalósított építészethez. Miközben egy már-már vastag – ha nem utálnám tiszta szívemből a frázist, írnám: szigorúan szerkesztett – sztereometrikus tömegről van szó, Csillag Katalin és Gunther Zsolt megpróbálja a lehetetlent: valami képp utalni a környező villákra. A mérettel nem lehet,

Bejárati aula

az akkora, amekkora, ám a viszonyal (viselkedéssel, bár ettől a szótól is berzenkedem) igen: a felülről lógatott födémek lehetővé teszik, hogy áttörjék a földszintet. A parkéret az üvegfelületeken túl a zöldbe oldódó terekkel valósul meg. Nem feltétlenül áttört testként – bár, ha jobban kipucolják a földszintet, úgy is működhetne –, hanem belülről, térérzetként csendesül középületből vilává az alapképzés tömbje. Ez a hatás viszont olyan tömeget feltételez, amely a lehető legmarkánsabban igazolja a lebegést, ami egy jól követhető logika mentén vezet el a függesztőket magába foglaló sávok homlokzat, annak parafrázisaként az UP-épület kopolit motívumához, végül – napjaink neoparaszt léccarchitektúra-divatjára tett utalásként – a Farkasdy-büti horganyzott acél lezárásához. E motívum esztétikai teherbírása és intellektuális potenciálja vet fel egy komoly kritikai kérdést.

Cölöpverő

Mielőtt úgy tűnne, hogy az elégedettségtől félajult delíriumban komponáltam ezt a szöveget, le kell szögezmem, hogy szerintem van itt egy rettenetes elnyalás. Az UP és a BASE épületek belsejében a korlát... Nem is tudom, még gáznak is ciki. Olyan, mint egy zuglói társasház lépcsőháza a Miasnyikov-korszakból. Én elhiszem, hogy a kollektíva már unta a pálcakorlátokat, de ez így ritka igénytelen lakatosmunka, méltatlan belsőépítészeti fogás, sehogy sem stimmel, sehogy sem klappol. És nem, nem intézhető el azzal, hogy anyagszerűség, meg őszinteség, mert ez önmagában még nem érték, hic et nunc pedig már nem az. Ráadásul ezeket az artefaktumokat nem lehet nem észrevenni, ugyanis az UP-ban és a BASE-ben is gyönyörű térkompozíció keretként jelennek meg. Én nem akarom a 3h-ra indítani a cölöpverőt, nem akarok én rituális mézszárlást rendezni egy korlát ürügyén, de egész egyszerűen agyonvágja úgy a BASE egykarú lépcsőátriumát, mint az UP belső térszivacsát. Írnám, hogy ez tervezetlen, ez méltatlan, de nem: ez egy súlyos tipológiai benézés. Azzal, hogy ikonográfiájában gyakorlatilag megkülönböztethetetlen a betonvas hálótól, egy olyan elem-típust hoz helyzetbe, amely a gépészetekhez, a szerkezetekhez hasonlóan rejtett. Még ha maga Richard Serra hegesztette volna az összeset, sem lenne jó, mert konceptuálisan marad lakatosbuher azáltal, hogy esztétikai, geometriai, kivitelezési komplexitása, végiggondoltsága és helyénvalósága kontextusidegen.

E zsigeri megütközésen túl pusztán csak véleményes az aula, jelenlegi nevén GROUND. A pályázat idején a MOME szíve néven futó bejárati tér a Farkasdy-épület és az UP közötti tengelyszakaszon jön létre, átvezeti magán a keresztforgalmat, és ajtószorral nyílik a mélyszinti kertre, ahonnan lépcsők vezetnek tovább a technológiai

parkhoz. Ebből az aulából nyílik az étterem is. A pozícióját tekintve tökéletes, mégis némiképp alultervezettnek tűnik belsőépítészete, ráadásul a domború álmennyezet oly mértékben dinamizálja – főleg a kert irányába –, hogy ez a tér inkább egy közlekedőbővítmény, semmint reprezentatív aula. Lehet ez érdekes gondolat annak ismeretében, mennyi pop up tér áll majd a hallgatók és az itt dolgozók rendelkezésére, de a mérete ellenére kétféle, hogy ez lenne az a hely, ahol átélhető az összegyűrt együvé tartozás élménye. Érdekes a kapcsolata ugyanakkor az étteremmel, ennek használata, illetve a bútorozás együttesen fog valószínűleg életet vinni az aulába.

Érzelmi dekonstrukció

Talányos – nem rossz, vagy jó: talányos – a bejáratok hierarchiája, hogyan és miképp fogják a házat megközeleltetni. A gyalogosan érkezők a Zugligeti útra futó tengelyt fogják használni, még többen a gyepet, bizonyára sokan az új főbejáratot a buszmegálló felől. A Farkasdy-épület portikusos lépcsője – mint a kollektív tudatban élő mindenkori bejárat archetípusa – ugyanakkor egy

„Egy bonyolult, többlépcsős beruházást valósítottunk meg. A technológiai park első és második üteme, illetve a későbbi oktatási épületek alapvetően, rendszerszinten függenek össze egymással, nemcsak a műszaki megoldásokban, de építészeti is, az összkép szempontjából. Ezért azt gondolom, hogy a legnagyobb kihívás az építészeti megjelenés és műszaki megoldások összehangolása volt. Hogy ha most megnézzük a campus-t a Zalai utcából vagy a Zugligeti út felől, akkor nagyon szépen látszik, hogy hogyan alakult az építészeti koncepció, most nyerne értelmet a technológiai park „fekete házai” mint háttér, és a harmadik ütem oktatási épületei mint „fehér épületek”, így egyben áll össze az egész.”
Ambrus György, a MOME beruházási irodavezetője

kongó, tökéletesen felpucolt csarnokba vezet, amely ezzel önmaga relikviájává is teszi ezt a részletet. Kihívásos az ittlét: főbejáratszerű, mégis üres; monumentális, mégis magára hagyott. Az élmény nem a megérkezésé, hanem egy metafizikus enteriőrtáj feltárulkozásáé. A bejárat mint olyan érzelmi dekonstrukciója.

Már esett szó arról a posztmodern által tematizált összetettségről és ellentmondásról, amelyet Csillag Katalin és Gunther Zsolt nem is feltétlen tudatosan, de annál sikeresebben fog hadra, hogy megfeleljenek a változottság és korszerűség maguk által meghatározott maximumjának. Az üresség térpoétikai potenciálja szinte végtelen, itt pedig inherens stílusrekonstrukció is egyben. Kü-

Irodalom / References

- [1] 1438/2014 kormányhatározat, *Magyar Közlöny*, Vol 74, No 107 (2014), pp 1–4.
- [2] Somogyi Krisztina: „Az ipar hagyományait teret adni a szakmagyakorlásnak, A MOME új épülete”, *Metszet*, Vol 9, No 4 (2018), pp 2–4.
- [3] A kormány 16/2015. (III. 11.) kormányrendelete a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem MOME Campus Kreatív Innovációs és Tudáspark megvalósításával összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügyé nyilvánításáról és az eljáró hatóságok kijelöléséről szóló 151/2014. (V. 6.) kormányrendelet módosításáról, *Magyar Közlöny*, No 14 (2015) p 730.
- [4] Kubler, George: *The Shape of Time: Remarks on the History of Things*, Yale University Press, New Haven and London 1962.
- [5] Barabási, Albert-László: *A képlet – A siker egyetemes törvényei*, Libri könyvkiadó, Budapest 2018.

Azzal, hogy a Farkasdy-épület pincéjét, földszintjét és első emeletét feltisztították, a folyosók egy szocreál térfragmentum emlékművévé is váltak

Építész: Csillag Katalin, Gunther Zsolt (3h Építésziroda)

Megbízó: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

Építész munkatársak:

Boromissza Júlia, Garay-Kiss Dorottya, Kállay Gábor (tervpályázat), Boromissza Júlia, Garay-Kiss Dorottya, Békesi Tamás, Tari Krisztina, Farkas Ádám, Kállay Gábor, Galamb Emese, Bálint Ábel, Gyuricza János, Péteri Zsolt, Dobrányi Ákos, Baranyai Balázs, Parizán Bori, Farkas Ádám és az Öt Elem Építésziroda munkatársai

Tartószerkezet: †Szabó András (Ysako Tervező Kft.)

Épületgépészet: Bukovics János (G&B Plan Kft.)

Épületvillamosság: Kun Gábor (Hunaroject Mérnökiroda Kft.)

Tűzvédelem: Nagy Béla (Flamma Contra Kft.), Pukánszky Gabriella (Nokesy Design Kft.)

Kertészet / Tájépítészet:

Kapás Enikő (Deporter Mérnöki Iroda Kft.)

Konyhatechnológia: Gauland András (Teco-Gastro Bt.)

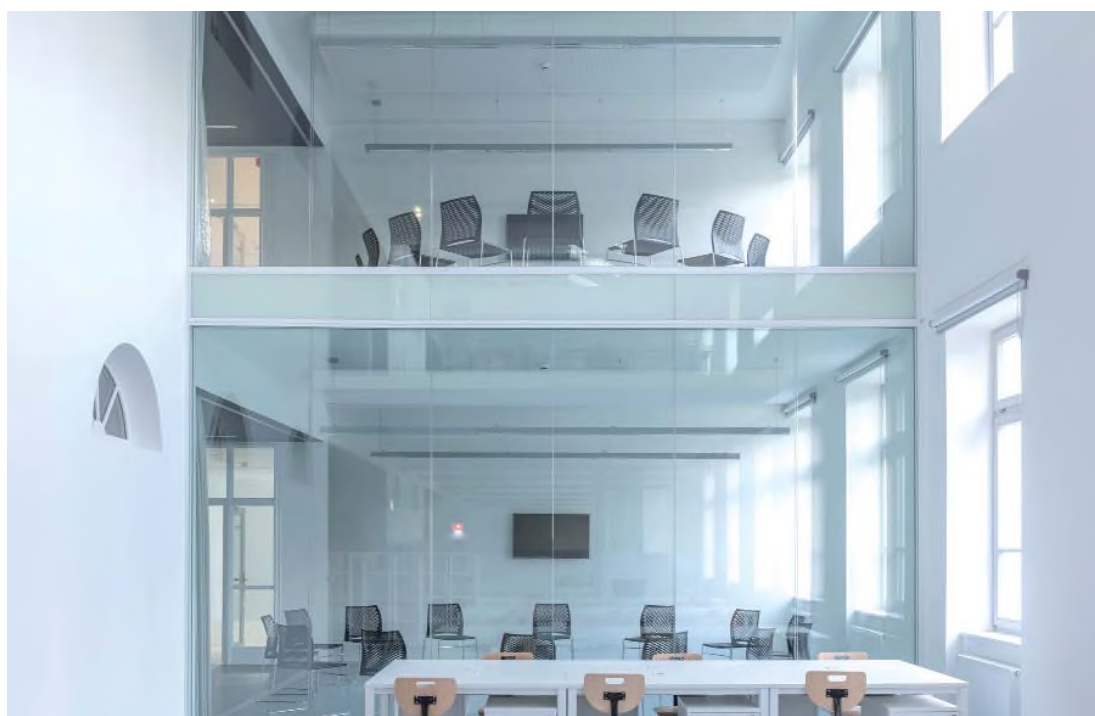
Rehabilitációs környezettervező: Ruttkay-Miklós Ágota

lönös jelentősége lesz az előcsarnokban, amely ezzel az architrávmelés transzcendens ellentételezésévé is válik. Informális kritika érte az átalakítást azért, mert hozzányúlt a homlokzat eredeti arányaihoz, és ötven centiméterrel megemelte az architrávot annak érdekében, hogy kényelmesen lehessen a tetőteret beépíteni. Ami elvész a réven, az a használatlalt és ezzel a csarnokkal bőséggel megtérül a vámon. Azzal ráadásul, hogy feltisztult az első emelet, és a portikusz erkélyét is átadják a hallgatóknak: a hatalom szimbolikus, az egykori rektori hivatalra gondolva pedig nagyon is konkrét helyei válnak így átjárhatóvá.

És végül

Felette meggyőződésem, hogy vannak bizonyos művészetek, amelyek az egyes korszakokat jobban meghatározzák, mint mások. Hogy bizonyos művészeti ágak tömörebben jelenítik meg a korszakot foglalkoztató problémákat, kihívásokat és kérdéseket, hogy léteznek korszakművészetek és fordítva: mi magunk eltérő műfajokat vizsgálunk, amikor részletesebb, teljesebb képet kívánunk kapni elődeinkről. A huszadik század meghatározó művészete kétségkívül az építészet volt. Az építészet képviselte a modernitás nagy ígéretét, hogy általa megoldást kapunk az emberiséget leginkább érintő prob-

Laborszobák, konzultációs terek a Farkasdy-házban

lémákra, hogy általa nem pusztán jobb lehet az emberi élet, hanem mi magunk is jobbá válhatunk. Ez az ígéret egyszer és mindenkorra beváltatlan maradt a Pruiitt-Igoe lakótelep felrobbantásával, pontosabban: az összeomló St. Louis-i házak képe végérvényesen megrendítette a hitet az építészet műfaji szupremáciájában, korszakművészeti legitimitásában. Mindez nem jelenti azt, hogy vége lenne az építészetnek, hogy ne ez a művészeti ág lenne még mindig az egyik legalkalmasabb arra, hogy folytassa a modernitás félbemaradt küldetését, de nagyon úgy tűnik, hogy a huszonegyedik századra a dizájn lépett fel azzal az igénnyel, hogy a korszak művészete le-

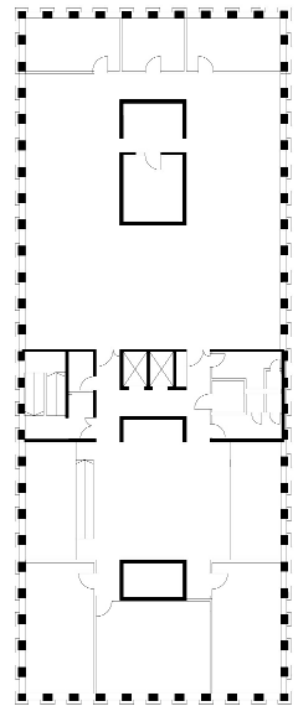

gyen. Meglehető sikerrel integrálja a kutatást és a tudásfelhalmozást, ráadásul az emberi környezetre tervezhető totalitásként tekintve mindenféle görcs nélkül foglal el olyan területeket, amelyek alig pár évtizede még a technológusok kizárólagos játszóterei voltak. Míg az építésszek voltaképp a mai napig hajlamosak zavarba jönni attól, ha műfajuk érvényességi területét a házakon túli jelenségekre is ki akarják terjeszteni, a dizájn megejtő könnyedséggel inkorporálta a divattal kezdve az ételen át az építészettel és a felhasználói élményekkel befejezve a kultúra majd minden vizuális következménnyel járó területét. És akkor még nem beszélünk a pedagógiai és szociológiai módszerekről. George Kubler [4], de

legkésőbb Barabási Albert-László [5] óta tudjuk, hogy a siker „képlete” tartalmazza az általunk mozgató hálózat reakcióját is, ezért én sem szeretnék olyan nonszenzekkel jönni, hogy a mai világban bárki sikeres lehet egy laptoptal. Mert ez nincs így. Ettől függetlenül tény: az építészet belépési küszöbje magas, a dizájné alacsony; előbbi a létrejöttét tekintve heteronóm, utóbbi autonóm; az előbbi helyhez kötött, utóbbi pedig gyakran csak egyetlen mém. Az előbbi közvetett, utóbbi közvetlen – nem kell megcsinálni, elég csak csináltatni: kézzel bütykölni és gépen matatni, kattintgatni és filterezni, de leginkább folyamatosan benne lenni. És akárha a blues vagy a számítógépes játék, a folyamat közben alakul, lehetőséget adva arra, hogy a részeredményeket is sikerként könyvelhessük el.

Szokatlan mindez egy virtigli építésznek, de természetes egy UX-dizájn számára, kinek szakmája tíz éve még nem is létezett. Félreértés ne essék: lezajlott az építészet sajátos és radikális újraértelmezése is a hatvanas évekkel kezdve, amely szükségképp hozta el az építészet diszciplináris fordulatát, és vezette be a teória korszakát. Ma viszont hasonló lendülettel, az építészeténél azonban jóval alacsonyabb belépési küszöbvel foglalja el a dizájn a hétköznapi élet minden területét, és váltja le a hivatást mint olyat egy életmódra. A 3h el nem évülött, hogy nemcsak oktatási helyszínt, nemcsak diszciplináris közeget, hanem életmódhelyszínt teremtett, amelynek persze megvannak az előzményei Hermann Hertzberger iskoláiban vagy a kreatívipari székházakban, de a hely sajátos szellemén túl nem voltak meg a MOME-n. A hely szelleme alatt itt arra gondolok, ha valaki belépett a Zugligeti útra, joggal érezhette, hogy valami szanatóriumba csöppent. Édeskés gulyásillat szállt a levegőben, halkán gitároztak, a kertben fiatalok réveteg tekintettel reszelgettek faizéket, simogatnak gipszbiagyókat, és megállt, de legalábbis belassult az idő. A használat fogja eldönteni, hogy a 3h által komponált szexi, fenszi és trendi környezetbe vissza lehet-e csempészni ezt a napóraérzést, érzésem szerint a helyek adottak ehhez. Mint ahogy ahhoz is adottak, hogy szintet ugorjon, európai recepciót célozzon a hazai dizájn. Hofi Gézával szólva: ehhez a bútorokat mindenesetre kicserélték.

Wesselényi-Garay Andor

MOME BASE, a központi lépcsőauala átriumként szűrja át a házat, gyönyörű térhatást eredményezve

MOME BASE: az alapképzéseket befogadó tömb mint villa a parkban áll. A földszint lebeg, a szerkezet a központi magtornyokról függesztett rendszerként képes a megnyitást biztosítani. A felületi homogenitás és kontraszt érdekében függő pillérmotívumok sorolódnak a homlokzaton, az egész együttes alapformakészletét meghatározva ezzel

Akusztika és környezetvédelem: Kotschy András (Kotschy és Társai Kft.)

Épületszerkezet: Sipos Gergely (Arkkitehti Építés és Mérnökiroda Kft.)

Műemlék: Branczik Márta

Út- és forgalomtechnikai tervező: Dobrocsi Tamás (Create Value Kft.)

Fotó: Bujnovszky Tamás

VIDÉKI ÚJ HÁZAK TÍZ ÉV UTÁN

Egy tervezési útmutató hatása

Néhány jó példát találunk alább olyan házakra, amelyek a „Tervezési útmutató Cork megyében: Vidéki új házak építése” első kiadása [1] óta épültek, és amelyekre az útmutató közvetlen hatással volt, amint azt néhány építész megerősítette. A többi bemutatott ház része annak a megváltozott tervezési irányynak, amelyet a tájegységünk hagyományos nép építészete befolyásolt vagy inspirált. Útmutatóknak ebben vezető szerepe volt. A családi házak mellett két többlakásos fejlesztés is található. Úgy gondoltam, érdemes mindkettőt bemutatni.

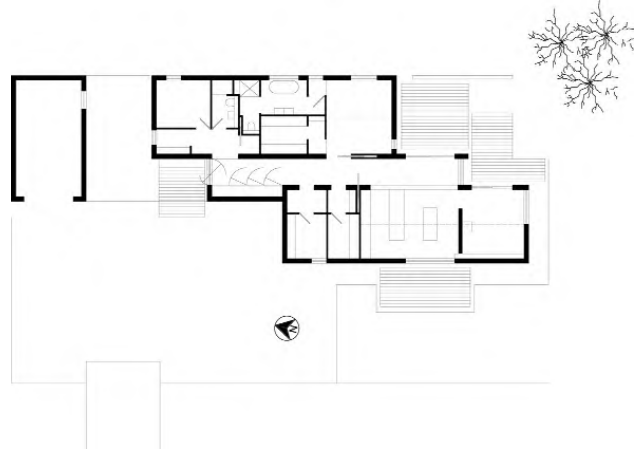
Ardfield House, Cork megye

Az építető kényelmes, két hálószobás, földszintes házat akart, minél kevesebb anyagfajtából, gondos részletképzéssel. Azt is szerették volna, ha a háznak minél kisebb a lábnyoma fizikai és átvitt értelemben is. Az építető pár csak két szobát szeretett volna (egyét saját használatra és egy vendégszobát), és szerény méretű nappalit. Figyelembe vették a tengerre való kilátás lehetőségét, és a nagy terek tájolását a napfény és a szoláris nyereség felé.

A vidéki helyszín erősen befolyásolta a tervezési filozófiát és megközelítést egy olyan tervezési folyamathoz kaptak az építészek indítólökötet, amely az ír vidék hagyományos népi építészetének ad kortárs interpretációt. A külsőt két falusi pajtáról mintázták, míg a belső tekin-

tetében a fény és tér felbecsülhetetlen értékeit kívánták feltárni.

Végül két pajtajellegű szerkezet jött létre egymástól elmozdítva, az egyik részben a másik mögé csúszik a közlekedési zónával összekötve, amely egyben a garázst is beköti, a hozzá északról kapcsolódó autóbeállóval együtt. Az egyik pajta az alvást, a másik a nappali funkciókat szolgálja. A két fő tömeg elmozdításának köszönhetően a ház mindkét oldalán külső terek jönnek létre, és a belső terek is közös és magánterekké formálódnak. Az első tömeg a nappali funkciókat tartalmazza, földszintes és korcolt fémlemez fedésű. A nyeregteret az alulról nyitott fedélszék hangsúlyozza. A lakótérrel délre, keletre és nyugatra néznek, tágasak, monasztikus jellegűek és minimalista részletképzésűek. A társalgóterület privát keleti teraszra néz, és a megnyitott déli oromfal üvegfalán keresztül kap fényt. A hátsó tömeg hasonló formájú, de intímebb kialakítású, két háló és fürdőszobát tartalmaz, a hálók keletre tájoltak.

A tervezés során a következő elveket vették figyelembe: a koncepció vizuális tisztasága a formák, a méretek, a tájolás és a pajta aránya tekintetében, a helyi környezethez való viszony, a megnyitások aránya és helye az épületburokhoz viszonyítva, a környező táj kezelése, valamint az anyagok ellenőrzött használata, hogy a végső épület az előírásoknak megfelelő legyen.

Ez a környezettudatos lakóház erősen hőszigetelt favázas szerkezetből készült. A külső burkolat téglafalazat. A külső falazatai és fémtetői megint csak a környéken szokásos mezőgazdasági épületekre utalnak. A konyha-étkező részt az elülső homlokzaton egyetlen nagy, négyzetes üvegfal jelzi, nyugatra tájolva, a tengeri kilátás felé.

A ház tekintettel van a topográfiára, a füves tájban az árkok meglévő mintázatába illeszkedik, és ugyanolyan természetes kényelemmel ül a vidéki tájban, mint az isztálló és pajták, melyek ihlették.

Építész: Platform Architecture

Fotó: Andrew Bradley (Ardfieldi utcaképek:

MSA Architects)

Clover Lane, Tipperary megye

Magánház – a hosszúkás ír parasztház kortárs megközelítése. Eredetileg az építető hagyományos energiahatékony házat akart kortárs ízzel, a hagyományos külső anyagok használatával és az otthon központjaként szolgáló konyhával. Mégis az egyik első kihívás, amellyel az építészeknek szembesülnie kellett a helyszín kiválasztása után, az volt, hogy az építető farmját nemrég egy autópálya vágta ketté, és a 2,4 hektáros építési telek beékelődött keletről egy forgalmas autópálya, nyugatról egy csendes, vidéki mocsaras földút (Clover Lane) közé, mely kedvelt sétaút. A ház egyébként idilli elhelyezkedésű – rövid sétányira a közeli falutól, gyönyörű zöld mezők és közeli erdők által körülvéve.

Az építészek úgy oldották meg, hogy az autópályától 100 méterre helyezték el a házat, az útról nézve a fák szintje alá ültetve. Így a ház közvetlenül kapcsolódik a már kialakult növényzethez, és elegendő hely marad a későbbi zajcsökkentő növényzet telepítésére az autópálya felé. 3 méter magas zajvédő fal is készült az autópálya mentén, mely szintén növényesíthető, és elnyeli a zaj egy részét. A nagy sebességű közlekedés zajával szemben további akusztikai pufferréteg létrehozása és a nagyobb intimitás érdekében a ház a „háttal” fordul az autópálya felé. Ezen a homlokzaton a kisebb ablaknyílások a minimálisra szorítják az éjszakai gépjárműforgalom vizuális zavarását, míg egyben szép, hagyományos, „tömör” megjelenést kölcsönöznek az épületnek. Ez a hátsó homlokzat absztrakt szerkesztésű, különböző ablakméretekkel, nem igazodva semmilyen hagyományos mintához. Kezelt cédrusburkolat köti össze a négy emeleti ablakot, erőteljes vízszintes elemet hozva létre a függőleges hangsúlyú megnyitásokból. Ez egyben a homlokzatszerkesztés sűrűségét csökkenti, egyszerűsíti azt, és ilyen értelemben hagyományos.

Ha a hátsó homlokzat védőfal az autópálya felé, az első homlokzat szemmel láthatóan a belépési pont. Kétszintes garázsépület áll a háztól északra, a bejáratához kapcsolódva, tetőt és védett teret hozva létre a küszöb előtt, a régi parasztházegyüttesekhez hasonlóan. A javasolt magas növényzetnek köszönhetően a feljáróúton közeledve csak rövid pillantásokat vethetünk az épületre, így csigázva fel a kíváncsiságot, mi is van előttünk, közben jobban védve a tulajdonosokat az elhaladó sétálók kíváncsi tekinteteitől. Az íves feljáró észak felől, a garázst megkerülve érzékelik a két szint magas üvegezett bejárati falhoz, amely a garázs és az egyszintes faburkolatú nappali-bővítmény között van elhelyezve.

Az építető víziója a konyháról, mint az épület központi helyiségéről a ház központi közlekedőjében öltött testet, mely egyben nyitott alaprajzú lakó-étkező, így meg tud nyílni a késő délutáni napsütés felé. Könnyed, levegős érzete van a nagyvonalú, kétszintes térnek.

A 130 négyzetméteres földszint a nagy, nyitott tér mellett egy külön nappalinak is helyet ad, utóbbi is a patióra nyílik. Dolgozószoba (home office), játszószoza, vizes helyiség, háztartási helyiség és tároló van még a szinten. Az építészek minimalizálták a közlekedők területét, kettős funkciót adva nekik, ahol lehetett, pl. a bejáratról a konyhába vezető folyosó egyben rejtett tároló, kamra, és a lépcső pihenője a felső érkezésnél egyben olvasótér, könyvtár. Egy mai családi ház követelményeit kielégíti a hagyományoknak megfelelően alakított korszerű forma. A 110 négyzetméteres emelet galériájából a bejárati térre látunk, a kétszintes üvegfalon pedig az udvarra és a közeli erdőre. A hagyományos falazott szerkezet ideális volt a levegő-víz hőszivattyúval ellátott padlófűtéshez. Ez a hővisszanyerős szellőzéssel együtt A2 energetikai minősítést eredményezett.

A tervezést a közvetlen környezet kihívásai és a telek korlátai befolyásolták. A ház nagyon jól illeszkedik a környezetébe, mint egy feltűnő és mai népi építészeti beavatkozás az újonnan kialakult tájba.

Építész: Donal Ryan, DH Ryan Architects

Fotó: Donal Ryan

Earl Wells, Waterfall, Cork megye

Építész: O'Mahony Pike Architects

Fotó: OMP Architects

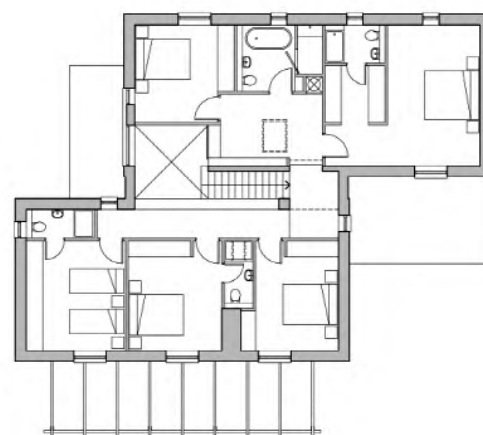
3D látványtervek: GNet Studios

Az Earl Wells fejlesztés első üteme 2008-ban épült, 42 családi házat tartalmaz, négy típusban, 205–345 négyzetméteres nagyságban.

Waterfall kis falu Cork várostól délre, a zöldövezetben. A helyszín mezőgazdasági jellege, a sövényekkel, vízelvezető árkokkal és a szomszédos tanyákkal az építészeknek azt sugallta, hogy az ír földek hagyományos osztásrendjét használják a telek felosztásánál. A meglévő telekosztáson belül így a házcsoportok természetes csoportosulása jött létre, általában három-hat lakást egybefogva. Ily módon érzékelhető közösségeket hoztak létre a zsákutcák mint félnyilvános közterek, melyek összekötik a csatlakozó házakat. Ez üdvözlendő változás a korábbi szalag- vagy lakóparkjellegű lakástelepítésekhez képest, amelyek sajnos az utóbbi években Waterfallban a fejlesztés szinonimájává váltak.

Az építészek a tervezési programban meglátták a lehetőséget kis sűrűségű beépítés létrehozására, amely érzékenyen reagál a vidéki, falusi kontextusra és a tájra, miközben megfelel az energiatakarékos, nagy családi házak iránti igénynek a város közelében. A 10,5 hektáros terület három enyhén lejtős, háromszögletű földterületből áll össze, mellette délnyugaton egy kocsmá és tanya, északnyugatra egy új, „külváros” stílusú lakótelep, nyugatra a falu, délre és keletre nyílt szántóföldek.

Az épületek csoportokba fogása tipikus jellemzője az ír táj hagyományos településeinek, arra is használható, hogy tereket hozzanak létre az egyes telkeken, és megbontsák a nagyobb családi házakat. A tervezés folytatja méret, forma, nyelv és anyagok szempontjából a vidéki népi építészetet, mint az alacsony, nyitott nyeregteretők, vagy a dongafedések, melyek mind ismerősek a Cork környéki tájon. A falak festett, vakolt szerkezetek, a tetők természetese pala- és fémfedésűek, a részleteket a vidéki hagyományos épületek egyszerűsége határozta meg.

A meglévő sövényeket megtartották és új kőfalakkal, valamint növényesített földpadokkal egészítették ki, a nyílt terek hierarchikus rendje jött létre, nyílt közterek, zsákutcák, magánudvarok és magánkertek. Az elsődleges nyitott teret északról egy meglévő sövény, délről meglévő patak határolja, a keleten lévő nagyobb házak jelentenek fókuszpontot ennek a hosszúkás térnek. A második nyílt köztér a meglévő ciprusok körül található a déli földterületen.

A négy háztípust úgy tervezték, hogy a szoláris hőnyereségből részesedjenek: a lakóterek délre, a kertre néznek, míg az északi homlokzaton kisebb megnyitásokat találunk, a keskeny tömegű házak jól átszellőztethetők. Bár a megjelenésük és formájuk hagyományos, az előre gyártott, gyári hőszigetelésű acél építési rendszer nagy légzárású, gondosan integrált gépészeti rendszerekkel bír ezekben a korszerű és alaposan megtervezett lakásokban. Napelemek és hővisszanyerő rendszer is rendelkezésre áll, hogy a lehető legjobb energetikai minősítést kapják a házak.

Parknasilloge, Enniskerry, Wicklow megye

Parknasilloge 2008 körül épült, 25 két- és háromszobás szociális és kedvezményes lakásból áll, az építető a Wicklow Megyei Tanács volt.

A fejlesztést nagymértékben a hagyományos ír „clachan” (fürt) települési mód [2] ihlette – ahol tanya-épületek, lakások csoportosulnak, egy közös behajtóúttal, régi kocsiúttal –, így idővel a vidéki táj megszokott részévé válik.

Parknasilloge ugyanazt a néhány anyagot használja, mint népi építészeti elődei vakolt falak, sötét tetők ismerős mintázatú pala- vagy horganylemez fedéssel, íves dongatető; ezeket alkalmazták, hogy az alacsony építéssű pajták és a házak gerincmagassága hasonló legyen –, így emlékeztetve a gyorsan eltűnő ír ívelt tetejű szénapajtákra. Ahogy a hagyományos vakolt falak fehérek a bejárati ajtók, küszöbök, ablakszemöldökök színes foltjaival, az elhelyezés is egyszerű, hibátlan és népi – az építésszek gondos tervezésében. Ennek a kéthektáros, enyhén lejtős teleknek a fejlesztése a helyi rendezési terv részét képezi – Írorszában a helyi rendezési terveket a megyei fejlesztési tervek átfogó politikájával összefüggésben hajtják végre. A telek a legközelebbi falutól kissé távolabb fekszik, és még fejlesztésre váró területek veszik körül, amelyeket szintén magánberuházók lakáscélú fejlesztésére jelöltek ki.

A fejlesztési terv hatásosan korlátozta a beépítés sűrűségét azzal, hogy minden lakás után 80 négyzetméter közös nyílt tér és 60 négyzetméter magánkert biztosítását írja elő. Az építésszek a közös nyílt terek előírásának

intenzív, jól megtervezett és használható „udvarok” létesítésével feleltek meg, ezeket a házak kisebb csoportja veszi körbe (ahogyan ez a népi építészeti hagyományban is megtalálható) ahelyett, hogy egyetlen nagy, széljárta füves teret hozott volna létre. Gondosan odafigyeltek a mikroklímára, takarási és tájépítészeti célokra őshonos növényeket ültettek. A fejlesztési terv lakásonként 1,85 autó elhelyezését írta elő, és a parkolókat nem kellett a lakások közvetlen közelében elhelyezni, amennyiben a lakásból láthatóak maradnak. A megoldás az lett, hogy az autókat kertészeti rendezett parkolóban helyezték el a központi feltáró út mentén, az autókkal csak ide szabad behajtani, így a közös területek elsősorban az embereké lettek, nem az autóké, így nyújtva biztonságos játszóhelyet a gyerekeknek is.

Az építésszek a beépítést egymással összekapcsolódó sorházakkal tervezték. Minden kelet-nyugati irányú sorház keskeny tömegű, hogy ne legyenek északra tájolt szobák, amelyek hidegek és kellemetlenek az ír éghajlaton. A keskeny tömegnek az is előnye, hogy a házak aránya közelebb áll a népi épületek arányaihoz. Az észak-déli irányban futó sorházak szélesebbek a keletre és nyugatra tájolt szobákkal, de ezeket a tömegeket gondosan úgy formálták, hogy a keskeny népi épületek érzetét keltsék. A telek formája és mérete miatt a sorházak csak legfeljebb három házból állnak, és az építésszek a rövid sorházakat magas kertfalakkal kötötték a következőhöz. A kontextusnak megfelelően, megfontoltan elhelyezett ablakoknak köszönhetően nincsenek üres „tűzfalak”, míg a passzív megfigyelésnek és a teljes közös terület belátóságának köszönhetően az egész együttes biztonságos és védett. A nagyvonalú, délre néző sarokablakokból gyönyörű távoli kilátás nyílik a Great Sugar Loaf hegyre. A központi feltáró út kétszintes sarokvégződési keret- zik a kilátást a hegyekre.

Építész: Seán Harrington Architects
Fotó: Philip Lauterbach (kivéve Kilkenny megyei tanya, fotó: Seán Harrington) a Seán Harrington Architects jóvoltából

Ring, Clonakilty, Cork megye

Építész: Tom O'Sullivan architect

Fotó: MSA Architects

Ez az új, másfél szintes ház egy elegáns partszakaszon, magas parton áll, festői szépségű környezetben, a népszerű Inchydoney strandra néző, káprázatos kilátással. Itt korábban működő gazdaság volt, egy kis földszintes házzal és közvetlenül mellette különböző gazdasági épületekkel. A gazdasági épületek tönkrementek az évek alatt.

Az építetők a tengerparti, vidéki magas part hangulataiba szerettek bele, mikor megvették az ingatlant. Mégis, mivel a házat nagyon rossz állapotúnak és túl kicsinek találták a család növekvő igényeihez képest, ráadá-

sul a gazdasági udvart is feleslegesnek ítélték, úgy döntöttek, átszervezik az egészet, és új házat építenek a régi helyén. A helyi építési hatóság ragaszkodott ahhoz, hogy egyetlen új ház sem teheti tönkre a terület festői szépségét, ez volt a tervezés elsődleges szempontja.

Bár legtöbbször az ír parasztházak gazdasági épületei nagyobb méretűek, mint maga a parasztház, mégis „csendesek” a környező tájra gyakorolt hatás tekintetében. Ez összefügg az „olvashatóságukkal”: ezek alázatos mezőgazdasági szerkezetek, amelyeket – ha nem keressük őket – észre sem veszünk. Ezért a táj részének érezzük őket – a formájuk pedig határozottan követi védőte-
tő funkciójukat.

A ház tervezését nagyrészt ilyen egyszerű gondolatok ihlették. Az új ház kellemes arányú, nagyrészt földszintesnek tűnik, bár valójában nem az. Két „tömör” tömbből áll – egy földszintes „nappaliból” és egy kétszintes „hálóból”. Ezeket összeköti, vizuálisan mégis elválasztja egy üvegezett előtér és közlekedő. A „nappali” tömb úgy helyezkedik el, hogy a tengerre a legszebb kilátást nyújtsa. Az egész ház lényegében a tengeri kilátásra és a köz-

vetlen előtte vezető útra tájolt. A főbejárat a ház hátoldalán van, hogy a tengerre néző lakótér a lehető legtöbb intimitást élvezze.

A két tömb ellenére gondosan ügyeltek arra, hogy vizuálisan „egy ház” álljon a telken. A nappali blokk, bár földszintes, mégis nagyvonalú a belmagassága, míg a hálóblokk kétszinteségével magassági értelemben feszebb. A belmagasságoknak ez az összjátéka lehetővé teszi a két blokk szorosabb összekapcsolódását és harmóniáját.

A ház tömegei alapvetően keskenyek. Ez összhangban van az eredeti helyi népi házakkal. Mai megfogalmazásban ez minden térbe rengeteg napfény beengedését teszi lehetővé, és számtalan kilátást nyit minden irányba. A teherhordó vakolt téglafalaknak, a kis fesztávú faszerkezetű tetőknek és köztes födémeknek köszönhetően a ház viszonylag alacsony költséggel épült, helyi kivitelezők közreműködésével.

Rosslea, Fermanagh megye

Az új ház enyhén lejtős területen áll, egy csendes országút közelében, kilátással a Fermanagh-dombságra. Eredetileg egy 18. századi kúria állta rajta és egy melléképület. Az építetők eredetileg a romos ház olcsó helyreállításának megtervezésével bízták meg az építészirodát. Ők azonban a költségkeretre való tekintettel az újjáépítés elhalasztását és egy új ház építését javasolták a telken. A új ház az eredeti kúriától tíz méterre, azzal párhuzamosan áll, így egy udvar jött létre a kettő között, melyet keletről a melléképület, nyugatról idős kőrísfák és sövények zárnak le, megidézve a régi ír parasztházak udvarát. Ez a kavicsos udvar jelenti a központi külső teret, összekapcsolva az együttes elemeit. Az új ház keskeny, hosszú és dongatetővel fedett, a donga a lehető legtöbb teret fedi a legkevesebb anyagfelhasználással, és a táj hagyományos mezőgazdasági fészereire emlékeztet. Téglalap formája kelet-nyugati irányú. Kívülről a tető kezeletlen rézlemez, belülről festett deszkaburkolat, ami megint a hagyományos anyagokat és felületeket idézi. A tornác hosszú, alacsony rátett épületrész, amely az udvarra nyílik. A ház az egyik végén kétszintesé válik, az alsó szint lesüllyesztett, a felső a dongaboltozatba került. A ház másik végén a magas, világos, nyitott szerkesztésű térbe került a konyha-étkező-nappali funkció.

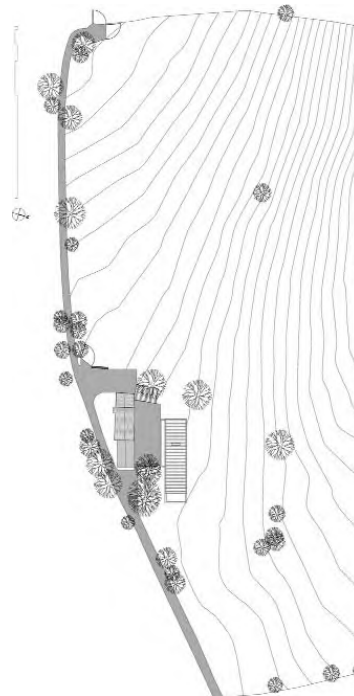

Az építető egyedi, mégis praktikus és funkcionális házat szeretett volna, amelyből lenyűgöző kilátás nyílik a tájra. Az építészek barátságos és otthonos lakást terveztek, amely az építető szavaival élve egyszerre „kortárs” és „klasszikus”, réz dongatetővel, amely kevés karbantartást igényel, és vizuálisan illeszkedik a tájba. A konyha-étkező-nappali nyitott tere a magas, íves mennyezettel, a rengeteg ablakkal rengeteg fényt kap, és elképesztő térélményt nyújt. A ház elnyerte a RIBA (Brit Építészeti Királyi Intézete) díját, a zsűrit különösen a használt, a tájegység épületeinek ízét hordozó formák finomsága nyűgözte le. A különleges alkotás a vidéki táj szerves részévé vált, a részletképzés professzionális, a dongatető tömegén belül ügyes a téralkotás látszólagos egyszerűsége.

Mike Shanahan (szerk.)

Irodalom / References

- [1] Buchanan, Colin-Shanahan, Mike: Cork Rural Design Guide: Building a New House in the Countryside, Cork County Council, 2003, hozzáférhető: < <https://corkcouncil.ie/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/2016/07/Rural-Design-Guide-2nd-Edition-2010.pdf> >
- [2] Proudfoot, Vincent Bruce: „Clachans in Ireland”, *Gwerin*, Vol 2, No 3 (1959) pp 110–122.

Építész: Aughey O'Flaherty Architects
Fotó: Paul Tierney (az Aughey O'Flaherty Architects jóvoltából)

FEDELES LOVARDA

Átlátszó formagyakorlat,
amely során egy viszonylag nagy tömeg
kap helyet a székely kultúrtájban

A csíkszentsimoni gyerekotthon
távlati képe, baloldalt a lovardával

A Bőjte Csaba ferences szerzetes [1] (közismertebben Csaba testvér) által vezetett Dévai Szent Ferenc Alapítvány árva vagy nagyon szegény gyerekek gondozását vállalta fel – több mint 6000 gyerekről van szó. Az alapítvány egyik célja, hogy az itt felnövő gyerekek vagy továbbtanuljanak, vagy mesterség legyen a kezükben, mire elhagyják az intézeti kereteket. A csíkszentsimoni otthon gyerekei lovagolnak, lógondozást tanulnak – ennek köszönhetően (is) kiegyensúlyozottak és jók a tanulmányi eredményeik.

Egy adoma szerint Csíkban a nyár egy csütörtöki nap délutánjára esik – vagyis az itteni körülmények között három-négy hónapnyi az az idő egy évben, amikor a lovakkal optimális körülmények között lehet a szabadban dolgozni [2]. Egy fedeles lovarda pedig egész évben biztosítja a lóval való foglalkozást. Ami nyugodtabb, kiegyensúlyozottabb és képzettebb lovakat, nagyobb biztonságot, illetve esetenként jobb szolgáltatást is jelent.

A magyar kormánytól kapott kerettámogatást felhasználva, részben pro bono tervezéssel, az alapítvány szerény fejlesztési lehetőségeit figyelembe véve vágtunk bele ebbe a projektbe. A megrendelő részéről felmerülő első ötlet – Romániában jól bevált szokás szerint – egy fémlemezről készült ipari fémcsarnok megvásárolása volt, azonban viszonylag rövid idő alatt sikerült más merdebe terelnünk a megoldáskeresést: bemutattuk, hogy a fémcsarnok árából a helyi viszonyok között facsarnokot is tudunk tervezni. Azért javasoltuk a fát, mert egyrészt jól bevált helyi anyag, és a faépület a gyönyörű arányrendszerű székely csűrőkhöz hasonlóan szépen bele fog

őregedni a tájban, másrészt a fa nyersanyag kitermelésének, megmunkálásának, feldolgozásának ára a helyi vállalkozóknál marad, a helyi gazdasági körforgást erősíti. Harmadrészt, ha a helyi – viszonylag fejlett – faiparra alapozva tervezünk, akkor nem lesz gond az épület karbantartásával sem, mindaddig, amíg a térség faiparral rendelkezik.

A fentiek alapján érzékelhető, hogy tervezői szempontból izgalmas feladat előtt álltunk: meggyőztük a megrendelőt, hogy jórészt helyi anyagokból, helyi emberekkel dolgoztasson, ezért el kellett vetnünk a high-tech ipari megoldásokat – ragasztott tartók, szeglemeztes tetőszerkezet –, amelyek megfizethetetlenek az alapítvány számára. Ugyanakkor a népi építészet jól bevált megoldásait is sutba kellett dobni – amelyhez a helyiek értettek –, az épület méreteiből adódó léptékváltás, a nagy felületű szabad belső tér miatt. Így az épületet köztes technológiákra alapozva kezdtük el tervezni. A 25 méteres fesztávú tetőt a vidéken könnyen előállítható, szokványos méretű fűrészáruból csavarokkal összeszerelhető fa rácsostartóként fogalmztuk meg, amelyet térben a fölé kerülő lemezfödés fenőágas mintázatban szerelt alátétdeszkázása merevít ki.

A technikai problémákon túl számunkra a legnagyobb gondot az épületnek a kultúrtájhoz való hangolása jelentette, a lovarda épületének méreteiből adódóan. Hogy ezt megértsük, picit bővebben kell beszélnem a székely kultúrtájáról. Hagyományosan egy székelyföldi település létét két alapvető tényező határozta meg: az önfenntartó családi gazdaságok, illetve a helyi, sűrűn összefonódó

Építész:

Köllő Miklós

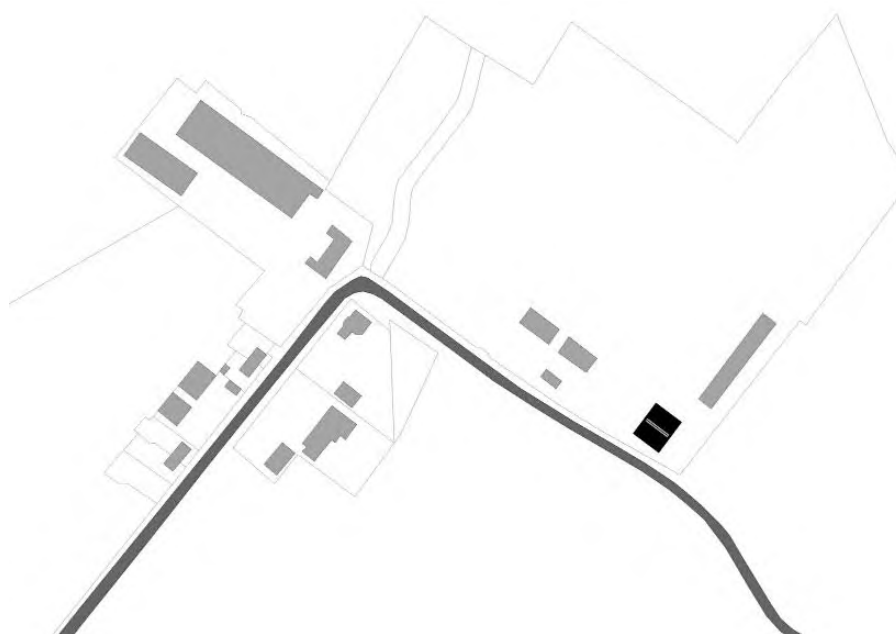

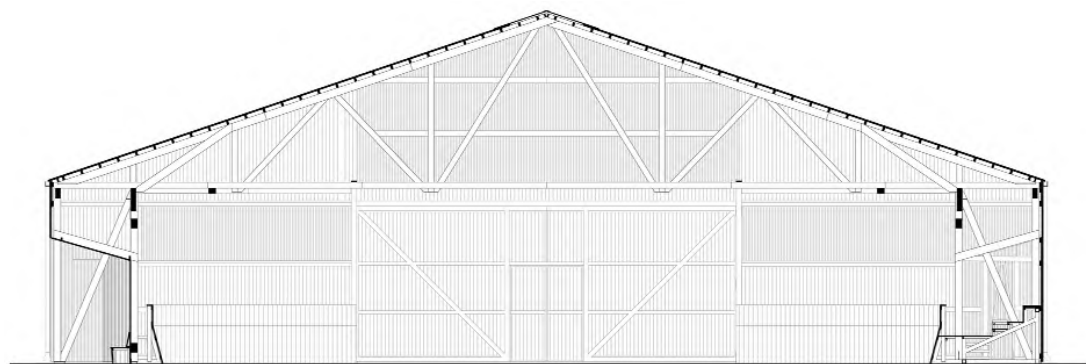
kapcsolatokból álló, az egymásra való figyelést, az egymásról tudás fontosságát szem előtt tartó közösség. Egy szabad paraszti közösség alakította ki a környezetét, gondosan ügyelve a közösség szempontjaira, tulajdonképpen arra, hogy az unokák előtt ne éljék fel a tájat – és ezt falutörvények szabályozták már 1585-től kezdődően. A középkori Székelyföldön hosszú ideig katonai demokrácia volt, ezt tükrözi a táj és a településszerkezet, így ezen a vidéken nem a falu a meghatározó települési forma, hanem létezik egy ennél kisebb, szomszédsági – és katonai – együttműködésre alkalmas településforma, a tízes. [3] Ebből adódóan kisléptékű épületeknek, fejlesztéseknek van helye a hagyományos faluképben, ha az ember tiszteletben szeretné tartani azt. Másrészt Székelyföldön szükség van iparra, korszerű mezőgazdaságra stb., és a kérdés lényege: hogyan lehet ezeket úgy fejleszteni, hogy mellettük a székely kultúrtáj és jellegzetes településszerkezet megmaradjon, esélyt adva ezáltal a minőségi turizmusnak, és mindenképp, a székely önazonosság megőrzésének?

Viszonylag könnyű dolga van a tervezőnek, míg a tervezési feladat nem haladja meg egy ház vagy csűr léptékét, mert ezen a léptéken könnyebben ki lehet fundálni

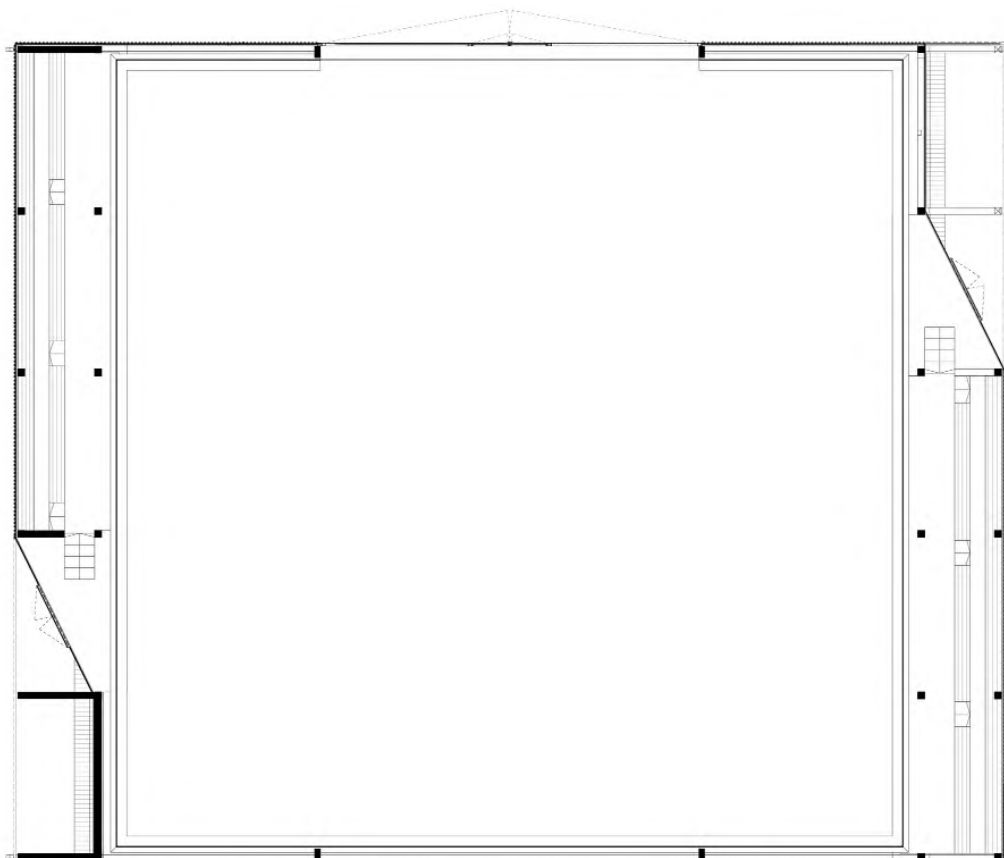
az illeszkedés módját. Jól bevált recept az is, hogy egy nagyobbacska épületet kisebb tömegekre szedünk szét, amelyek igazodnak a telekszerkezet léptékéhez. De ha az épület tömege megnő és funkcionális vagy technológiai szempontból nem lehet szétdarabolni, akkor a beru-

A lovarda helyszínrajza, feketével jelölve a beavatkozás

A lovarda keresztmetszete
és alaprajza

házás szétfeszíti a hagyományos méretű telket, borítja az utcaképet, jócskán kezd kilógni környezetéből. A szélesebb, magasabb, nagyobb épületeket – ha egy mód van rá – ki kell vinni a településről, annak peremére, gondosan ügyelve, hogy a településkép-sziluettben ne vonják el a figyelmet a templom tornyáról, a templomdombon ültetett évszázados fákról. Ezért előnyösebb még kinnebb telepíteni ezeket, csoportosítva a tájba – ott, ahol ez megengedi. De még ott is ajánlott ezeket az épületeket valahogyan darabokra szedni, tömegüket olyan módon tagolva, hogy kisebbnek tűnjenek. Ha még ezt sem lehet: akkor zöldtetős megoldással be kell földelni egy domboldalba.

Törtük rendesen a fejünket, hogy lehet egy ipari csarnok méretű épületet a táj léptékéhez hangolni, és férfiasan

be kell vallanunk, hogy bár Csaba testvér csík-szétsimoni gyermekotthona az egykori kollektív gazdaság területén, jó kőhajításnyira van a falutól, a gyerekek számára mesterségtanulást biztosító fedeles lovarda tervezése mégis kifogott rajtunk. Az előrebocsátott recept ajánlásait képtelenség volt betartani. Ugyanis a lovardai kört nem lehet széttörölni, hogy adott részfunkcióihoz részépületeket rendelhessünk hozzá. „Elföldelni” sem érdemes, a költségek miatt: messze van ide a domboldal, így először dombot kellett volna építeni. A zöldtetős megoldás pedig abbéli szándékunktól is eltérített volna, hogy minél több helyi anyagot építsünk be az épületbe, azaz ne csak a kivitelezési munkálatok ára, hanem a tulajdonképpeni építőanyagárak is a helyi gazdasági körforgásban maradjanak.

A lovarda a bejárat kapu irányából

Irodalom / References

- [1] Stanik, István (szerk): *Erdélyi magyar kicsooda*, Nagyvárad, RMDSZ-BMC Kiadó, 2010, p 134.
- [2] Demeter, László et al: „Natural Treasures of the Csík Basin (Depresiunea Ciucului) and Csík Mountains (Muntii Ciucului)” in *Mountain hay meadows: hotspots of biodiversity and traditional culture* Chapter: 1_1 Publisher: Society of Biology, London, Pogány-havas Association, Editors: Knowles B, 2011, p 4.
- [3] Ambrus, Tünde: „The Tizes as an element which organizes the economy and the society” in: *The role of tourism in territorial development II International Conference*, F & F International, Gyergyószentmiklós, 2009, pp 9–24.

Felmerült egy görbített tetőgerinc lehetősége, kerülve ezáltal a hosszú és egyenes vonalak tájban gerjesztett feszültségét. De ez az organikus, íves gerinc szintén többletköltséggel jár – s mi a közel hatezer gyerekről gondoskodó alapítvány s a ferencesek szegénységi fogadalmá szellemében minden pazarlást kerülni szándékoztunk.

Erkölcsei kérdéssé vált számunkra ez a terv. Nemcsak hogy részben pro bono dolgoztunk, hanem már ott tartottunk, hogy az épület karbantartását, javítását is az alapítvány felnövő ácsaira, asztalosairabíznánk. A minél egyszerűbb megoldások, idővel könnyen cserélhető épületelemek irányába kellett elmozdulnunk, pontosan azért, hogy a csavarokat meglazítva a helyi emberek a károsodást ki tudják javítani anélkül, hogy Svájból kelljen mérnököt delegálni erre a munkára.

De még mindig gondban voltunk, hogy egy ilyen lebütített tömegű, teljesen banális, de ugyanakkor óriási épület mitől nem lesz zavaró a tájban, mígnem beugrott: ha az épületen átsejlik a táj, akkor talán feloldódik környezetében. Ezt kezdtük kispekulálni, hogy hol és milyen mértékben áttetsző a lovarda; egy szempontból nézve hogy lehet „átlátni” rajta; és amikor körülötte mozgunk, akkor filmkockánként miként pereg le a rése-

ken a táj s tűnik el az épület. Miközben a központi felülvilágító méretét csökkentettük, az épülethomlokzatokat egyre áttörtebbé tettük. Az eredmény használati szempontból is előrelépés: napsütés esetén a lovardában nem különül el az élesen bevilágított rész az árnyékos résztől – amitől esetenként a lovak megriadnak –, hanem a szórt fény a jellemző.

Az illeszkedéshez visszatérve: csak fizikai faanyagvédelmet alkalmaztunk, így a tömeg – a facsűrök esetében tapasztalt módon – idővel bele fog öregedni s szürkülni a tájba. És köztes terekkel sikerült megbontanunk az épület tömegét, így a kétoldali kis lelátókhöz vezető gyalogos bejáratok lopott tornácként működnek. Ezekkel a megoldásokkal egyre jobban összeállt a kép. Nemcsak kívülről, belülről is: a mérnöki szempontból fontos me-revítések-ből szép rajzolatot alakítottunk ki a tető síkjában, a rácsostartók fölött, így az épület belseje is látványossá vált.

Benedekmezőn profi lovastevékenység folyik, részben ez a Székely Vágta lovasbázisa. Nemrég itt épült meg a lovarda alig módosított társa, így bizakodunk, hogy prototípussá fog válni, mert viszonylag kis költségvetéssel nagy előrelépést jelent a székelyföldi lovaséletben. Örö-münkre az épületet idén az Európai Unió Mies van der Rohe-ról elnevezett, kortárs építészeti díjára jelölték. Szép fordulat egy részben pro bono munka történetében.

Köllő Miklós

Építész: Köllő Miklós
(Larix Stúdió)

Megrendelő: Dévai Szent Ferenc
Alapítvány, Böjte Csaba

Fotó: Szigeti Vajk István

**A benedekmezői lovarda
madártávlatból**

A honi építészeti szabályozás utóbbi három évtizedének legfontosabb paradigmaváltása a TAK-TKR (Településképi arculati kézikönyv–Településképi rendelet) rendszer [1] létrehozása, egyben az építészeti (kulturális, tehát kvalitatív) tartalom leválasztása a jogi természetű, kvantitatív alaptulajdonságú jogi keretbe ágyazott szabályozási tervekről. „Rosszul tetszik lenni a Rózsadomb látványától? Pedig az a megvalósult OÉSZ!” – mondta Makovecz Imre. Megtapasztaltuk: a több száz oldalra duzzadt szabályzatok, körültekintő szabályozási tervek nem teremtenek kultúrát, csak annak lehetőségét. Merevségük, „ötéves terv” karakterük miatt a bennük megjelenő tapasztalat, tudás, lendület a közösség szemében devalválódott.

zőerő nemcsak a szemünkön keresztül fogható fel, de minden érzékszervünk, sőt belső megérzésünk számára is érzékelhető. A beton látványa felébreszti annak hőfokát, felületének tapintását, lúgos, savanyú ízét, a fa annak melegségét, kellemes illatát és a simogató felületet, a szálka fájalmával együtt. A történeti stílusok hordoztak még valamit az archetipikus kifejezőmódból, amely a klasszikus modern – a „fehéreépítész” [2] – után szertefoszlott az egyéni kifejezőmódok tengerében. Ami nem rossz vagy jó, egyszerűen egy folyamat. Az általános elegancia gyarmatosítódott: tessék végigmenni a street view-val bármely nagyváros külső peremén és megmondani, mi annak a hangulata, hol a genius loci. De a belvárosban ott vannak a csilivilik, a szórakoztató

PÉLDÁK EGY FŐÉPÍTÉSZ GYAKORLATÁBÓL

A Településképi arculati kézikönyvről

Az agyonfoltozgatott, kísérleti szemlélettel újraírt szabályzatok, a kis- és közepes településekre készített szerkezeti, szabályozási, fejlesztési, akció- és „ki-tudja-mi” tervek erdejében elveszni látszik a lényeg: saját életünk kerete.

Az alapállásról

Az építészeti közösségi műfaj, szociális értelemben a legalapvetőbb művészet. A társadalom szociális élete egymásra ható kulturális, jogi, gazdasági területekre tagozódik, melyeket különféleképp hatnak át a szabadság, egyenlőség, testvériség ideái. Ez jelenik meg az építészeti területén mint szépség, hasznosság és szabályozás. Utóbbinak alapvetően az együttélés minőségének biztosításában kellene megjelennie az okozott hatások mérlegelésének szemléletével, és nem az „itt ezt szabad, azt nem” tartalommal. Ezek arányos kezelése a felkészült szakember és a befogadó közösség közös munkája.

Amit el kell döntenünk nekünk, építésznek – az építészettel nem terhelt polgárok már rég döntöttek –, hogy üzenetek-e épületeink, tereink vagy sem. Ha a válasz nem, akkor nincs miről beszélgetni, de turistáskodni sincs értelme Toscanában vagy Párizsban. Minek? Hogy megállapítsuk, hogy milyen frappánsan alakították ki a funkciókat, milyen jól nyílik az ajtó?

Amennyiben a válasz igen, akkor fel kell tenni a kérdést, hogy miként szólnak, mi a kifejezőmód. Ez alapvetően a forma, a formában rejlő magas intelligenciájú kifejezőerőben megjelenő szellemiség, mely az anyag, szerkezet és működés egységében ölt testet. Ez a kifeje-

építészet meghökkenítő szobrai, a státusz új palotái és kaszárnyái, az „azta vazee” épületek, a virtuális párhuzamos valóság megsztárjai, az új trend, a brend emlékművei, melyek nem környezetükkel, hanem virtuálmédia-környezetükkel állnak kulturális kapcsolatban. A gazdag, a boldog világ és élet vágyott templomai, mert menőbb dolog Londonban cselédnek lenni, mint itthon gazdálkodni. Mert a szolga annál többre tartja magát, minél csillogóbb az ura.

Az impulzus

A párhuzamos, virtuális világban kialakult értékrenden alapuló építészeti helyett egyszerű, fenntartható, hosszú távon működő, átalakulni képes, de elsősorban helyhez kötött, az időt befogadni tudó házakat kell tervezni, és az építésben részt vevőkkel közösen megvalósítani. „Hely-es” és „Kor-szerű” házakat építeni úgy, hogy létrehozásukban a szociális élet és a teremtett környezet impulzusai arányosan hassanak.

Budakalászon [3] főépítészként a példamutatást tartottam tevékenységem alapjának, ez a családi otthonok tekintetében évi egy-három házat jelentett az engedélyezett kétszázból. Próbálkozások ezek, melyek kétségek között, de teremtő alázattal születtek. Milyen arányban keverjük egy-egy szituációban a bizonyítottan maradandót és a kétségekkel teli újat? Mi a fontos egy változtatásnál, mi a hatásterülete és mi az benne, ami semleges? Mekkora a ház, a kerítés, a növényzet, a színek, az anyagok hatásterülete?

1. példa: A lehetetlen terep

Az Ófalu feletti, keleti, 30-40%-os lejtőre házat építeni – erős kihívás. Először is, mert műszakilag bonyolult, másodsor pedig azért, mert a mérnöki ráció ellentmond a kulturális tartalomnak: a lejtőről lecsúszó ház hatalmas támfalakat, a falu felett pöffeszkedő, illetlen épületet hozna. A megoldás a növényzetbe olvadó, tört vonalú, tektonikus alépítményen (támfalrendszeren) nyugvó, a hagyományos fésűs telepítést és a racionális, a lenyűgöző kilátást szolgáló tömegekből álló struktúra, mely részleteiben a hagyományos építés nyelvezetét. (Nyilván az építető jobban örült volna egy mennyezetig érő üvegfalnak és üvegorláttnak, de egy ilyen középületre való szerkezet nem illelt ide.) Kéttárcsás homlokzat és részletképzés született, mindkettő a települési szövetből idegen terepadottságból következő hosszú tömeg integrálását kezeli: az utca felé – ahol közel kerülünk az épülethez – az osztottabb, a kézműves hagyományt, az építőmesteri kvalitást érzékeltető gesztus érvényesült. A lejtő felé a nagyobb, komponáló gesztusok erősek, a részletek a horizontális jellegű cizellálását szolgálják – mint például a két tömeg csatlakozásánál a tető redőzöttsége. És igen, a klíma felszerelésénél nem mindig kéri ki az építész véleményét – meg „amúgy is drágább lenne, amit javasolna”.

Fotó: Bujnovszky Tamás

Irodalom / References

- [1] 2016 évi LXXIV törvény a településképvédelméről, *Magyar Közlöny*, Vol 77, No 90 (2017), p 6–12.
- [2] Frampton, Kenneth: „Notes of british architectural culture 1945–1965 / The Status of Man and the Status of his Objects”, *Premio Javier Carvajal 2012*, Vol 01, Kenneth Frampton, T6 Ediciones, Pamplona 2012, p 7.
- [3] Kátai, Ferenc (ed): *Megszólnak a kövek – Budakalász története 1900-ig*, Budapest 1994.

Fotók: Dénes György

2. példa: Garázs az utcáról

A mai élet – a praktikum – és a kultúra legpregnansabb ellentéte: a garázskapu. Valaha egyértelmű volt, hogy az utcai homlokzat üzenet a közösség felé, míg az udvari – keretek között ugyan, de – a gazdát fejezi ki. Előbbit meg lehetett szólítani, utóbbit nem illett. Mára, egy atomizálódó, a közösséget vágyó, de a kapcsolódást lehetővé tevő önkorlátozás ellen berzenkedő világban érhetetlen a mondás: a ház haszna a gazdáé, arca a közvé. Ha mégis az utcára nyílik a „pajtaajtó” – mert a gazda nem akar saját telkén forgolódni, kevesebbet akar havat lapátolni –, akkor jön a hangsúlyeltolás. Elvinni a szemet az ipariról a részletképzéssel, átsúlyozni részben az oldalhomlokzatra, lecsendesíteni a formát a semleges oldalhatár felé.

3. példa: Szimmetria, aszimmetria

A város legszebb fekvésű, a Majdán-patak völgyére néző Prekobrdo területre Jánosi János építész készített heroikus munkával egy párját ritkító szabályozási tervet, melynek alapja egy igazi, konfliktusokkal terhes közösségi tervezés volt az ezredfordulón. Számptalan, csoportokra osztott egyeztetés, személyes találkozó, surlódás és kibékülés, megmaradó épületek és kedvenc diófák, kutak és szokások kerülgetése, érdekek egyeztetése, megegyezések és megszegések után egy szövetszerű, kezelhető, a közmegegyezésen alapuló telek-utca-zsákutca-gyalogút hálózat jött létre. Egy régi megrendelőm második házat terveztük ide Gergő fiammal 2015-ben. Kétszintes, az emeleten is „állóablakos” házat kértek, s a karcsúbb, magasabb tömeget – nem az OTÉK-építménymagasság trükközése miatt – egy zöldtetős, a mellékfunkciókat befogadó tömbbel ötvöztük. A homlokzat geometriai értelemben aszimmetrikus, ugyanakkor kiegyensúlyozott, mondhatni látványszimmetrikus. (Még az is lehet, hogy van olyan TAK, mely ezt a megoldást nyers változatban piros X-szel hozza, s igaza van: nyersen mérgező, kikészítve ehető.)

4. példa: Kutyaól a középületen

Igen, az alapmondás: a tetőfelépítmények tönkreteszik a nyugodt tetőidomokat. A protézisként megjelenő, a tetőtér-beépítések következményeként burjánzó „kistető a nagytetőn” megoldásokat a szakma pejoratívan kutyaólaknak nevezi. De mit tegyen az ember, amikor a főtéren kell a polgármestéri hivatal tetőterét beépíteni nulla forintból, mert kell a hely, mert már egymás ölében ülnek a kollégák? Először is visszaállítja a '20-as években épült, bájosan ostoba, kevert architektúrájú községháza épületrészét, tetőtér-beépítése nélkül (a padlásán van az elengedhetetlen lom- és irattárolás). Az épület homlokzatát a '60-as években „a múltat végképp eltörölni” dúdolgatása mellett szétverték, oromzatát ledöntötték, ezzel öntudatosan „modernizálták”. A később épült északi szárny tetőterét beépítettük, s mivel emeletráépítésre se forrásunk, se gusztusunk nem volt – az Ófalu léptékére, hangulatára tekintettel –, a tetőablakok oldalát megerősítettük, a felépítményeket ritmikusan soroltuk. (Ez ugyan TAK-ellenpélda, de jó példa a TAK szellemiségének megjelenítésére.) A fotókon látható „óriások teregetőkötelei” főépítési munkám kudarcja: a „áram, áram minden felett” szélmalomharcában alulmaradtam.

Fotó: Dénes György

5. példa: Barkácműhely méltósága

A melléképületek köre egy külön világ. Már az elnevezés is a funkionalista szemléletet tükrözi: hierarchizáljuk az otthon tereit, a kertes házakban elengedhetetlen tevékenységeket – nyári konyha, tárolás – alárendeltnek tituláljuk. Miközben kétségtelen, hogy ha nincs forrás, akkor nem ezeket építjük elsőknek, mégis kialakul a „melléképület mellékes” hozzáállás. Hátul van, ki látja? Sokszor a „majdjóleszvalamire” haszonanyagból épül, ez ma, a vállalkozási korban kikopik (miért maradna öt köbméter tégl a telken), helyette a barkácsáruházak készletei telepednek a kert végébe. Aztán lehet máshogy is, bontott anyagból, fagerendákkal, ráérősen odafigyelve, takarékos szerkezettel – ja, és építéssel terveztetve.

6. példa: Egyensorház változatossága

A budapesti agglomerációban ritka a telepszerű építkezés vagy az alacsony magasságú-intenzív beépítésű csoportház. Az ellentmondás abban rejlik, hogy városi típusú életet élők laknak itt, akik legtöbbször igénye száz négyzetméter kert. De mert nincs ilyen, meg hát ott a pusztán lovagló szabad lelünk, mégiscsak jobb a „nagy” telek, aztán a kollégák panoramaablakokat terveznek az elépülő kilátás felé, mire a gazda öklöbe szorított arccal panaszodik a közösségi összefüggés, hogy ez skandallum, nem azért költözött a szabadba, hogy másokat nézzen. A Mályva utcai csoportház példa kívánt lenni arra, hogy a sorház nem egyenlő a barakkal, a kis telken is lehet kellemes otthon, ha jó a struktúra. A monotonitás oldására karakteres oromzatokat és erős sarokmegoldást javasoltam. Az oromzatos tömegek közötti összekötő, alacsonyabb rész kialakítása választható volt (emelt légterű nappali-étkező, galéria vagy tetőtér-beépítés szobával). Ami a „TAK-ságot” illeti: az oromzatok, a sarok és az anyaghasználat hozza azt, ami a közös, a többi magánügy.

Ezen épületek mindegyike a TAK előtt épült, az „organikus regionalizmus” szemléletmódja és tettereje hatja át őket, amit a kézikönyvben is alapelvnek tekintettünk. Visszanézve a több mint két évtizednyi tapasztalatra, ezt a több ezer egyeztetést, beszélgetést, szemléletformálást, szemnek és léleknek nyitogatását fogalmazta és egészítette ki a TAK-ban a Dénes Eszter, Kassai-Szoó Domonika, Kedves Zsófia alkotók nevével fémjelzett csapat. S nem utolsósorban kell itt megemlíteni Dénes György fotóit és Ruszina Katalin grafikai szerkesztését: mert a TAK-nak szöveg nélkül is meg kell állnia a lábán, közvetítőereje alapvetően nem intellektust célozza.

A TAK egy kézikönyv, mely nem nekünk, építészeknek szól, hanem egyedülálló eszközként a társadalmi párbeszédben az építetőre koncentrál. (Régen rossz, ha egy építésznek a TAK-ból kell megtanulnia a helyes magatartást a Kárpát-medencében.)

A TAK egy dress code, egy keret, melyet teremtő alázattal lehet kitölteni.

A TAK értékrend, melyet továbbfejlesztése során desztillálni lehet, de már belelapozva kiderül, hogy egy közösség mit tekint maradandónak és mit múlóknak, mi a módi és mi a talmi.

A TAK az igazi, tartalmas, a közösség és építész szakma közötti párbeszéd terepe.

A TAK nem szabály: több annál, nem kötelezés, de szellemi iránytű.

A TAK szellemi keret, impulzus, mely az önkifejezést a pontos kultúrákövetítés útjára vezeti.

Turi Attila

A nem jelölt fotók a szerző felvételei

Építész:
Váncza
László,
Ferenczy
Kinga,
Ránki Soma

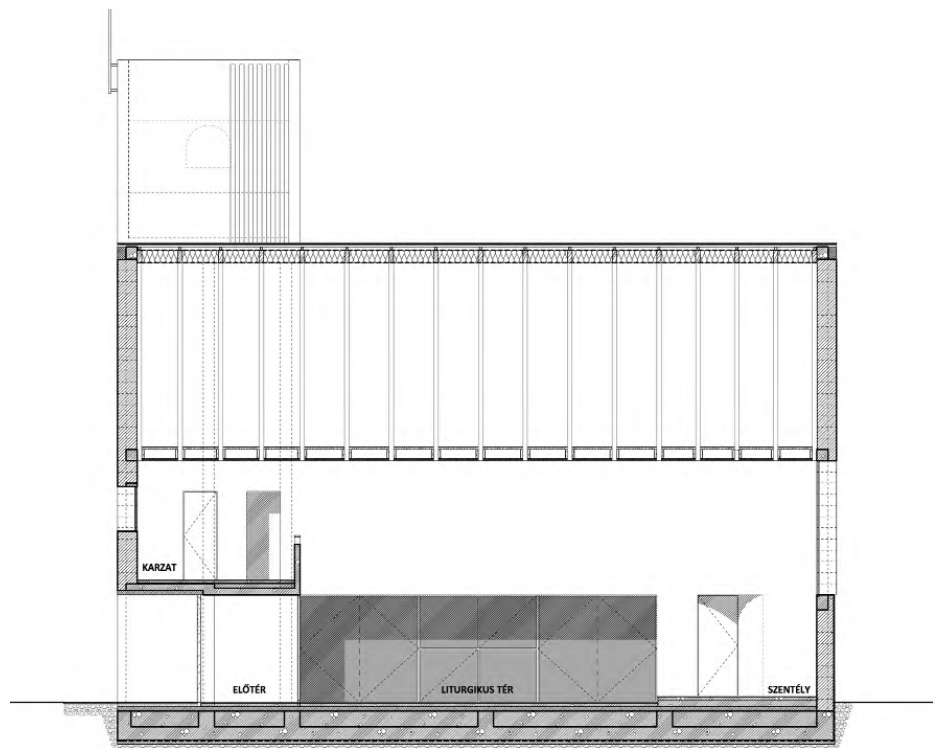
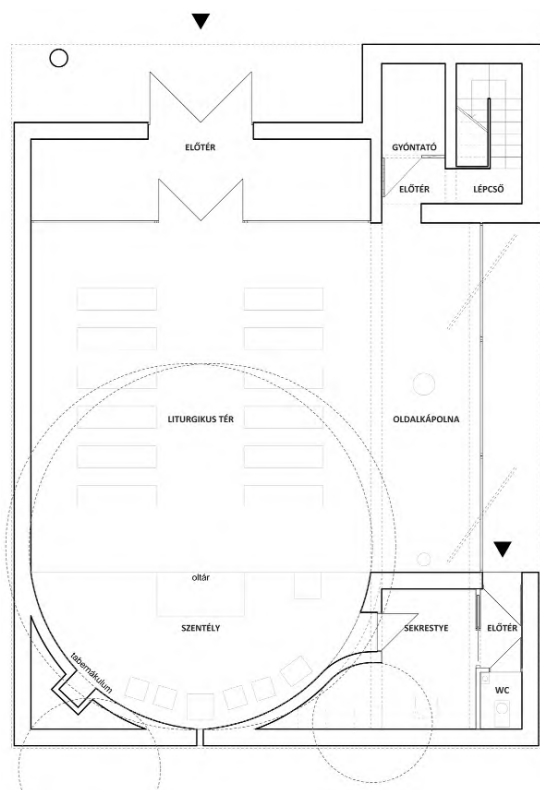
EGY BARÁTSÁGOS TEMPLOM

Derekegyház új katolikus temploma

Korábban nem jártam Derekegyházon, ezért aggódtam kicsit, hogyan találom meg a templomot, ám hirtelen előtűnt a fák közül a harangtorony fehér tömbje, mint egy felkiáltójel. Meglett hát a templom, sokkal könnyebben, mint gondoltam. A parkoló felé vettem az irányt, és a templom mellett elhaladva olyan érzésem támadt, mintha hazaértem volna: meghittséget, otthonosságot

éreztem, majd többször körbejárva tudatosult bennem, hogy a szinte lakóház léptékű oldalhomlokzat kelti ezt az érzést.

Derekegyház Árpád-kori település, történelme során többször elpusztult, elnéptelenedett.[1] Először a tatárjárás idején, 1241-ben (ekkor rombolták le a templomát is), majd a törökök dúlták fel három ízben. A pusztaság-

Alaprajz és metszet

hoz legközelebb. A bástya-szerű torony rendkívül erőteljes, figyelemfelkeltő hatását fokozza az oldalkápolna feletti tető ereszének alacsonyra futtatása (ennek magassága egyébként megegyezik a főbejárat fölé nyúló épülettömeg alsó síkjával), a méretkülönbség növelése. A külső megjelenés kialakításánál a tervezők nagyon egyszerű eszközökkel dolgoztak, szinte az az ember érzése, hogy „csak úgy hagyták” érvényesülni az épületet, formálja meg önmagát (persze ezt a szintet elérni a legnehezebb), így alakultak ki a jó arányú és/vagy érdekes homlokzati felületek. A „lábazat” embermagas, függőle-

gesen bordázott betonfelület, ami fölött van, az sima vakolat és faszindelyes tető.

A templom főbejárata a harangtorony mögött van, föléje a kórust magában foglaló épülettömeg nyúlik, amit egyetlen oszlop támaszt alá. A kórus a bejárat mögötti szélfogó fölött is folytatódik. A torony alatt, a kórusra vezető lépcső mellett kapott helyet a gyóntatófülke. Alaprajzi elrendezése egyszerű, az Árpád-kori templomokat követi: egyszerű főhajó félköríves záródással. A templomhajóhoz, mintegy kibővítve a belső teret, oldalkápolna csatlakozik: itt lett elhelyezve a keresztelőkút.

Északkeleti nézet: szinte lakóházléptékű a templom

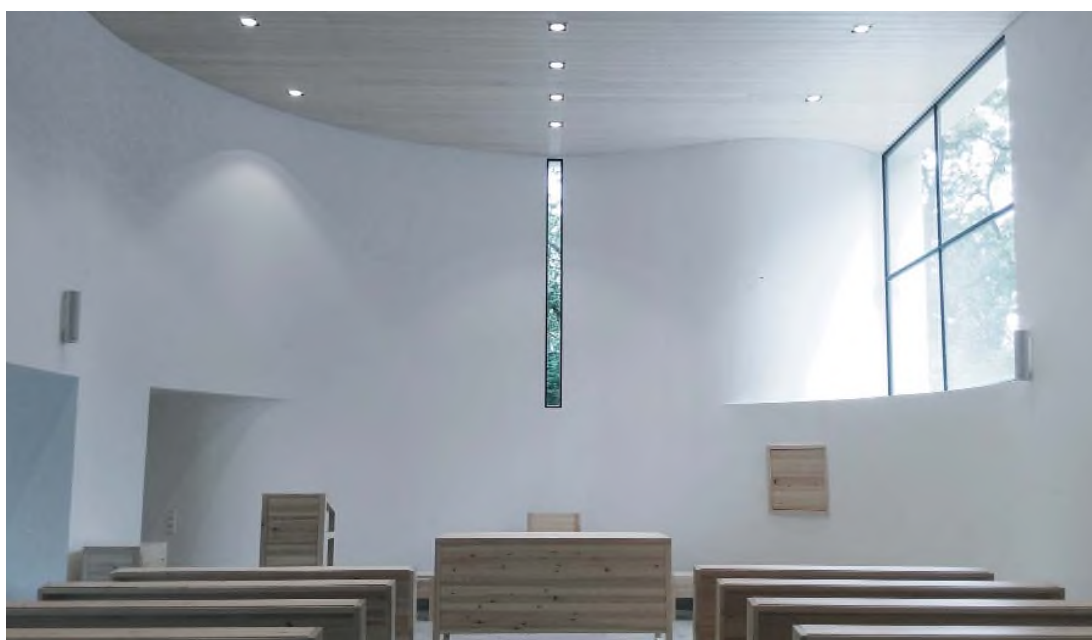

Irodalom / References

- [1] Hegedűs, Katalin: „A Derekegyházi-ibolyásdombi feltárások”, *Múzeumi kutatások Csongrád megyében*, 1981, pp 3–8.
- [2] Labád, Lajos: „Nagymágocs”, in: Tóth Ferenc (ed): *Csongrád megye építészeti emlékei*, Szeged 2000, p 281.

A szentély renderelt...

...és megvalósult belső tere

A kápolna üvegezett fala vissza van húzva a harangtorony által meghatározott falsíktól, ami által egy lopott-tornác-szerű külső tér alakult ki, ahonnan a sekrestye is megközelíthető. A kápolna üvegfalában csak szellőzésre alkalmas ablakok vannak, nincs kijárata a kápolnának. Nekem egyedül itt van hiányérzetem, éppen az otthonosság érzetét adó külső tér nem kapcsolódik a belső-höz.

A szentélynek van egy sajátos irányultsága: balról, az alacsony sekrestyeajtón jön be a szentmisét bemutató pap, az oltárnál végzi a szertartást, jobbra pedig, a nagy üvegfelületen áramlik ki és be a fény. Olyan, mintha ez az oltárra fényt vető ablak kötné össze a templomot a természettel, az univerzummal.

Noha a derekegyházi templom a mai kort fejezi ki, új és modern formavilágú, mégis megjelenik benne nagyon

finoman, nagyon áttételesen a régi templomok történeti rétegződése: az Árpád-kori templomok térformálása, majd bővítése mellékhajóval/oldalkápolnával, a kőből faragott szenteltvíztartó és keresztelőkút, a barokk üléspadok stilizált megjelenése, mind olyan elvont utalások, melyeknek csak összhatása érezhető, az elpusztított falu elpusztított templomának képzeletbeli fejlődéstörténete.

A derekegyházi hívők nagyon barátságos, nagyon szerethető, emberléptékű templomot kaptak, remélem, szeretik és szeretni is fogják!

Csajbók Csaba

Építész: Váncza László, Ferenczy Kinga, Ránki Soma (Váncza Művek)

Beruházó: Szeged-Csanádi Egyházmegye (Dr. Kiss-Rigó László püspök)

Kivitelező: Építésmester Zrt. (Gilicz Ferenc műszaki igazgató)

Fotó: Oravecz István

JÁTÉKOS SZÍNEZŐ AZ IDEOLÓGIA GÉPELT HASÁBJAIN

A veszprémi Vár Áruház homlokzati megújítása

Az amerikai Best üzletlánc a hetvenes években új kereskedelmi hálózatot nyitott meg Richmond, Houston, Milwaukee, Miami, Ashland és Sacramento városainak peremén. A bemutatóhelyek és üzletek megtervezésére James Wines „SITE” (Sculpture in the Environment) csapatát kérték fel, akik szó szerint formabontó építészetük-

kel az egész világ figyelmét felkeltették. [1] A fogyasztói társadalom kritikájaként az amerikai álmot szimbolikus dobozárúházaikat egész egyszerűen kifordították önmagukból. A nagy felületű monoton burkolatok felfeslenek, valószínűtlenül meghajolnak, a falak leomlanak, a sarokok kihasadnak... [2] Mintha egy kiüresedő, hazugságra

épülő társadalom önmagára eszmélésének pillanatát lát-nánk. A korabeli nyugati építészet ekkor már egyre erősebben formálták a posztmodernitás humort, ironiát és öncélú teóriát egyaránt sodró áramlatai. Az építészek a modern gondolkodás dogmáit feltörték, a homlokzat felszabadult szerkezet és forma kiüresedő, egymást rabul ejtő kapcsolatából. A monoton felületek hirtelen szí-
nekkel, formákkal telítődtek, médiummá váltak, az épí-
tészet önmagára csodálkozó nyelvein kezdtek beszélni, a
hétköznapi ember meg fellélegezhetett, úgy érezte, meg-
szólították, miközben érteni vélte az egymást felülíró te-
óriák kusza szóhalmazát. Az építész a társadalom kriti-
kusává vált, arról azonban már megoszlottak a vélemé-
nyek, hogy ezeknek a nagy népszerűségnek örvendő,
kvázi dekonstruktív szándékú alkotásoknak van-e bármi-
lyen konstruktív hatása az építészettörténet előrehaladá-
sát tekintve?

Mindeközben Keleten, a vasfüggöny másik oldalán a késő modern építészet a szocialista ideológia és az ipa-
rosított technológiák alkalmazási kényszere továbbra is
éltette. Nem tudhatjuk, hogy amikor a nyolcvanas évek
közepén Kovács István a veszprémi Vár Áruház homlok-
zatát rajzolta, megkísérett-e a posztmodern szelleme,
esetleg ismerte-e a Best üzletlánc omladozó áruházait?
A korabeli fényképeket és homlokzatképzést szemlélve
zavarba ejtő a kérdés. Egyfelől híven követi a hatvanas,
hetvenes évek szocialista ideológiája jegyében Vesz-
prém felépült modern kereskedelmi központ doktriner
alapvetéseit, ugyanakkor mintha bekötött szájjal is me-
séli próbálna a ház. Ha már Vár Áruház, nevét tematí-
zálja, és mintha egy játékvár elemeiből épülne fel a
homlokzat, úgy rakja egymásra az előregyártott eleme-
ket a tervező. A felület síkjainak lépcsőzése már-már ön-
célúnak is hathat a korszellem tükrében, különösen, ha
a szomszédos Bástya Áruház szigorú szerkesztését néz-
zük. Hiába a névrokonság, a bástya téma inspirációját
nem érhetjük tetten a gondolatoktól tartózkodó épüle-
ten. [3] A Vár Áruház esetében azonban a szigorú rasz-
tert a megnyitások játékos elhelyezése oldja, mintha re-
pedések, rések jelentkeznének a várfalon... Az amerikai
álm kísértése a keleti blokkban? Az épület sarkait is
mintha kifordítaná, megnyitná, atektonikus humorral
önmaga alatt bontja ki a falat, és ezzel egészen szürreá-
lis közelségbe hozza a kétkontinensnyi távolságot.

Mindez persze fikció, és mielőtt kétes párhuzamokat
keresve engednénk a teória elvont sodrásának, szögez-
zük le mindazt, amit az épület keletkezéséről tudhatunk.
A tervező a tényeket szikáran rögzítve, szűkszavúan nyi-
latkozik a technokrata szerkesztésű Magyar Építőipar
mára megszürcült lapjain. [4] „A kivitelezés minőségi
színvonalá messze meghaladja az országos átlagot” –
szól az egyetlen kvalitatív értékelés a kétoldalas szöveg-

ben, elkendőzve mindazokat a szándékokat, amelyek
esetleg a késő modern építészet árnyékában humort, iró-
niát, játékot csempészték az épület falai közé. Azt azon-
ban megtudjuk, hogy a Veszprém és Vidéke ÁFÉSZ meg-
bízásából 24 hónap alatt felépült az épület, a tervezők
következtesen igazodtak a korábban elkészült városren-
dezési tervekhez, és új, szabadon álló beépítéssel terve-
ték meg a fogyasztói társadalom szocialista változatát ki-
szolgáló kereskedelem veszprémi fellegvárát. Ezt az ér-
tékelést azonban már az utókor nevében mi magunk
tesszük hozzá, továbbra is fenntartva zavarunkat, hogy
vajon az épület korabeli homlokzatát a hipotézisként fel-
tételzett tervezői humor vagy egész egyszerűen az épí-
tőipari véletlen hozta össze.

Veszprém a szocialista párttitkárok városa. Ez is egy
hipotézis és ezt a mottót nem sűrűn olvassuk a turisztí-
kai kiadványok nyitóoldalain. Míg a látványosan meg-

Építész:
Kovács Zsolt
György,
Beránková
Jana, Kovács
Dávid

Nagyablás szálcement burkolat
a hátsó üzemi homlokzaton

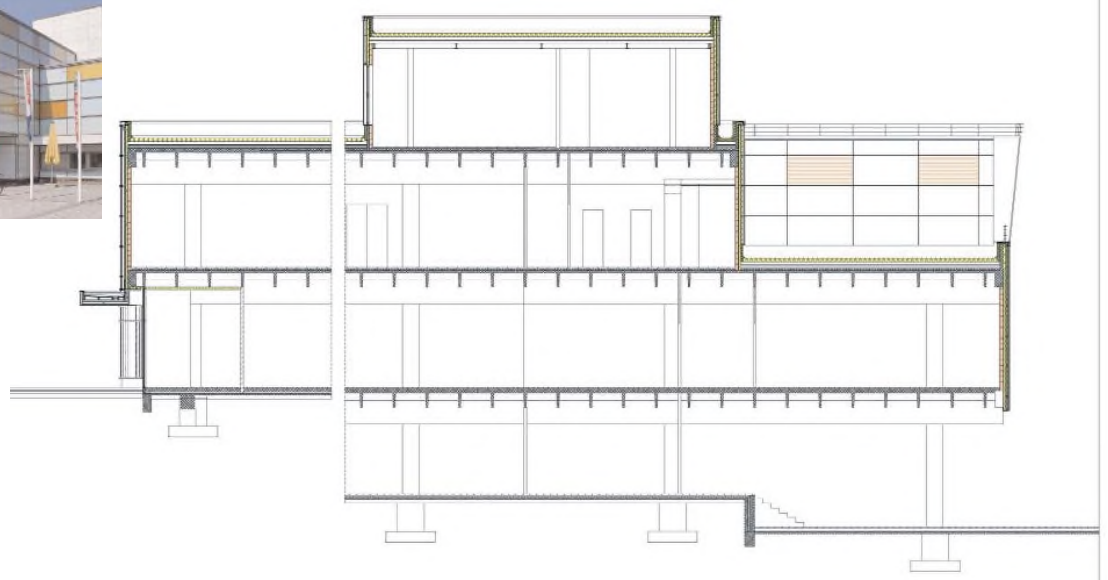
Veszprém poszt-szocialista arcúata

szerkesztett prospektusokban szemérmesen el lehet fedni a diktatúra hagyatékát, a városban sétálva már nem lehet megkerülni az őszinte szembenézést a kommunizmus örökségével. Az örökség szó is új értelmet nyer a tabula rasaként letarolt Cserhát városrész helyén felépített, az adott korban korszerű kereskedelmi központoknak állékonyosságát nézve. [5] A tizenkilenc szintes, de csak a veszprémi „húszemeletesként” becézett toronyház karakteresen átfomálja a város középkori eredetű sziluetjét. A legfelső szinten lakott Pap János hírhedt veszprémi párttitkár, aki az 1956-os forradalom utáni megtorlások egyik legkegyetlenebb ideológusa volt, nevéhez kötődik a Balaton kiszárítására és mezőgazdasági hasz-

nosítására vonatkozó korszakos ötlet is. Részben az ő veszprémi uralkodása alatt valósult meg a város modernizációja, a legenda szerint éjjel, amikor álmatlanul forogóldott, sofőrjével az utcákon végiggurulva tervezte meg a várost. [6] A húszemeletes legfelső szintjéről visszanezve már valóban megfontolandó kérdés: Veszprém kinek is a városa?

A városfejlesztés súlyos tévedései és a kommunista bűnök nyomasztják még ma is Veszprém belvárosát. A szocialista városfejlesztésről részletes tanulmányorozatot publikált Ware-Nagy Orsolya a Tervlap oldalain. [7] Az általa felvázolt történeti rekonstrukció alapján a Kossuth utca kereskedelmi szerepe az 1800-as évek ele-

A tervezők az eredeti koncepcióban rejlő játékosságot bontották ki

Metszet: a szintkülönbségből adódó funkcionális tagolás az eredeti épület meghatározó szerkesztési elve

Helyszínrajz: modern szabadon álló beépítés az egykori Cserhát városrész helyén

Raszter és rétegzettség: a vízszintes bordák végigfutó 60 mm kiállású üvegszorítóval készültek, ami tovább fokozza a homlokzat plaszticitását

jén alakult ki, tehermentesítésére az ötvenes évektől készültek tervek. 1954-ben Zsitva Tibor a Váterv Veszprémi Városépítészégén készített részletes rendezési tervet, több verziót is kidolgozva a főút nyomvonalára és a beavatkozás, átépítés eltérő mértékére. A város új általános rendezési tervét 1960-63 között Kotsis Lajos készítette el, koncepciójában a település népességének robbanásszerű növekedésével számolt. A növekedést serkentő kommunista ideológia számára szükségessé vált a növekvő népességet és a nagyváros modernitás iránti vágyát egyaránt kiszolgáló városközpont kiépítése. A területre a részletes rendezési tervet 1966-ban dolgozták ki, a célkitűzéseit pedig a hatvanas-hetvenes években valósították meg. Mivel a háború után a környező épületekre felújítási tilalmat rendeltek el, a lakóépületek állaga rohamosan romlott, és nem hagyva más megoldást, mint a szanálást – „a múltat végképp eltörölni” –, az ideológia városépítészeti vetületévé vált a belváros. 265 lakást bontottak le, a történeti beépítéssel együtt a város karakteres morfológiája is megsemmisült.

A hatvanas évek elején már elkezdték a szocialista szellemiségű fejlesztés első hírnökeit építeni: a pártszékházat (tervező: Dul Dezső), a már említett Bástya Áruházat (tervezők: Hollay György, Törőcsik Sándor – Lakóterv) és a szállodát (tervező: Körner József). Az első „kisebbségi” lépéseket követően, az évtized közepétől Márton István markáns módon vette kézbe a városkép arculatának alakítását. Az általa tervezett húszemeletes és a hozzá kapcsolódó lépényszerű üzletközpontot a Kossuth Lajos utca déli oldalának lebontása után, 1969-ben

Reflexiók térben és időben

Irodalom / References

[1] McCormick, Margaret: „The Ironic Loss of the Postmodern BEST Store Facades”, hozzáférhető: <<https://failedarchitecture.com/the-ironic-loss-of-the-postmodern-best-store-facades/>> [utolsó belépés: 2019-08-31].

[2] hozzáférhető: <<https://www.archdaily.com/778003/the-intersection-of-art-and-architecture-the-best-products-showrooms-by-site-sculpture-in-the-environment>> [utolsó belépés: 2019-08-31].

[3] Kovács, Dávid: „Az 1960-as évektől az 1980-as évekig épült modern áruházak vizsgálata telepítési és városszerkezeti szempontból”, DLA Építőművészeti Doktori Iskola, hozzáférhető: <http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/1508-ek_kdavid_%C3%A1ruh%C3%A1zak%20telep%C3%ADt%C3%A9si%20%C3%A9s%20v%C3%A1rosszerk%20szempontb%C3%B3l.pdf> [utolsó belépés: 2019-08-31].

[4] Kovács, István: „Vár Áruház, Veszprém”, *Magyar Építőipar*, No 3 (1985) pp 161–162.

[5] Kissfazekas, Kornélia: „Városközpontok az államszocializmusban”, Doktori értekezés, BME Építészmérnöki Kar, Csonka Pál Doktori Iskola, 2011.

[6] Németh Szandra: „Nem kell Balaton, inkább vessük be kukoricával” in WeloveBalaton.hu [honlap], hozzáférhető: <<https://welovebalaton.hu/balaton/nem.kell.balaton.in.kabb.vessuk.be.kukoricaval>> [utolsó belépés: 2019-07-03].

[7] Ware-Nagy, Orsolya: „Veszprém városközpontjának átváltozásai a szocialista városépítés tükrében”, in Tervlap [honlap], hozzáférhető: <<https://tervlap.hu/cikk-nezet/veszprem-varoskozpontjanak-atvaltozasai-a-szocialista-varosepites-tukreben-1-resz>> [utolsó belépés: 2019-07-01].

[8] Kovács, Dániel: „Újjászületik Veszprém modern negyede”, in Hg [honlap], hozzáférhető: <<http://hg.hu/cikkek/varos/11770-ujjaszuletik-veszprem-modern-negyede>> [utolsó belépés: 2019-07-31].

kezdték el építeni, a tömbben 128 új lakást helyeztek el. Szintén az ő alkotása a kultikussá váló Séd mozi, amely 1982-re készült el. A totális szanálással szemben azonban hamar kritikákat fogalmaztak meg. A rekonstrukció a délnyugati részen megállt, nem tudták végigvinni a tabula rasa koncepcióját. A hetvenes években megújuló látásmóddal folytatódott a fejlesztés, Ruttkay M. Gyula (Veszprémterv) elképzelésében a közterületek érzékeny kialakítására helyezték a hangsúlyt. [8] Az 1985-re elkészülő Vár Áruház a Kossuth utcára merőleges tengely végén helyezkedik el, mintegy térben és időben is lezárva a fejlesztést.

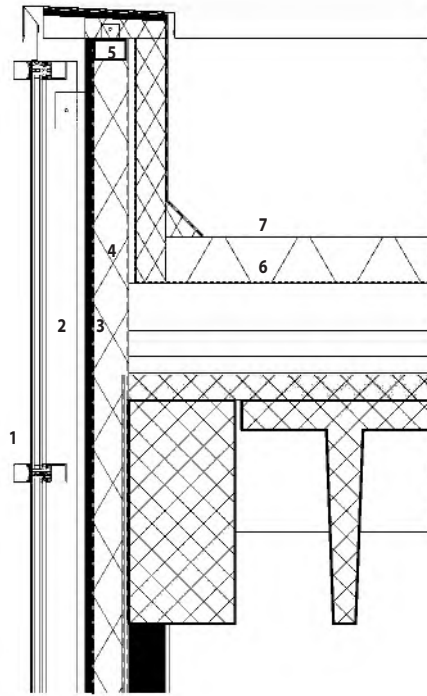
Az őszinte szembenézést a város már egy évtizeddel ezelőtt megkezdte, amikor is döntött a modern városközpont rehabilitációjáról. 2023-ban Európa Kulturális Fővárosa lesz a dunántúli megyeszékhely, a komplex kulturális program- és fejlesztéssorozat újabb lehetőséget kínál a poszt-szocialista örökség feldolgozására. [9] A Településképi arculati kézikönyv (TAK) erős kritikával írja le a történeti városszövetbe ékelődő modern városközpontot. Az „Újabb beépítésű városközpont” már eleve nem cseng túl jól, ezt követően azonban már kendőzetlen kritikával opponálja Pap János és elődei hagyatékát: „A többségében négy- és hatemeletes tömbházak megfo-

galmazása és kialakítása során fel sem vetődött bármiféle illeszkedés igénye. Az új beépítés arculata erős kontrasztban áll a történelmi városszövet karakterével és látványával. A hűszemeletes toronyház az egész város látványát dominálja.” [10] A városrész megújításával kapcsolatban erősen ajánlja, hogy a homlokzatokat „tagolt, középvárosi léptékben kell kialakítani”. A frissen elkészült TAK 118. oldalán a nemrég megújult Vár Áruházat is bemutatják, mint a városrehabilitáció egyik sikeres példáját.

A városközpont rehabilitációjának koncepciótervét 2008-ban alakította ki a Veszprémi Építész Műhely, Kovács Zsolt György vezetésével. Tervük alapállását a korszak örökségének rehabilitálása, a korábbi városépítészeti szándékok konzekvens továbbgondolása és a gyalogos sétatengelyek kialakítása jellemzi. A központot 3,6 milliárd forintból, magánberuházásokat is bevonva újították meg. 2010 júniusában a „hűszemeletes” övező kereskedelmi egységeket rejtő „lepény” rehabilitációja kezdődött el. A Séd mozi átépítésével Hangvilla néven új kulturális központ jött létre (tervezők: Albóciné Ábrahám Gabriella, Anthony Gall). A hatvanas évekhez képest jelentősen megnőtt az autósforgalom, szükségessé vált egy új parkolóház kiépítése a központ eléréséhez, amelyet a Bagolyvári utcában, a Vár Áruház parkolójában építettek meg.

Az áruház bővítésére már a rehabilitáció előtt sor került, 2000-ben Kovács-Horváth Katalin építész tervezte át, majd 2014-ben a Veszprémi Építész Műhely, Kovács Zsolt György, Beránková Jana, Kovács Dávid kaptak megbízást a homlokzatok teljes átforgalmazására. A tervezők a településképi koncepció és a magasház megújításában is részt vettek, így több léptékben gondolhatták át a modern városközpont rehabilitációját. Az építető Séd-Coop és az építésszek szándékai hamar találkoztak az épület újraformálásának módjáról. Ahogy a tervezőcsapat tagja, Kovács Dávid elmondta: „Számunkra a kihívást az jelentette, hogy az épület homlokzata úgy váljon színessé, változatosá, hogy közben illeszkedik is a központ más épületeinek nagyvonalú, letisztultságát sugárzó megjelenéséhez.”

Az épület déli főhomlokzatára festett üvegburkolat került, amelyet hőhíd-megszakításos alumínium függönyfalprofilok tartanak. Az emeleti ablakokat megszüntették, a vásárlói lépcsőház ablakai elé új, a természetes világot átvezető homlokzatburkolatot terveztek. Este inverz hatást eredményez a megoldás, és a köztér felé színes fényeket sugároznak a felületek. A déli homlokzat kétrétegű 8+16+6 mm-es hőszigetelő üvegburkolatának külső rétege szintelen biztonsági, a belső festett üveg. A homlokzat plaszticitását nagyban meghatározza, hogy néhány üvegtábla savmaratva készült, mögöttük LED-

Attika csomópont részlet az üvegburkolatot tartó 85 mm-es függőleges és 65 mm-es vízszintes bordákkal.

1. Alumínium függönyfal szerkezetű festett hőszigetelő üveg burkolat
2. 2 cm vastag betonny lap acél zártszelvényekhez rögzítve
3. 1 rétegű páraáteresztő fólia
4. Ásványi szálal hőszigetelés
5. 90×60 mm-es acél zártszelvény gerenda
6. 12 cm ásványi szálal hőszigetelés
7. 1 réteg PVC lemez csapadék elleni szigetelés

világítást helyeztek el. A korábbi szedett-vetett árnyékolók helyett a homlokzat nagyvonalúságát a két új előtető kialakítása is emeli. A homlokzat megújításának második ütemében a portálokat építették át, a fedett-nyitott épülettömeg alatt a külső-belső kapcsolatokat megnyitva. Ezzel olyan átmeneti zóna alakult ki, amely, ha kis léptékben is, de lehetővé teszi néhány ülőhely kialakítását, a fogyasztóterek kinyitását a köztér felé, javítva az épület kapcsolatait a gyalogosbarát belvárossal. Az oldalsó és hátsó homlokzatokra fehér és homokszínű Swisspearl nagytáblás szálcement homlokzatburkolatot terveztek. A tervezők nagy alázattal és érzékenységgel gondolták újra az épületet, kibontva mindazokat a lehetőségeket, amelyeket már az eredeti koncepció is magában hordozott.

Egyszerű konstruktív szemlélet ez, ahol elvont megfontolások és teóriák helyett a közösség iránti odaadás formálja az épületet. Mentés a múltat eltörölni vágyó, doktriner fejlődéselméletektől éppúgy, mint a vasfüggöny túldolalán a Best áruházakat jellemző, önmagába forduló posztmodernizmustól. Az építészet és városépítészet sorsszerű ideológiai mára már a múlté. Önsorsrontó ideológiák helyett önfeléd, őszinte játék színezi ki az utcaképet, új üzenetet közvetítve: Nincsen sors, élet van.

Wettstein Domonkos

- [9] Benkő, Melinda – Kissfazekas, Kornélia (eds): *Understanding Post-Socialist European Cities*, L'Harmattan, Budapest 2019.
- [10] Veszprém településképi arculati kézikönyve (Teampannon Kft. – Koszorú Lajos, András István, Pogány Aurél, 2019)

Építész: Kovács Zsolt György, Beránková Jana, Kovács Dávid (Veszprémi Építész Műhely Kft.)
Eredeti tervezők: Kovács István, Kovács-Horváth Katalin
Építész munkatársak: Barkács Ágoston, Székely Márta
Szigetelés tervező: Zádor Oszkár (Iso-Média Kft.)
Homlokzatburkolat: Swisspearl Szálcement ESAL Hungária Kft.
Tartószerkezettervező: Szabó Imre (Traverz-50 Kft.)
Elektromos tervező: Csóka Sándor
Beruházó: Séd-Coop 2000 Zrt.
Műszaki ellenőr: Kántor Miklós (Pro Veszprém Kft.)
Kivitelező: Kuti és Fia Kft.
Fotó: Kovács Dávid

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVEK

„Korszerű építésügy – minőségi építészet”

Építészet és építésügy. Építésügy és építészet. Akár játéknak is tűnhet a szavakkal. A két kifejezést a hétköznapi szóhasználatban legtöbbször egymás szinonimáiként használjuk, és nem bonyolódunk bele a különböző etimológiai megközelítésekbe. Mit értünk építészet és mit értünk építésügy alatt? Az építészet milyen viszonyban van az építésüggyel? Amennyiben ezeket összepárosítjuk, vajon szinonimái, ellentétpárjai vagy akár egymást szorosan kiegészítő fogalmi egymásnak?

Államigazgatási szempontból a 2014-es év óriási előrelépést jelentett az építésügynek. A kormány kiemelt stratégiai területté minősítette, és a szakterület közvetlenül a Miniszterelnökség irányítása alá került. A halaszthatatlanná vált reform és a bürokráciacsökkentés feladata a szervezeti kialakítás újragondolására is lehetőséget adott.

A kitűzött célok elérése érdekében szükség volt egy határozott szemléletváltásra is, amelyhez a bevett (nomenklatúrát) szóhasználatot is újra kellett formálni. Az Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkárság felállításkor szimbolikus jelentőséget kapott az új szervezet elnevezése, ezért az addig csak magában használt és közismert „építésügyi” az „építészeti” jelzővel egészült ki. A döntés magyarázatoként, illetve az elérendő célok közérthető összegzéseként született meg a vezetői mottó is: Korszerű építésügy – minőségi építészet.

Az építésügy, amennyiben definiálni akarnánk, az a jogi, adminisztratív keretrendszer, amely az építéssel kapcsolatos ügyek intézésének a menetét és tartalmát jelenti, kezdve az építkezés helyszínéül szolgáló telektől a tervezetesen át egészen a megvalósulás folyamatáig.

Az építési ügyeket a közigazgatási struktúra, a társadalmi és közösségi érdekek, illetve a tulajdonhoz és az építéshez fűződő jog hierarchiája mentén közelítette meg, oly módon alakítva a szabályozást, hogy a rendszer, amennyire csak lehet, általános és tárgyilagos ma-

radjon. A 2014-et megelőző időszakban éppen ezért legtöbbször csupán építésügyről és építési tevékenységről beszéltünk, hatósági és szabályozási értelemben. A jogszabályok módosítását egyértelműen az induktív szemlélet jellemezte. Az építésügyben előállt rendezetlen élethelyzetek, a joghézagok teremtette visszaélések negatív tapasztalata kényszerítették folyamatos bővítésre a kialakult jogi keretrendszert. A defenzív helyzeten túl a szabályozás egyoldalúvá vált, szinte sterillé, amely mellett az építészet mint művészeti terület már nem kapott megfelelő hangsúlyt.

Az Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkárság munkájának indulásakor, az építésügy megújítása alatt ugyanis nem csupán annak szabályozási oldalon való megreformálását tűztük ki fontos célként, hanem az azal kiegészülő szemléletváltást is, amely már az építészetéről mint vizuális kultúráról, a hétköznapi életnek teret adó, a mérhetőn, leírhatóan túl funkcionális és esztétikai értékeket teremtő szakmáról is szól. Az építésügy se korszerű, se fenntartható módon nem működhet hosszú távon minőségi építészet nélkül, hiszen épített környezetünk minősége nagyon sok funkcionális és esztétikai összetevő együttes eredménye.

Azon túl, hogy épített környezetünk rendezett, gondozott és jól karbantartott, elengedhetetlen a világnézetünket, nemzeti, települési és táji identitásunkat tükröző és az azt megerősítő anyaghasználat, valamint a szín- és formavilág harmóniája.

Ahogy a civilizáció technikai, technológiai és organizációs fejlettsége sem teljes a szellemi, kulturális kiteljesedés nélkül, úgy az építésügy igazgatási és kivitelezési oldala sem teljes a hozzáadott művészi értékek nélkül. Az, hogy valami eleget tesz funkcionálisan és műszakilag az adott előírásoknak és paramétereknek, önmagában még nem garantálja a minőségi életteret, legyen szó akár települési, akár épületszintű beavatkozásról. A hoz-

záadott szellemi érték adja az épített és táji környezet savát-borsát, amelynek mind alkotója, mind legfontosabb szereplője az ember.

A „Korszerű építésügy – minőségi építészeti” mottóban a kettő közötti harmonikus egyensúlyra való szüntelen törekvés jelenik meg. Fogalmaink szerint az építésznek és építésügynek egymástól elválaszthatatlan, egymást kiegészítő komplementerré kell válnia. E kettő, a korszerű építésügy és minőségi építészeti közötti helyes arány megtalálása és kialakítása az Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkárság állandó feladata. Nagyon leegyszerűsítve a képet, egyrészt a jog önmagában nem képes leírni a „szépet”, ugyanakkor a művészi kifejeződéseknek illeszkedniük kell a természeti és épített környezet tervezett szövetéhez. Ezzel párhuzamosan szükség van a közösség által meghatározott keretekre, ugyanúgy, mint az építésznek, illetve a társszakmák – akár művészi szintű – igényes és alapos munkájára.

Korszerű építésügy alatt – a kormányzati bürokráciacsökkentéssel összhangban – az építési beruházások túlszabályozott környezetének egyszerűsítését és észszerűsítését értjük. Ahhoz, hogy országos szinten, az építkezések mindegyikére megoldási javaslattal szolgálhassunk, kiterjedésük, méretük alapján három kategóriára osztottuk az érintettek körét. Lakossági, közösségi és a kiemelt nagyberuházások. Az első jogszabály-módosítási javaslatunk olyan bürokráciacsökkentést tartalmaz, amely közvetlenül a családok otthonteremtését támogatja. A minőségi építészeti megvalósulása alatt – szintén az előbb említett szempontok mentén – értem azokat a jogi és intézményi eszközöket, amelyek alkalmazásával a lehető legjobb épületek, utcák vagy akár városrészek kialakulását, megújulását érhetjük el.

Az egyszerű bejelentés intézményének bevezetésével – amely az önkéntes jogkövetésen alapul – már paradigmaváltás történt. Ezzel párhuzamosan és ezt szervesen kiegészítve lett kidolgozva a településképi arculati kézikönyvek rendszere, amely szintén forradalmian újat hoz a szakma és a társadalom joggyakorlatába és mindennapjaiba. Tiltások és korlátok helyett az elfogadott jó és követendő példák közreadására épül. Ez szemléletes és könnyen elérhető módon történik, legyen az papíralapú vagy digitális formában, így a gazdagon illusztrált és sok ábrával kiegészített példatár a település minden lakosa számára érthető, és ezáltal követhető normákat biztosít.

„A településképi védelméről szóló törvényt az Országgyűlés a 2016. június 13-i ülésnapján fogadta el. Az új szabályozás az építési beruházások támogatása, egyúttal a hazai városok és községek sajátos településképi védelme és alakítása érdekében széles körű társadalmi bevonás és konszenzus keretei között minden település számára kötelező erővel előírja a településképi védendő

elemeinek meghatározását, a településképi követelmények alkalmazásával kapcsolatban a felelősségi viszonyok egyértelmű meghatározását, valamint a településképi követelményekről történő széles körű tájékoztatás biztosítását, elősegítve a településképi védelmének és alakításának eredményes érvényesülését az építmények tervezése és kivitelezése során. Ennek az önkormányzati kötelezettségnek a teljesülését a gyakorlatban első lépés-

TAK-készültség megyei eloszlásban

Településképi Arculati Kézikönyv					
Megye	Települések száma (db)	Település már feltöltötte, munkaanyag (db)	Arány (%)	Testület által elfogadott (db)	Arány (%)
Bács-Kiskun	119	102	85,71%	91	76,47%
Baranya	301	290	96,35%	120	39,87%
Békés	75	75	100,00%	42	56,00%
Borsod-Abaúj-Zemplén	358	320	89,39%	179	50,00%
Budapest	24	17	70,83%	18	75,00%
Csongrád	60	56	93,33%	42	70,00%
Fejér	108	95	87,96%	72	66,67%
Győr-Moson-Sopron	183	180	98,36%	119	65,03%
Hajdú-Bihar	82	79	96,34%	69	84,15%
Heves	121	121	100,00%	69	57,02%
Jász-Nagykun-Szolnok	78	75	96,15%	71	91,03%
Komárom-Esztergom	76	73	96,05%	39	51,32%
Nógrád	131	130	99,24%	46	35,11%
Pest	187	155	82,89%	104	55,61%
Somogy	246	205	83,33%	119	48,37%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	229	221	96,51%	114	49,78%
Tolna	106	106	100,00%	47	44,34%
Vas	216	214	99,07%	143	66,20%
Veszprém	217	217	100,00%	128	58,99%
Zala	258	258	100,00%	134	51,94%
Összesen	3175	2989	94,14%	1766	55,62%

ként a Településképi arculati kézikönyv (TAK) és az erre épülő településképi rendelet (TKR) elkészítése jelentette, amelynek a települések kérésére kibővített véghatárideje 2017. év vége volt. A feladat elvégzéséhez központi költségvetési forrásból a kormány településenként 1-1 millió forint hozzájárulást, a Miniszterelnökség Építésze-

ti és Építésügyi Helyettes Államtitkársága szabadon felhasználható segédanyagokat, képzést és folyamatos szakmai támogatást biztosított.” [1]

A Miniszterelnökség háttérintézménye, a Lechner Tudásközpont adatszolgáltatása alapján 2019. március 18-ig 3175 db önkormányzat (a települések 99%-a) valamilyen formában elkezdte a TAK készítését. 2945 db kézikönyvet

TKR-készültség megyei eloszlásban / Grafika: Kállai Kata

építési szabályzatból, sem rendezési tervből, sem integrált településfejlesztési stratégiából nem készült ennyi Magyarországon.

A településképi védelme a település vagy településrész jellegzetes, értékes, illetve hagyományt őrző építészeti arculatának és szerkezetének – az építészeti, táji érték és az örökségvédelem figyelembevételével történő – megőrzését vagy kialakítását jelenti. Az Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkárság a jövőben is minden támogatást megad, hogy a települési önkormányzatok a helyi lokálpatrióta szervezetekkel közösen, az állami főépítészek, a Magyar Építész Kamara, a Főépítész Kollégium, a Lechner Tudásközpont, a megyei önkormányzati főépítészek és a megyei jogú városok főépítészei közreműködésével folytatni tudják azt a szemléletformáló munkát, amely Magyarország épített és természeti környezetének nemcsak megőrzéséhez, de fenntartható fejlesztéséhez – a korszerű építésügy, minőségi építészet megvalósításához – vezet.

Fülek Zsolt

[1] Kolossa, József: „A Településképi Arculati Kézikönyvek készítésének országos tapasztalatairól”, *Építész Közlöny*, No 2 (2018)

Településképi védelmi rendelet					
Magyarország	Települések száma (db)	Település már feltöltötte, munkaanyag (db)	Arány (%)	Testület által elfogadott (db)	Arány (%)
Bács-Kiskun	119	118	99,16%	94	78,99%
Baranya	301	291	96,68%	108	35,88%
Békés	75	74	98,67%	41	54,67%
Borsod-Abaúj-Zemplén	358	347	96,93%	245	68,44%
Budapest	24	24	100,00%	19	79,17%
Csongrád	60	57	95,00%	32	53,33%
Fejér	108	104	96,30%	69	63,89%
Győr-Moson-Sopron	183	179	97,81%	116	63,39%
Hajdú-Bihar	82	78	95,12%	74	90,24%
Heves	121	121	100,00%	71	58,68%
Jász-Nagykun-Szolnok	78	78	100,00%	64	82,05%
Komárom-Esztergom	76	65	85,53%	32	42,11%
Nógrád	131	130	99,24%	56	42,75%
Pest	187	179	95,72%	97	51,87%
Somogy	246	244	99,19%	131	53,25%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	229	228	99,56%	176	76,86%
Tolna	109	108	99,08%	57	52,29%
Vas	216	207	95,83%	131	60,65%
Veszprém	217	215	99,08%	151	69,59%
Zala	258	258	100,00%	120	46,51%
Összesen	3178	3105	97,70%	1884	59,28%

töltöttek fel az egyeztető felületre (92,7%), és ez idáig 1728 db (54,4%) TAK-ot fogadtak el. Településképi rendeletről 1745 db-ot (54,9%) fogadtak el, és további 1259 db (39,6%) áll egyeztetés alatt.

Ezek a számok azt mutatják, hogy hamarosan megvalósul a közel teljes országos lefedettség, amely példa nélküli a magyar településügy történetében: sem helyi

ARCULATI KÉZIKÖNYVEK

A következő generáció

Hiteles adatok alapján „2019. március 18-ig 3175 db önkormányzat (a települések 99%-a) valamilyen formában elkezdte a Településképi arculati kézikönyv (TAK) készítését. 2945 db kézikönyvet töltöttek fel az egyeztető felületre (92,7%), és ez idáig 1728 db (54,4%) TAK-ot fogadtak el. Településképi rendeletről 1745 db-ot (54,9%) fogadtak el, és további 1259 db (39,6%) áll egyeztetés alatt.” [1] Ez a készültségi fok már alkalmas elemzések elvégzésére és tanulságok levonására. Ezért az Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkárság a Lechner Tudásközponttal közösen részletekbe menő átvilágító tanulmányt készített, amely alapján a tanulságok egy részét konferenciákon [2], beszámolóiban és szakkikkekben [3] foglaltuk össze és osztottuk meg az építésztársadalommal.

Települési szinten a sikeres TAK titka és kulcsa minden esetben a lelkes csapat volt, akik a kötelező feladatmegoldáson túl (meg)szerették a települést, és minden követ megmozgattak, fáradságot nem sajnáltak a minőségi kézikönyv elkészítéséért. A helyi lelkesedés azonban szakmai, minőségi vetületben keveset ér, ha nincs mögötte stabil, lényeglátó szaktudás, amit leghatékonyabban a települési főépítész, a településtervező, a tájépítész, az állami főépítész, a megyei önkormányzati főépítész és a területi építész kamara közösen, kooperációban tudnak megynként kisugározni a települések felé. Köszönet minden kollégának, szakembernek, tisztségviselőnek és lektornak, akik fáradhatatlanul végezték munkájukat!

A települési mélységű országos monitoring mellett az Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkárság, valamint a Miniszterelnökség szakmai háttérintézménye, a Lechner Tudásközpont az arculati kézikönyvek vonatkozásában számos új kísérletet végzett el, majd ezen tesztek alapján jogszabály-módosításokat is előkészített annak érdekében, hogy a településképi arculati kézikönyvek rendszere teljes, életképes és fenntartható lehessen.

Az építészeti-tájegységi arculati kézikönyvek (ÉTAK) készítése a Lechner Tudásközpont KÖFOP-1.0.0-VEKOP-15-2016-00037 azonosító számú, 3D-alapú adatinfrastruktúra kialakítása című projekt keretében folyt. Az egyes kézikönyvek bemutatják az adott építészeti tájegy-

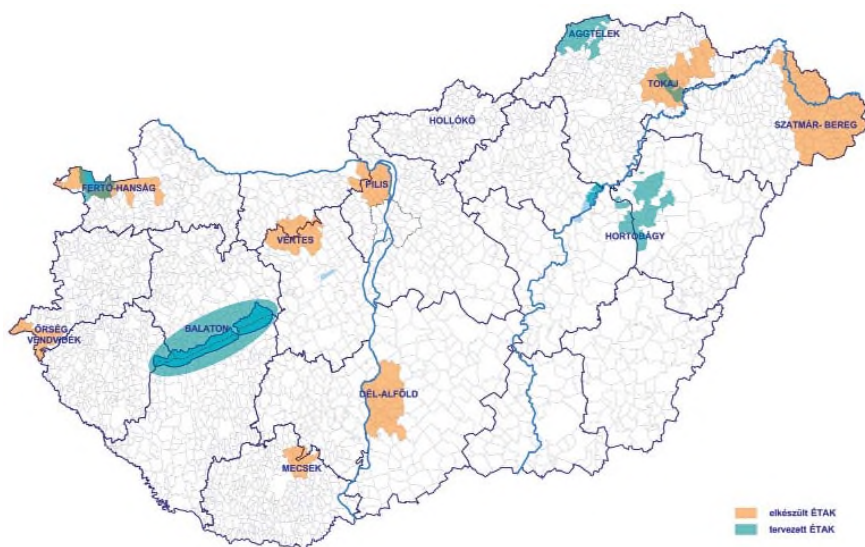
ség településképi és táji jellemzőit, a településképi és tájképi szempontból egymástól jól elkülönülő területeket arculati jellemzőikkel és értékeikkel, az építészeti tájegység képeinek minőségi formálására vonatkozó javaslatokat, valamint az ehhez illeszkedő építészeti elemeket, beépítési vázlatokat; egyúttal irányt mutatnak az érintett önkormányzatoknak és a bármely értelemben a tájban élő, azt „használó” szélesebb nagyközönségnek. Más szavakkal: a települési léptéken túlmutató területi értékek, jellemzők és összefüggések feltérképezésének, bemutatásának ad teret az ÉTAK.

Ez a kísérlet válasz volt azokra a szakmai visszajelzésekre, amelyeket a TAK-ot készítő tervezők, a szakmai bírálatot végző Magyar Építész Kamara, valamint a területi építész kamarák tettek, miszerint két szempontból is érdemes lenne megfontolni a települési szintnél átfogóbb léptékű arculati kézikönyvek készítését. Egyrészt vannak olyan táji összefüggések, amelyeket egy települési TAK nem képes bemutatni, másrészt a kistépülések inspirációhoz jutnának és nagyobb mennyiségű pozitív példát láthatnának, ha tágabb régióból történe a követendő értékek „merítése”. Mindkét szempont teljesülése a települési TAK-ok minőségének emeléséhez is vezetne.

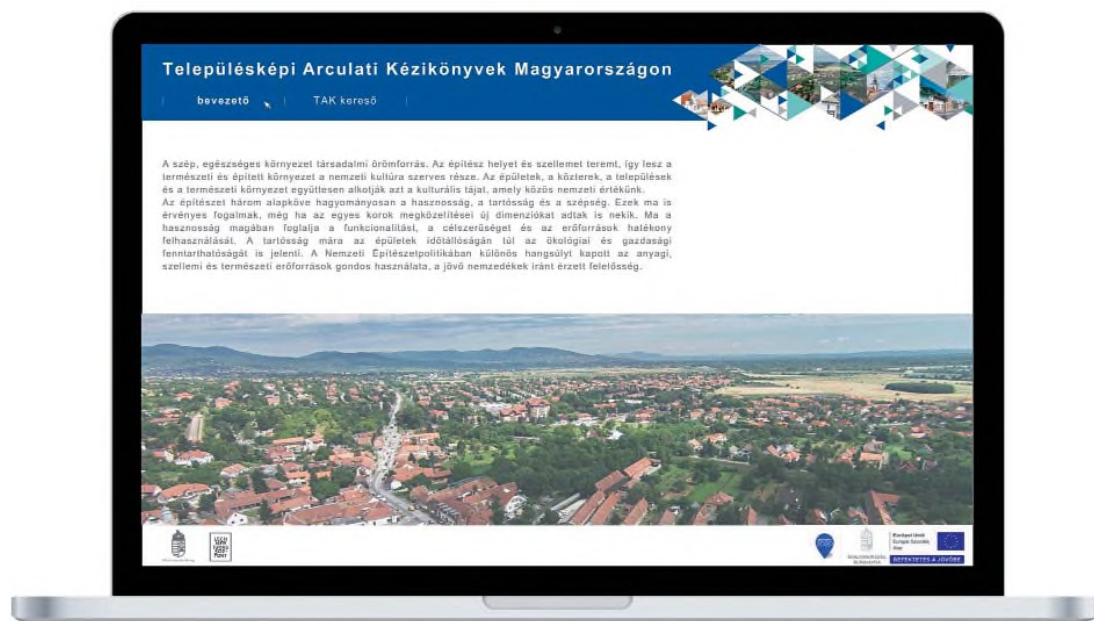
2018-ban elsőként Tokaj-hegyalja, a Vértes, a Pilis, a Fertő-Hanság, a Dél-Alföld, a Mecsek és az Őrség-Vendvidék ÉTAK-jai készültek el, amely kör később kiegészült Szabolcs-Szatmár-Bereg megye ÉTAK-jával.

Az elkészült anyagokból levonható tanulság, hogy a kísérletet kiváltó szakmai észrevételek és javaslatok igaznak bizonyultak – szükségesnek és hasznosnak látszik minden megyében és kiemelt jelentőségű területen saját építészeti-tájegységi arculati kézikönyv készítése. Egyértelműnek látszik, hogy az építészeti-tájépítészeti-városépítészeti minőség biztosítása érdekében a megyéknek jó példával élen kell járniuk – a területi építész kamaráknak adminisztratív feladataik mellett ezt a szakmai feladatot és az ebben rejlő lehetőségeket is fel kell karolniuk a jövőben.

Az elkészült és a közeljövőben elkészíteni tervezett építészeti-tájegységi arculati kézikönyvekkel érintett területeket a térképmelléklet mutatja.

Új TAK-felület

Annak érdekében, hogy lehessen jogszabályi háttérre és alapja egy építészeti-tájegységi arculati kézikönyv készítésének, elfogadták és 2019. március 15-től hatályba is lépett a településképi védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény (Tvt.) módosítása. A módosítás eredményeként, a törvény felhatalmazása alapján kiadott kormányrendelet országos településképi-védelmet biztosíthat a településképi szempontból kiemelten meghatározó területre. E területre a kormány a kijelöléssel egyidejűleg országos jelentőségű településképi követelményeket és országos településképi-érvényesítési eszközöket állapíthat meg. A kormány a településképi szempontból kiemelten meghatározó területre egyedi településképi arculati kézikönyv készítését írhatja elő. A kiemelt státuszra méltó területek közül az elkövetkezendő években a világörökségi területek és a Balaton kiemelt üdülőkörzet tájegységi arculati kézikönyvei készülnek el. Ezek a terü-

letek országos jelentőséggel bírnak, ezért az elkészítés a legszélesebb társadalmi bevonás és partnerség keretei között fog megvalósulni.

Az arculati kézikönyvek elérhetőségéhez és népszerűsítéséhez kapcsolódó jelentős újdonság, hogy a tájegységi arculati kézikönyvek és a településképi arculati kézikönyvek közös honlapot és digitális platformot kapnak a Lechner Tudásközpont és a Miniszterelnökség közös fejlesztésének köszönhetően. A webfelület térképes keresővel rendelkezik majd, és az összes elkészült és elfogadott TAK-ot és ÉTAK-ot tartalmazni fogja. Ez az új digitális felület segíteni fogja mind a családok környezethez illeszkedő, minőségi otthonteremtését, mind a tervezők, mind a hatósági kollégák, valamint az önkormányzatok munkáját.

A eddig elkészült településképi arculati kézikönyvek ünnepeként „A településképi arculati kézikönyvek hatása Magyarország építészetére” címmel a Metszet folyóirat szervezésében nemzetközi konferencia lesz a budapesti Várkert Bazárban, az építészet hónapja keretei között október 8-án.

Az elkészült TAK-ok országos áttekintésekor felmerült figyelemre méltó tapasztalat, hogy még a legjobb minőségű kézikönyvek között is feltűnően sok a „konzerváló”, csupán a meglévő értékek felmutatására szorítkozó, az új kortárs értékek teremtését kevésbé szorgalmazó kézikönyv. Kevés a követhető jó építészeti példa, olybá tűnik, mintha a települések csak a meglévő értékeikben lennének biztosak.

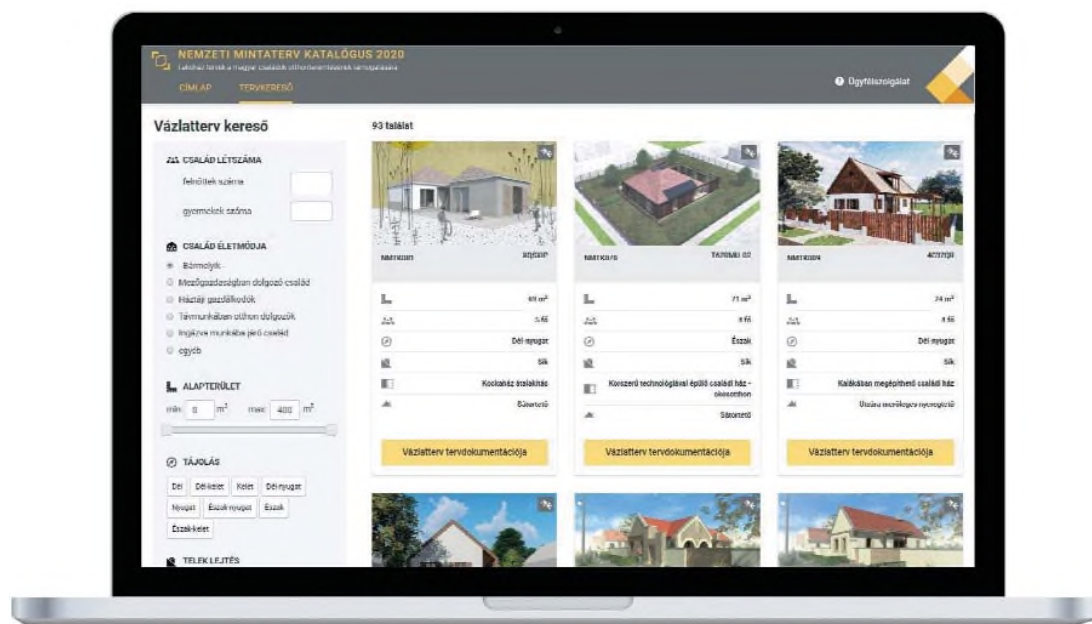
Ezért a magyar építészeti hagyományok folytatásának és a településképi kreatív fejlesztésének érdekében, valamint a fiatal családok otthonteremtését lehetővé tevő

Családi otthonteremtési kedvezmény (CSOK) és a Magyar falu program támogatására a Miniszterelnökség és háttérintézménye, a Lechner Tudásközpont a magyar építészársadalom teljes körű bevonásával hozzákezdett a Nemzeti mintaterv-katalógus elkészítéséhez.

A mintatervek magyarországi megjelenésének több

TAK-konferencia grafika

Új Nemzeti mintaterv-katalógus felület

mint 100 éves hagyománya van. A mintatervciklusok megvalósult házai jelentős településképi-formáló erővel bírnak, építészeti, műszaki és esztétikai jelentőségük 50 év távlatából is meghatározó. A Nemzeti mintaterv-katalógus ezért a szándékok szerint olyan szemléletformáló terveysűjtemény, amely az egyedi építési helyszínekhez, a TAK-ok ajánlásaihoz jól adaptálható, kiváló kortárs építészeti minőségű, az építető családok számára kiszámítható bekerülési és üzemelési költségű családi házak mintatervait tartalmazza majd.

A magyar építészársadalom megszólítása és bevonása érdekében minden gyakorló építész és építészhallgató számára 2019. április 18-án nyílt ötletpályázatot hirdetett a Lechner Tudásközpont. A pályázatra rekordszámú, 149 pályamű és azokon belül 273 darab családiház-kialakítás érkezett. A 90-nél is több díjazott lakóházmintaterv megtekinthető a <http://nmtk.lechnerkozpont.hu/> oldalon.

Az ötletpályázaton kiválasztott mintaterveket 2020. elejére egységesen továbbdolgozzák, az egyszerű bejelentésnek megfelelő építészeti és műszaki tartalomra fejlesztik. Noha a Nemzeti mintaterv-katalógus által biztosított mintatervek mindegyike adaptálást igényel majd a valós építési telekre, kidolgozottságuk mégis olyan mértékű lesz, amely a családi ház megépítésének és fenntartásának összes fázisához részletes mérnöki adatokat biz-

tosít. Az ingyenesen letölthető tervekben előre látható lesz az összes építőanyag-szükséglet, a megvalósításhoz szükséges kivitelezési technológia, a várható energetikai minősítés. Mindemelllett a családok által helyben kiválasztott építészek segítségével az előkészített mintatervek a helyi településképi arculathoz és a családok egyedi igényeikhez illeszthetőek lesznek.

Kolossa József DLA

- [1] Füleky, Zsolt – Településképi arculati kézikönyvek és Korszerű építésügy – Minőségi építészet, *Metszet* Vol 10 No 5 (2019) pp 54–56.
- [2] Füleky, Zsolt – Kolossa, József: „New forms of townscape regulation in Hungary”, 6th *International Academic Conference on Places and Technologies* (ISBN 978-963-429-378-1)
- [3] Kolossa, József: „A településképi arculati kézikönyvek készítésének országos tapasztalatairól”, *Építész Közlöny* No 2 (2018), ISSN 1789-0934

Grafika: Kállai Kata

Mit üzen az Urban Future Global Conference 2019?

Az Urban Future Global Conference (UFGC) 2014 óta – 300 előadójával és 2500 résztvevőjével – Európa legnagyobb eseményévé vált a fenntartható városok témakörében. Idén Oslóban tartották, a norvég főváros Európa Zöld Fővárosa programsorozatának egyik szakmai fő rendezvényeként. Különlegessége, hogy célközönsége a várospolitika szereplői, akiket az UFGC „CityChangers”-nek hív. A városok és települések politikai és szakmai vezetői mellett vállalatok és vállalkozások képviselői, kutatók, ingatlanfejlesztők, építészek és várostervezők, szakmai és társadalmi szervezetek, startupcégek mutatták be innovatív és inspiráló jó gyakorlataikat.

A konferencia tematikus területei évről évre kissé változnak, figyelembe véve a városok jövőjével kapcsolatos legfontosabb kérdéseket. Az idei tíz témakör az épített környezet és épületek, közlekedés/mobilitás, „boldog város”, gazdaság és innováció, körforgásos gazdaság, kibocsátáscsökkentés, közbeszerzés, kormányzati struktúrák és a döntéshozatali folyamatok, nagyvárosi térségek, elektromos járművek voltak. A konferencia előadásai mind arra hívták fel a figyelmet, hogy az éghajlatváltozás és a társadalmi egyenlőtlenségek elleni küzdelemben jelentős változásokra van szükség. Ugyan számos jó gyakorlat, mint a lehető fel a világban, ezek elterjedése, napi és széles körű gyakorlattá válása nem történik elég gyorsan. A megoldások sokszor adóttak, de azok alkalmazása és elterjesztése kritikusan lassú.

A 20. század műszaki fejlesztéseit követően a mai kornak az állampolgárok jólétét kell célul tűznie. A városok küzdenek a szennyezésekkel (levegő, zaj, por, fény stb.), és még mindig a műszaki infrastruktúrára fejlesztése áll a középpontban, amely elsősorban a zajos (és szennyező) autóforgalomra összpontosít. Továbbra is csökkennek a zöldterületek és zöldfelületek, a vízpartok hozzáférhetetlenek az emberek számára. A „boldog város” szekció előadásai azt vizsgálták, hogy mi és hogyan változna, ha a polgárok jóléte vagy boldogsága lenne a várospolitika elsődleges célja/prioritása.

A konferencia keretében mutatták be a Reinventing Cities [1] nyertesét, amely versenyt a C40 városok (C40 Cities) a Climate-KIC támo-

Kulcsüzenetek:

Városok és városfejlesztés: Paradigmaváltás kell, mely a városok épített környezetét és műszaki infrastruktúráját az emberek és élethez szükséges szolgáltatásba állítja.

Finanszírozás: A folyamatok fenntarthatóságához szükséges új finanszírozási modellek kialakítása. Csak a profitábilis sémák lesznek széles körben használhatók.

Kollaboráció/együttműködés: A klímaváltozás elleni küzdelem közös ügy. A jó gyakorlatok mindegyike a köz- és magán szereplők együttműködésével tudott megvalósulni. A megbízó-megbízotti kapcsolatnál hatékonyabb a partnerség. Minden esetben kulcskérdés a kiszámíthatóság, minden részt vevő fél biztonsága érdekében.

Kísérletek/mintaprojektek: A stratégiák mellett működő példák kellenek. A megvalósult mintaprojektek példát tudnak mutatni a többiek számára; bizonyítják, hogy a javasolt megoldások nemcsak elméletben léteznek, és megmutatják, hogy a környezeti hatáson túl helyi gazdasági-társadalmi előnyökkel járnak.

Upscaling: Ugyan számos jó gyakorlat létezik valamennyi fenntarthatósági témában, azok széles körben való alkalmazása nem működik – ebben jelentős felgyorsulást kell elérni.

gatásával hirdették meg 2017 decemberében. A világ kibocsátásának több mint 50 százaléka származik a C40 városokból, így kiemelten fontos a szervezet számára, hogy az innovatív és replikálható városrehabilitációs megoldások példaként szolgáljanak a többi város számára az éghajlatváltozási küzdelemben. Chicago, Madrid, Milánó, Oslo, Párizs és Reykjavík adták a 15 projekthelyszínt, ahol beavatkozást láttak szükségesnek a lepusztult területek innovatív, a lakók-dolgozók-látogatók egészséges környezetét és jólétét biztosító városi terekkel való átalakításához. A városok zsűrijei választották ki a 82 döntős csapat – építészek, várostervezők, fejlesztők, vállalkozók és innovátorok cso-

Épülő Deichman Városi Könyvtár

Újrahasznosított terek: Kulturkirken Jakob, templomból konferenciahelyszín

portjai – közül azokat, akik a helyszínek megújításában a partnereik lesznek.

Az UFGC2019 esemény házigazdája és helyszíne Oslo volt, 2019 Európa Zöld Fővárosa. Ezt a címet a norvég főváros többek között természeti értékeinek megőrzésével és vízhalózatának átalakításával nyerte el az Európai Bizottságtól. A város modellként lép fel más városok számára. Hitvallása szerint „Oslo elég kicsi ahhoz, hogy új megoldásokat próbáljon ki. Azonban Oslo elég nagy, hogy a megoldásokat nagyobb városokra is alkalmazni lehessen.”

A norvég főváros ambiciózus célokat fogalmaz meg: 2020-ig 50%-kal, 2030-ig 95%-kal csökkenti az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását, és 2050-re karbonsemlegessé válik. A városi programjai és projektjei – mint például a kibocsátásmentes közlekedés, a városi zöldfelületek revitalizációja, a városi vízpartok megnyitása a lakók számára, esővízmegtartás és -használat stb.- mind e cél elérését támogatják. A jó példát teremtő gyakorlat megalapozására Oslo városa létrehozta a FutureBuilt programot. [2] Minőségi építéssel és minőségi épített környezet megteremtésével az 52 projekt a városi környezet megújítását és az életminőség javítását szolgálja, mindemellett célja a közlekedési, energia- és anyagfogyasztásból származó üvegházhatású gázok kibocsátásának legalább 50%-os csökkentése. A mintaprojekt célja, hogy inspirálja és megváltoztassa a magán- és a közszféra hagyományos gyakorlatát. A városi középületek közbeszerzési kiírásaiban számos fenntarthatósági kritérium jelenik meg: az épületeknek általában energiapozitívnak kell lenniük, ezt biztosítja a megújuló energia és a környezettudatos anyagok használata (fa vagy alacsony karbon-tartalmú beton), a közösségi közlekedés közelsége és a kerékpárút-kapcsolatok tárolókkal, egyéb biciklis szolgáltatásokkal, a közösségi terek kialakítása, a vízmegtartás és újrahasználat. 2016 óta a fosszilis-mentes kivitelezést is megvalósították, és jelenleg mintaprojektben a karbonsemlegességet is célozzák. Az innovatív és kooperatív várospolitika eredményeképpen a város szinte minden területen javult: jobb a levegő- és vízminőség, jobb a közlekedés, a fiatalok és a lakosság aktívan részt vesz a városi célok megvalósításában, és aktívabb a városi élet.

Beleznay Éva

okl. építészmérnök, várostervező, vezető fenntarthatósági tanácsadó, HuGBC

[1] hozzáférhető: <<https://www.c40reinventingcities.org/>> [utolsó belépés: 2019-09-03]

[2] hozzáférhető: <<https://www.futurebuilt.no/English>> [utolsó belépés: 2019-09-03]

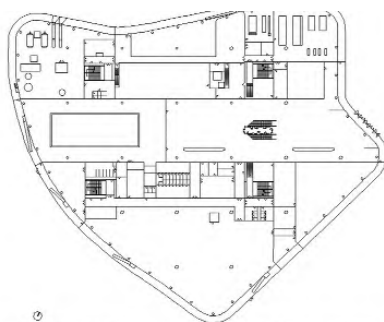
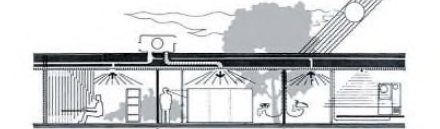
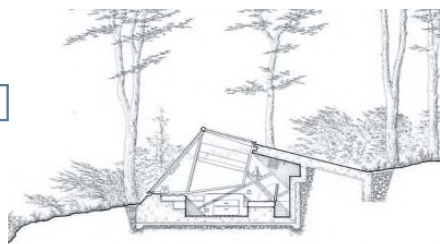
A szerző részvétele a konferencián az NKA támogatásával valósult meg.

Fotók: Geir Anders Rybakken Orslien és Beleznay Éva

Tervpályázatok

Norman Foster, a kortárs korszak leginnovatívabb építészirodájának vezetője

A Foster + Partners nyerte a spanyolországi Bilbao Szépművészeti Múzeum bővítésére kiírt nemzetközi tervpályázatot. A Foster+Partners iroda korunk egyik legismertebb és legnagyobb építészirodája, 1500 alkalmazottal, 130 partnerrel, a londoni bázisiroda mellett többek között New York-i, Sanghaji, bangkoki, Sidney-i, madridi kirendeltséggel.

Az alapítót, Sir Norman Fostert gyerekkora nem predesztinálta a sikerre. Manchester egy külvárosi munkásnegyedéből származik, ahol már az is nagy szó volt, ha az ott nevelkedő gyerekek egyetemre mentek. Foster 16 évesen otthagyja az iskolát és a városházán vállal kisegítő munkát, majd beáll 2 évre a Királyi Légierő kötelékébe. Visszatérve egy helyi építésziroda segédje lesz, ahol felfigyelnek szabdkézi rajzaira, és javasolják, hogy jelentkezzen építészképzésre.

1956-ban kezdte el tanulmányait a Manchester Egyetemen. Ebben az időszakban – ösztöndíj hiánya miatt – másodállásban mindenféle kisegítő állást kellett elvállalnia. Az egyetemen már felfigyeltek tehetségére, rajzversenyt és RIBA ezüst medál díjat nyert. Az alapképzés elvégzése után Henry Ösztöndíjas-ként a Yale Egyetemen folytathatta tanulmányait. Itt évfolyamtársa volt Richard Rogers, akivel a diplomaszerezés utáni évben beutazta az Amerikai Egyesült Államokat, meglátogatta Frank Lloyd Wright, Mies van der Rohe, Louis Kahn és Charles Eames csaknem összes épületét.

1962-ben visszatér Angliába, és Rogersszel, Su Brumwell-lel, Wendy és Georgie Cheesman-nel megalapítják a Team 4 irodát (Georgie Cheesman csak a meglévő jogosultsága miatt volt feltüntetve az iroda munkatársaként). Su Brumwell később Rogers, Wendy Cheesman Foster felesége lett. Fosterre és csapatára már kezdeti munkáikban jellemző volt az egyediség, az építészeti minőség és a

1. Team 4: „Pilotáfulke”, London, 1963
2. Team 4: Creek Vein ház, Feock, 1966
3. Foster Associates: IBM központi iroda, Cosham, 1971
4. Foster Associates: Willis Faber & Dumas színház, Ipswich, 1974
5. Bilbao Szépművészeti Múzeum bővítése, Bilbao, Spanyolország – Foster and Partners, első díjas pályamű

legújabb technológiák alkalmazása. „Pilotáfulke” munkájukban (1. kép) egy üvegbuborék lakószobát valósítottak meg Cornwall mellett. A forma kialakításában Foster repülőgépek iránti rajongása is szerepet játszott. A Creek Vein házat (2. kép) Su Brumwell szüleinek tervezték. Ők egy Mondrian-képet adtak el, hogy felépíthessék a házat, mely puritán, mégis high-tech anyaghasználatának, minimalista formavilágának és környezetbe illesztésének köszönhetően RIBA díjat kapott.

Foster és felesége 1967-ben kilép a Team 4-ből és megalapítják a Foster Associates-t.

Fostert a high-tech stílus egyik úttörőjének tartjuk, amely „a formai felszín mögött más lényegi törvényeket, belső szerkezetet és általános célosságot kereső, szigorúan egzakt látásmód, [...] a gazdasági-technikai rendszer-

tervezés lévén előtérbe került és alapjaiban technikai szemléletű gondolkodásmód”. [1] Foster mégsem szereti, ha beskatulyazzák. „Úgy gondolom, hogy a legjobb építészet az összes különálló épületalkotó elem szintéziséből származik: a szerkezet, mely viseli a terheket; a szolgáltatások, amelyek lehetővé teszik az épület működését; az épület ökológiája, [...] a benapozás minősége; a felhasznált anyagok súlya vagy könnyedsége; a terek jellege; a forma szimbolizmusa; [...] és az épület jelenlétének jellege a városban vagy a vidéken.” [2] Munkáiban a technicista szemlélet mellett a hagyományos építészeti elvek, a téralkotás, a fény művészi kezelése és a művészi kifejezőkészség is jelen van: „Az építé-

szet története a technológia története, az építést sajátja pedig a folyamatos változás”.

[3]

Foster épületein a kreativitás, az új megoldások keresése és az innováció minden esetben megfigyelhető. 1966-tól, elsősorban kísérleti jellegű munkákon együtt dolgozik Buckminster Fullerrer, amiből mindketten sokat kamatoztatnak. Fuller elméleti látásmódja Foster produktivista megoldásaival találkozott. Foster saját bevallása szerint, az együttműködés hatására elhitte, hogy bármit meg tud valósítani. 1970-ben felfújható irodaépületet tervezett egy informatikai cégnek, amely 55 perc alatt volt felállítható. 1972-ben az IBM központi irodája (3. kép) esetén egy ideiglenes épület költségeretével hozott létre

bronz üvegezéssel ellátott ikonikus épületet, melyben az álpadló elemeit a mennyezetben helyezte el, ezzel integrálta a számítógépeket az épületbe. 1974-ben a Willis Faber & Dumas-székházban (4. kép) az irodaépület pre-konceptióját változtatta meg azzal, hogy íves kontúrral rendelkező, alacsony épületet tervezett, középre egy átriumot helyezett el, amely a dolgozók kényelmét, szociális igényeit szolgálja. Nem kell bemutatni legismertebb munkáit: az 1979-es HSBC-székházat, a Reichstag átalakítását 1998-ban, a Swiss Re irodaépületet 2004-ből, a 2014-ben átadott Spaceport Americat, vagy az Apple-székházat 2017-ből.

A Foster and Partners a Bilbao Szépművészeti Múzeum (5. kép) esetén is a fenti ha-

gyományokat folytatta, amikor a meglévő épület fölé, annak udvarát kihasználva hozták létre az új múzeumszárnyat. Az épület technicista a külsőjét tekintve, humánus a megközelítési módjával és ökológus a fenntartható megoldásai miatt.

Burián Gergő

[1] Vámosy, Ferenc: *Az építészet története. A Modern Mozgalom és a későmodern*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 2002, p 318

[2] Norman Foster laudációja az 1999-es Pritzker építészeti díjátadón

[3] Norman Foster laudációja az 1999-es Pritzker építészeti díjátadón

Képenként – válogatás a közelmúlt pályázati terveiből:

Amikre érdemes figyelni

közeledő határidővel leadható

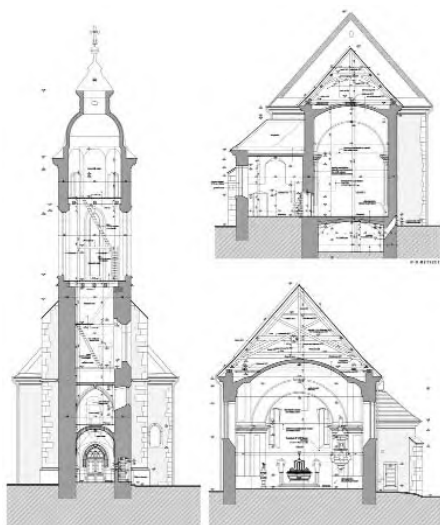
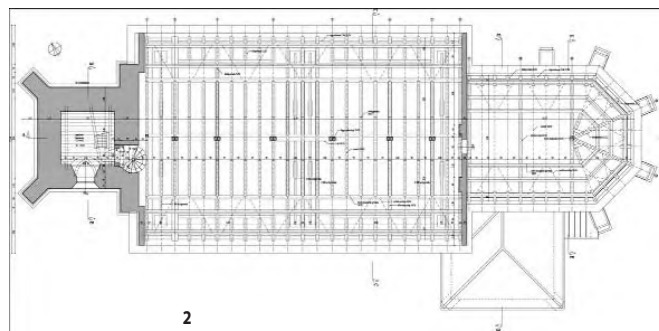
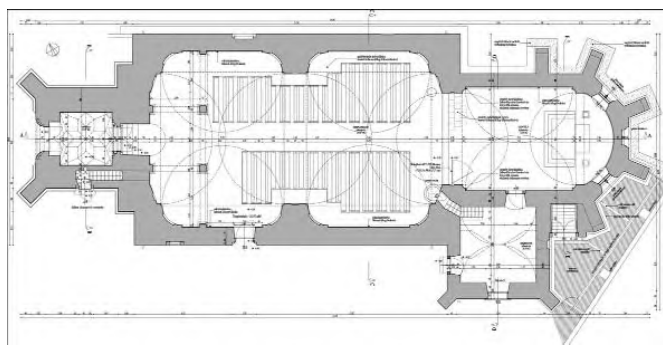
pályázatok:

- Az egri vár új, attraktív emelőberendezéssel történő megközelítése, tervpályázat
beadási határidő: 2019. 09. 23.
- Dimmuborgir fekete lávaföld látogatóközpont, Izland, tervpályázat
beadási határidő: 2019. 11. 19.
- Hverfjall Vulkánmúzeum, Izland, tervpályázat
beadási határidő: 2019. 11. 29.

- 6. RLB Campus '25 Irodaépület, Linz, Ausztria – HENN, első díjas pályamű
- 7. Gulbenkian Kert bővítése, Lisszabon, Portugália – Kengo Kuma, első díjas pályamű
- 8. Milton Keynes Egyetem, Milton Keynes, Anglia – Hopkins Architects, első díjas pályamű
- 9. Sencsen Pénzügyi Központ, Sencsen, Kína – OMA, első díjas pályamű
- 10. Kreatív Iparági Üzleti Iskola, Surrey, Anglia – UNStudio, első díjas pályamű

Rovatszerkesztő: Burián Gergő

A kereszt – 13. SZÉK a Fugában

A 13. Szakrális Építész-Belsőépítész Konferenciát 2019. szeptember 17-én a Budapesti Építészeti Központban, az Ars Sacra Fesztivál keretében rendezték meg. Rainer Péter, a konferencia szakmai szervezője nyitotta meg a rendezvényt. Elmondta, hogy a konferencia mottója: „IN HOC SIGNO VINCES” (E jelben győzni fogsz), amely Nagy Konstantin császár a milviusz-hídi csata előtt az égen megjelenő kereszt alatt látott. Bevezetőként Sipos Mihály népzeneész hegedűn lassú széki táncokat adott elő. Ezután a köszöntők következtek. Elsőként prof. emeritus Dr. Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia tiszteletbeli elnöke üdvözölte a megjelenteket. Az 1992-es sevillei világiállításra készülően a 100 legszebb magyar templomról három hét alatt egy albumot állított össze, amelynek előszavát is ő írta. A kötetet a sevillei érseknek vitték ajándékba, aki látva a színes képeket, azt mondta: „Nem is tudtam, hogy ennyi templom van Magyarországon!” Mire Makovecz Imre azt mondta: És még hétezer! Csapó Balázs Tamás, a

Budapesti Építész Kamara elnöke megemlékezett a FUGA tízéves fennállásáról. A kereszt szimbólum volta az összetartozást fejezi ki – mondta. Dragonits Márta, az Ars Sacra Egyesület elnöke a jövő évi Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra hivatkozva a „Legyetek mindig egyek” mottót hangsúlyozta.

Jelenits István paptanár filozófiai fejtegetésének elején egy Ady-versest olvasott fel Krisztus keresztyéről. Az embert Isten teremtette. A halál kapu, melyen át az örökkévalóságba lépünk. Isten szeretete nagyobb, mint az igazságérzete. A megpróbáltatásokat Isten kezéből fogadjuk el. A keresztre tekintve tudatosulhat bennünk, hogy fiát adta értünk. Ferkai Tibor író a Fénykeresztről szóló meséjét mondta el: Volt egy ősrégi templom és egy ifjú, Domonkos, aki a templom láthatatlan kapuját kereste, és az ifjú kedvese, Dominika. Domonkos egyszer azt álmodta, hogy a főkapu mellett meglátta a láthatatlan kaput egy fénylő kereszttel. Felébredve elment a régi templomhoz, megtalálta a láthatatlan kaput s belépett rajta. Egy újabb kapu következett. Azon is át lépve kiért az utcára. Elindult Dominikához. A láthatatlan kaput mi is megtalálhatjuk.

Jakab Csaba Erdélyből jött építész három kiállításról számolt be. A Building 2014 a Velencei Biennále magyar pavilonjának kiállítása, ahol „szakállszárítót” létesítettek. A 2018-as Kéz-Mű-Remek népművészeti bemutató a Múcsarnokban volt, amely előtt egy szép széky kaput állítottak fel. A kiállítás nagy sikert aratott, 40 ezren látogattak meg. A Mestermunkák a Vigadó VI. emeleti, 500 m²-es terébe 75 művész számára készült kiállítási terv. Az elrendezés oválisan vette körül a hatalmas májusfát, amelyen három magasságban színes szalagok libegtek. A legfelső bokréta már az üvegtető felett lobogott volna. A kiállítás nem valósult meg.

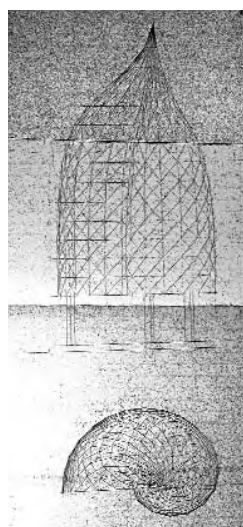
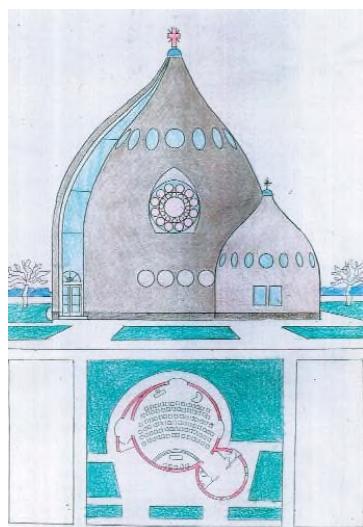
Ágó Mátyás építész tervező helyett Besey László statikus mérnök tartotta meg az előadást a nagymarosi gótikus templom műemléki helyreállításáról. A torony 1509-ben épült. 1771-ben Schaff Lénárd barokk csehüveg boltozatokkal átépítette. A tetőszerkezet alaprajzán jól látható, hogy négy olyan főszeruállást létesítettek, ahol a boltozatok miatt nincs kötőgerenda. A boltozatok közepén vonórúdak szerepelnek. A tervek közül a földszinti és tetőtéri alaprajzot, a keresztmetszetet mutatjuk be, majd a szépen helyreállított oldalhomlokzatot és az aranyozott kereszt megáldását.

Az elhunyt Zalaváry Lajos (1923–2018) építész helyett leánya, Zalaváry Éva ismertette apja eredeti templomtervét és a 2017. novem-

berében készített makettet. Az alaprajz egy csigaformát mutat, amelyhez egy kisebb, enyhén ovális alakú helyiség csatlakozik. A nagy kör átmérője 15 m, a csiga nyílása 2 m, a kisebb oválalak két átmérője 8, ill. 7 m. Homlokzata csúcsba futó kupola, mely a jászberényi fürdője formájából indul ki. A szerkesztéseknél Zalaváry mindig az aranymetszést használta. Az építés a dániai háborús „kiszállás” után 1949-ben már itthon diplomázott. Azután a Köztiben dolgozott. Ez az egy munkahelye volt.

Ebédszünet után Derdák Éva festő-restaurátor a Budapest belvárosi Nagyboldogasszony-templom szentély középfülkéjében 2010-ben megtalált, Madonna a gyermek Jézussal című freskó helyreállítását ismertette. A freskó színrétegeit gondos munkával állították helyre. A Zsigmond, ill. Anjou-kori egytornyú, háromhajós gótikus templom helyén korábban kéttornyú román templom állt.

Dr. Diószegi György Antal művelődéstörténeti kutató a magyarországi görög templomokról készített összeállítást. A kutató a gyöngyösi, kecskeméti, pesti, karcagi, komáromi görög templomokat mutatta be. Az 1444-es a várnai csata 575. évfordulóján 2019. november 10-én Orbán Viktor miniszterelnök és a bolgár elnök emléktáblát avatnak a helyszínen. Az eseményről akkor egy görög költő 465 soros görög eposzt írt, amelyben 4 sor Hunyadi János dicsőségét hirdeti.

Avenasian Alex örmény újságíró az örmény keresztény templomokról tartott előadást, videovetítésekkel tarkítva. A Kaukázus területén az első állam az Urartu birodalom volt. Az örmények a maguk országát Hajasztánnak nevezték. Fontos dátum Kr. u. 301, a kereszténység felvétele a rómaiak előtt, Világosító Szent Gergely és III. Trdat király uralkodása idején. Centrális templomok jöttek sorra: Zvartnots katedrális, három szinten visszaugratott kerek épület, majd 1000 körül Ani városban Szent Megváltó-temploma. Magyarországon Feldebrő temploma örmény eredetű.

Kávészünet után Jahoda Róbert és Páricsi Zoltán építész tervezők az Apor Vilmos Katolikus Főiskola kápolnáját mutatták be. A régi épület egyik tanteremből alakították ki a kápolnát, egyszerű eszközökkel, hét támla nélküli padsorral. A falra került domborműveket dr. habil. Tölg-Molnár Zoltán DLA képzőművész készítette.

Szekér Ferenc építész-belsőépítész a budapesti Hold utcai reformá-

tus templom helyreállítását ismertette. A kiegyezés után érkeztek nagyobb számban reformátusok a fővárosba, ők építették Pesten a református templomot a Hold utcában. A lakóépület két szárnya közötti belső udvari templom tervét Petz Samu készítette. Hosszú évtizedekig a Magyar Televízió kelléktára, majd varroda működött benne. A templomtérbe három vasbeton födémet húztak. A helyreállítás során a födémekeket elbontották, de a helyüket – emlékezésül – a végfalon jelezték.

Rainer Péter építész-belsőépítész Szalmabála templomtervét vázolta fel, amely nem megbízásra, hanem saját „szakállára” készült és dolgozta ki részletesen. Az alaprajza kívül tojás alakú, belül a Szent Koroná-s országcímet formázza. A fal és a boltozat 90 cm vastag szalmabála, 5-5 cm külső-belső vályogvakolattal, amely a tűzvédelmet a normál téglafalnak megfelelően garantálja. A hajó közepén magasodik a torony.

Derdák Éva festő-restaurátor a belvárosi Nagyboldogasszony-templom Mátyás-oratóriumának műemléki helyreállításáról, restaurálásáról beszélt. Mátyás király közeli lakóháza mellett állt Bakócz Tamás érsek lakóháza is. Az 1492–1507-ből származó pasztofórium a reneszánsz szép emléke. 1875-ben értékes ezüstleletet találtak itt. A restaurálást nagy szakértelemmel végezték.

A Schola Gregoriana Budapestinensis kórus Dr. Sztankó Attila vezetésével a keresztről énekelte nagycsütörtöki és virágvasárnapi énekeket, ami a konferencia lelket felüdítő záróeseménye volt.

Timon Kálmán

1. A nagymarosi Szent Kereszt Felmagasztalása templom fszt. alaprajza. Tervek: Jasima Kft, építész: Ágó Mátyás, Pálinkás Ferenc, statika: Besey László
2. A templom tetőtéri alaprajza a szaruállásokkal
3. A templom keresztmetszete, a csehsüveg boltozatoknál kötőgerenda hiány
4. A templom helyreállított oldalhomlokzata. Fotók: Heininger Ferenc
5. A torony aranyozott keresztjének megáldása
6. Zalaváry Lajos Csigakápolnájának terve (alaprajz, homlokzat)
7. A kápolna alaprajzának és homlokzatának vonalhálója
8. A kápolna 2017. novemberében elkészült makettje, Limes Model Kft. Csizmazia Géza építész ügyvezető

Igazi könyvcsemege

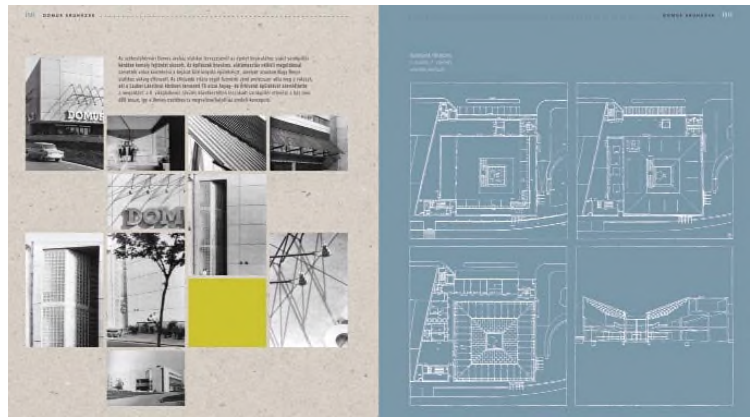
A Corvina Kiadó gondozásában a napokban jelent meg egy minden tekintetben kiemelkedő igényességű, elegáns mű: Jelek a térben. Lázár Antal építész címmel.

Lázár Antal barátomat 58 éve ismerem. Az egyetemen évfolyamtársak voltunk, a mesteriskola első ciklusát együtt végeztük el. Éveken keresztül mindketten az IPARTERV nevű „rendi kolostorban” nevelkedtünk. Hivatásszakmánk szervezeteiben egy időben választott tisztségviselőként tevékenykedtünk. Külföldön többször együtt képviseltük a hazai építészzakmát. A mai napig aktív kapcsolatunk alkalmat adott párhuzamos pályáink eseményeit nyomon követni.

Az alkotó tehetségét, hitét, képzettségét, kitartását, etikáját, eszmei tisztaságát pontossággal, hozzáértéssel bemutató munka szerzői Mártonffy Melinda, N. Kósa Judit és Hübner Teodóra.

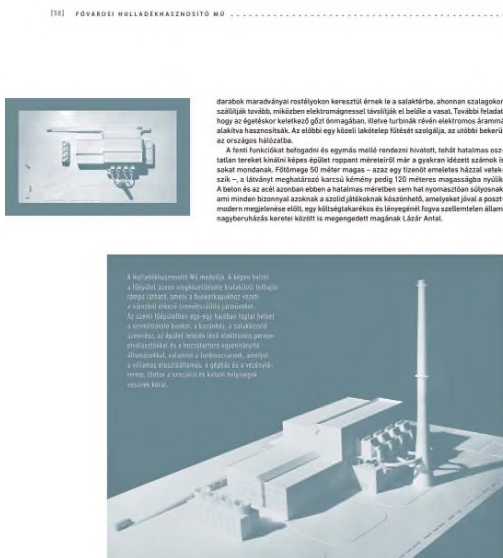
A könyv Lázár Antal építészről, az emberről készült hiteles portré. De pontos és hiteles a korrajz, a munkásságot meghatározó közvetlen és távolabbi környezet megjelenítése is. Megkapó a vallomások és a

szakmai eredmények harmóniája. Jó olvasni a kortársnak, aki belülről és közelről ismeri a szerzőt és a könyvben előforduló összes szereplőt és eseményt. És tanúsíthatja, valóban így történt. Valóban ezek azok a nagy nevek, akiknek a munkásságára figyeltünk. Asplund, Lewerentz, Louis Kahn, Marcel Breuer, James Stirling és a többiek visszaolvashatók közös gondolkodásunkban, és így az életműben is.

Külön kell szólni a könyv arcáról. Telitalálat a tartalom vizuális megjelenítése. Mi, építészek fogyasztói vagyunk az építészeti kiadványoknak. Örömet okozó, intim pillanat, amikor kézbe vesszük őket. De ez esetben valami különleges dolog történik. Meghatározó, hogy a könyv paperback (puha kötésű) és matt borítójú. Dacára annak, hogy a tartalmas életmű súlya, jelentősége okán a külsejében akár a lexikonok arcát is felölthette volna, itt a munkásság mögötti munka állandó éltető frissessége sejlik fel, és az alkotóra oly jellemző szerény egyenlenség. Minden lap újabb élmény. A tipográfia, a képszerkesztés, az ismétlődő sárga és kék színek tökéletesen tükrözik azt a világot, azt az embert, amiről és akiről a könyv szól. Skicc, építészeti rajz, foto ezzel a művészi szerkesztéssel nemes homogenitást, örök időtlenséget áraszt. Köszönet érte Hübner Dorkának.

Prof. Sylvester Ádám DLA

Modell vagy külön út: Bécs szociális építészete

A Martin Opitz Kiadó TÉRTÁR (Térformák-társadalomformák) sorozatának 2. kötete 2018-ban jelent meg. A szerkesztők, Tamáska Máté és Kocsis János Balázs bevezetője után osztrák szerzőktől öt tanulmány olvasható, majd egy ismertető a készházakról.

1

Peter Eigner- Herbert Matis – Andreas Resch Bécs szociális lakásépítészete című történeti áttekintésükben a 19. századtól a 20. századig vizsgálják a kérdést. Górcső alá veszik, mi történt 1923-ban, 1933-ban, 1945 után, majd a '60-as, '70-es, '80-as és '90-es években. Bécs lakásállománya a századfordulón 400 ezer, 1991-ben 850 ezer.

2

1919-ben a Szociáldemokrata Párt nagy többséggel nyerte meg a városi választásokat, és hozzájárított egy szocialista rendszer felépítéséhez, melyet Vörös Bécsként ismer a történetírás. 1939-ig 350 új bérház, benne 64 ezer lakás készült el. Az Anschluss után a náci 60 ezer új lakás építését tartalmazó programjából alig valami valósult meg. Helyette 70-80 ezer zsidó ingatlan rekvirálásával teremtettek

kiosztható lakásalapot. A háború utáni korszak a szociáldemokraták és konzervatívok konszenzusán nyugodott. A lakásügyet a keynesianizmus jegyében kezelték. A támogatók alapját a béreket terhelő 1%-os különadó képezte. 1995-ben Ausztria belépett az EU-ba. Azóta már nem épülnek városi tulajdonú bérházak – tudjuk meg Justin Kadi: *A szociális lakásépítés három korszaka Bécsben* fejezetéből.

Michael Klein: A szociális lakásépítészet modelljei című tanulmánya szerint 1945 után a cél a történeti város újjáépítése volt. Roland Rainer városfejlesztési koncepciója nyomán 3-4 emeletes házak helyett 5-9 emeletes házak épültek. Tíz év alatt 105 744 lakást adtak át.

Erich Raith írása, A korszerű városi lakóház – A várostervezés szempontjai a jellegzetes bécsi beépítésekről szól: hagyományos zártudvaros bérházak szabálytalan utcarendszerrel a belvárosban, a „Gründerzeit”, az 1850–1920

3

közötti alapítási időszakok derékszögű úthálózata, lakótelep sávházakkal az 1950–1960-as évekből, keretes beépítés az újabb időszakból. A korszerű városi lakóház külső szerkezeti falai és belső pillérei révén vékony válaszfalakkal tagolt nagy mobilitást biztosít az alaprajzban.

Vera Kapeller – Johannes Huemer: Parasztházak, családi házak, sorházak – Lakóház-építési trendek Bécs (és Pozsony) agglomerációjában című cikke egy nagyobb kutatómunka része. A Fertő tó keleti részén 24 településen vizsgálták a kérdést. Nagy többségben 1-2 lakásos épületek épülnek, társasházak kisebb számban. A „szétterülés” okoz problémát. A településeken kívüli autós kereskedelmi központok miatt a falvak sétálóutcái teljesen kihaltak.

Michael Zinganel Készházak ismertetőjével zárul a könyv. Blaue Lagune (Kék Laguna)

4

néven 1992-ben alapították a készházakat kínáló szabadtéri áruházat, amely egy autópálya mellett, egy bevásárlóközponthoz kapcsolódva 82 háztípust kínált. 2006-ban megállt a készház-értékesítés növekedése, ezért a szabadtéri áruházat új témákkal bővítették: kerékeszeti bemutató, garázsvásár, energiabiztonság, játékeszközök.

Végül a kötet szerzőit és szerkesztőit ismereti a könyv. Négyzetes formátumú, 20,5×21 cm-es, 139 oldalas mű, puha borítóval.

5

6-7

Timon Kálmán

1. A könyv címlapja. Karl Marx-Hof (Heiligenstädter Strasse 82–92), Karl Ehn, 1927–1930, 1266 lakás
2. Városi beépítések Bécsben: Belváros, Ottakring („Gründerzeit”), Friedrich-Engels-Platz, „Rennbahnweg” lakótelep
3. Seestadt Aspern, vasbeton lodzsadobozok
4. Alt-Erlaa lakópark toronyházai, Harry Glück& Partner, 1977–1985, 3200 lakás
5. Új Duna lakópark, Harry Seidler, 1998, 550 lakás
- 6-7. Illmic főutcájának átalakulása, 1930–1963

A b s t r a c t s

WESSELÉNYI-GARAY, Andor: HEALTHY ELITISM

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 5 (2019), pp 16-27, DOI: 10.33268/Met.2019.5.1

MOME CAMPUS, BUDAPEST, HUNGARY

ARCHITECTS: KATALIN CSILLAG and ZSOLT GUNTHER

The largest creative industries investment in Hungary completes the MOME campus development. Orientated along an axis parallel to the main road a new library, refurbished centre building and the new BASE study block can be found. Beside these the recently completed workshop/studio buildings named MOME ONE and TWO respectively are located. The campus has been developed to explore the open university idea of providing access to all, this concept also extends towards opening the grounds as a public park.

SHANAHAN, Mike: RURAL HOMES TEN YEARS ON

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 5 (2019), pp 28-33, DOI: 10.33268/Met.2019.5.2

IMPACT OF A DESIGN GUIDE

Examining the results of homes designed that derived inspiration from guidelines published in the Cork Rural Design Guide: Building a New House in the Countryside, one of the original authors discusses how guidelines impact the built environment. The results demonstrate that quality architecture can be achieved by following guidelines, without hindrance to innovation or creativity, the traditional Irish white walled/ dark roofed home takes on various forms.

KÖLLŐ, Miklós: COVERED EQUESTRIAN HALL

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 5 (2019), pp 34-37, DOI: 10.33268/Met.2019.5.3

EQUESTRIAN CENTRE, BENEDEK MEZO, ROMANIA

The new equestrian hall in Csikszentsimon offers a welcome change to the corrugated sheet covered box type buildings usually found in Romania, a more suitable response to regional traditions, constructed from locally sourced materials. A building that will age well and represent its place within the Szekler Gallop cultural program of events.

TURI, Attila: EXAMPLES FROM A CHIEF ARCHITECT'S EXPERIENCE

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 5 (2019), pp 38-43, DOI: 10.33268/Met.2019.5.4

FROM THE HAND GUIDE TO VISUAL SETTLEMENT

Guidelines for architects regarding a qualitative approach to building design often conflict with design or client interests. Here are examples of a chief architects assessment of commonly occurring situations ranging from debates about impulse, symmetry, location or even practical issues of how to place a garage. Can a guidebook, which is not really meant for architects alone, stand as a dress code, or source of inspiration, or even as a cultural tool.

CSAJBÓK, Csaba: A FRIENDLY CHURCH

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 5 (2019), pp 44-47, DOI: 10.33268/Met.2019.5.5

NEW CHURCH, DEREKEGYHÁZ, HUNGARY

ARCHITECTS: LÁSZLÓ VÁNCZA, KINGA FERENCZY and SOMA RÁNKI

It proves appropriate to build a new village church to domestic building proportions and scale in order to create a welcoming environment. Although contemporary in construction this church takes its inspiration from past examples regarding formality and the act of worship. Use of materials reflect a rural and national identity without need for unnecessary decoration or motifs. This church is a offers worshippers friendship and hope.

WETTSTEIN, Domonkos: PLAYFUL COLOUR ON THE IDEOLOGY OF TYPE

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 5 (2019), pp 48-53, DOI: 10.33268/Met.2019.5.6

THE RENOVATED FACADE OF THE VÁR STORE HOUSE, VESZPRÉM, HUNGARY

ARCHITECTS: ZSOLT GYÖRGY KOVÁCS, JANA BERÁNKOVÁ and DÁVID KOVÁCS

The communist era left many city centres in Hungary scarred by uncompromising developments intended "to erase the past forever". Yet buildings from this era still stand and with well considered restoration can be given a new, less visually damaging, lease of life. In Veszprém it was decided to lighten up such a building with coloured glazing and led lighting, the message being to give life to a building and not let it fall victim to a historical destiny.

FÜLEKY, Zsolt: TOWNSCAPE DESIGN GUIDES

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 5 (2019), pp 54-56, DOI: 10.33268/Met.2019.5.7

CONTEMPORARY CONSTRUCTION - QUALITY ARCHITECTURE

Urban regulation has become very complicated and seldom comprehensible for citizens or even decision makers in Hungary. Moreover regardless of the strict laws, the quality of the townscape has not improved, indeed one may experience a steady decline in the quality and identity of the Hungarian settlements. To tackle this phenomenon, as an innovative action, following the submission of the Prime Minister's Office, the Hungarian legislation adopted the Act LXXIV of 2016 on Townscape Protection.

KOLOSSA, József: DESIGN GUIDES

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 5 (2019), pp 57-59, DOI: 10.33268/Met.2019.5.8

NEXT GENERATION

In 2016. the Hungarian legislation adopted the Act LXXIV of 2016 on Townscape Protection. By 2019. over 94% of the settlements have accomplished their initial Townscape Identity Manuals. The first conclusions have already been drawn, and the adequate question arises: What's next?

Beránková Jana

1983-ban végzett a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán. 1983-ban a pozsonyi Kulturális Épülettervező Vállalatnál (Projektový Ústav Kultúry v Bratislave), 1984-ban a pozsonyi Műemléki Tervezővállalatnál (Pamiatkový Projektový Ústav v Bratislave) dolgozott. 1999-től a Veszprémi Építész Műhely Kft.-ben építész tervező.

Csillag Katalin

Ybl-díjas építészmérnök, vezető tervező. Diplomáját 1992-ben a BME Középülettervezési Tanszékén szerzi, 1992–1994 között a Grazi Műszaki Egyetem Városépítési tanszékén folytat posztgraduális képzést. 1992-ben Gruppe 3, míg 1992–1994 között Helmut Zieseritsch építészirodájának tervezője Grazban. 1994-ben Gunther Zsolttal megalapítja a 3h építészirodát. 2002-ben végez a MÉSZ Mesteriskolán. 2003–2004 téma-vezető vendégoktató a NYME – AMI, Sopron építész tervezőművész szakon. 2008-tól mesteroktató a Mesteriskolán. 2019-ben Ybl-díjban részesül. Jelenleg a 3h építésziroda egyik vezető tervezője.

Gunther Zsolt

Ybl-díjas építészmérnök, vezető tervező. 1983–1990 között építészeti tanulmányokat folytat a Budapesti Műszaki Egyetemen és a Bécsi Iparművészeti Egyetemen, Hans Hollein mesterkurzusán. 1990-ben diplomázik a BME Középülettervezési Tanszékén. 1991–1994 között építész-ként dolgozik több külföldi irodában: Mecanoo, Delft; Boris Podrecca, Bécs; Volker Giencke és Ernst Giselsbrecht, Graz. 1994-ben Csillag Katalinnal megalapítja a 3h építészirodát. Vendégoktatóként Prágában és Wiesbadenben tanít. Ybl-díjat kap 2005-ben, doktori fokozatát 2009-ben szerzi meg (DLA fokozat, téma: inverz tradíció). A nemzetközi Aktív Ház Szövetség (Active House Alliance) alapító tagja. Jelenleg a 3h építésziroda egyik vezető tervezője.

Kovács Dávid

2010-ben diplomázott a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán. Diplomatervéért megkapta az Építés Fejlődéséért Alapítvány díplomáját. 2012–2014-ig elvégezte az ÉME Mesteriskola XXII. ciklusát. 2010-től a Veszprémi Építész Műhely Kft.-ben építész tervező. 2016-tól a BME Középülettervezési tanszékén doktorandusz.

Burián Gergő

2008-ban szerzett diplomát a BME Építészmérnöki karán. Tanulmányai során félévathallgatáson vett részt a Miami University (Oxford, Ohio, USA) és a Norwegian University of Science and Technology (Trondheim, Norvégia). 2008 óta a Mérték Építészeti Stúdió, Paulinyi-Reith műterem munkatársa, ahol több sikeres tervpályázat projektvezetője, majd 2013 óta műteremvezető. 2010 óta Breeam Nemzetközi minősítő. 2013-ban mérnök-közgazdász diplomát szerzett a Budapesti Corvinus Egyetemen. 2014 óta a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Építőművészet DLA-képzés résztvevője.

Bordás Mónika

Okleveles építészmérnök, a BME Építőművészeti Doktori Iskolájának doktorjelöltje. Kutatásainak fókuszában a homokhátsági tanyák építészeti öröksége áll, valamint származási helyének épített környezeti összefüggéseit vizsgálja. Tervezői praxisában a kisebb léptékű, hely iránt érzékeny alkotásokra törekszik.

Csajbók Csaba

Okleveles építészmérnök, 1983-ban végzett a BME Építészmérnöki karán.

Csanády Pál

1994-ben végzett a BME építészkarán, 1997-ben ugyanott a Rajzi és Formaismereti Tanszék PhD-képzésén, Török Ferenc témavezetésével. 1997–2009 között az Alaprajz felelős szerkesztője, magántervező, 2010-től a Metszet és a Tervlap.hu főszerkesztője.

Fülek Zsolt

Építész, 2000-ben az Egri Hittudományi Főiskolán végzett, 2004-ben diplomázott a BME Építészmérnöki Karán. Több építészirodában tervez, majd 2011-től a Belügyminisztérium, 2014-től a Miniszterelnökség munkatársa, építészeti és építésügyi helyettes államtitkár.

Kolossa József

Pro Architectura díjas építész, 2001-ben végzett a BME Lakóépülettervezési Tanszékén, ahol 2013 óta docens. 2007-ben DLA-fokozatot szerzett, témavezetője Perényi Tamás. 2007., 2010. Az Év kiemelkedő fiatal építészé díjazott. 2008. Média Építészeti Díja 1. helyezett Perényi Tamással. 2012–2015 között Piliscsaba főépítészé. Az MTA Közgyűlésének tagja. 2001-től az Építész Műterem Kolossa építész tervezője. 2015 márciusától a Miniszterelnökség Területrendezési és Települési Főosztályának vezetője.

Kovács Zsolt György

1983-ban végzett a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán. 1986–88 között elvégezte a MÉSZ Mesteriskolája IX. ciklusát. 1983-tól 1984-ig a Köztiben, majd 1984-től 1991-ig a Veszprémi Tervező Vállalatnál dolgozott. 1992-től a Veszprémi Építész Műhely Kft. ügyvezetője. Munkatársaival számos középületet terveztek meg Veszprémben és a környező településeken, valamint aktívan részt vettek Veszprém kereskedelmi központjának megújításában.

Köllő Miklós

22 év tervezői tapasztalattal rendelkezik, műemlékes szakmérnök, urbanista, jelenleg a székely településszerkezetek morfológiájából és konstruktív típusaiból doktorál a bukaresti Universitatea de Arhitectura si de Urbanism Ion Mincu egyetemen. 2018-ban Székelyföld legrangosabb díjával, az Orbán Balázs-díjjal tüntették ki, 2010-ben kiemelkedő művészeti tevékenységéért Kájoni János-díjat kapott, és ugyanebben az évben a Gyergyószentmiklósi Tarisznyás Márton Múzeum Tarisznyás-díjjal jutalmazta a múzeum erkölcsi és szakmai támogatásáért. Nemrégiben jelent meg a könyve, a „Mesélem a házam”. Digitálisan elérhető kiadvány az általa összeállított kis székelyföldi építészeti útmutató. A munkatársaival közösen működtetett gyergyószentmiklósi Larix Stúdió az utóbbi tizenkét évben 18 díjat, illetve díjra jelölést kapott Romániában, a csíkszétsimoni lovardájukat pedig 2019-ben Mies van der Rohe-díjra jelölték.

Vánca László

Ybl-díjas építész, 1988-ban végzett a BME építészkarán, 1991-ben a Messteriskola XI. ciklusán. 1996-ig a Vadász és Társai Építőművészeti Stúdió beosztott építésztervezője Vadász György Kossuth-díjas mester tanítványaként, 1994-ben alapította a Vánca-Miltenberger Művek irodát Miltenberger Miltényi Miklós építésszel. 2003-ban alakult meg a Vánca Művek Építészeti Műterem.

Shanahan, Mike

1992-ben, az UCD School of Architecture elvégzése után költözött Nyugat-Corkba, ahol megalapította az MSA Architects irodát. 2001 és 2003 között illusztrációkat készített a Cork Vidéki Ház tervezési útmutató számára, amelyet Colin Buchanan & Partners irodával és a Cork megyei tanáccsal közösen készített, és széles körű elismerést nyert. Ezt követően számos előadást tartott a RIAI és számos helyi hatóság által szervezett nemzeti tervezési konferenciákon és szemináriumokon. A díjnyertes munkái között szerepel a BIM halászati képzési épület (RIAI Award) és a Skibbereen Credit Union (2010 OPUS Awards).

Turi Attila

Ybl-díjas építész, 1985-ben diplomázott a Műegyetem építészkarán, majd az Idol Gmk, 1987–90 között a Makona Kíszövetkezet tervezője, 1990-től a Triskell alapító munkatársa. 2011-ben az Év Főépítésze, 2012-től a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, 2016-tól az Építőművészeti Tagozat vezetője. Budakalász főépítésze, a Pest Megyei Építész Kamara elnökségi tagja.

Wesselényi-Garay Andor

1994-ben diplomázott diplomadíjjal a BME Építészmérnöki Karán. 1995-ben saját építészirodát alapított Osváth Gáborral Gyár, majd 2001-ben önálló irodát W-G-A Psychodesign néven. 2000-től az Alaprajz, 2010-től a Metszet folyóirat külsős munkatársa, illetve tanácsadó testületének tagja, 2002-től az Atrium magazin építészeti főszerkesztője, 2006-tól pedig vezető szerkesztője volt. Közel háromszáz építészeti tárgyú cikk, esszé, kritika és tanulmány szerzője, a 2010-es Velencei Biennálé magyar kiállításának egyik kurátora. 2011-ig a Debreceni Egyetem Építészmérnöki Tanszékének főiskolai docense. Jelenleg a NYME-FMK Alkalmazott Művészeti Intézet egyetemi docense Sopronban.

Wettstein Domonkos

Építész, a BME Urbanisztika Tanszék oktatója, doktori kutatásának témája Regionális stratégiaalkotás a Balaton-part rekreációs célú építészetében. 2010-ben végzett a BME Építészmérnöki karán, 2013–14-ben az ETH Zürich GTA Intézetében volt kutatói ösztöndíjas Moravánszky Ákos professzúráján. Kutatási eredményeit folyamatosan publikálja a hazai és nemzetközi fórumokon.

Dessardo egy szobrász?
Ilyen névvel?

ÉLŐ
Brüsszel megérett a pusztulásra
Feldühödött badogosok a belga fővárosban

Tudod mi akarok lenni?
Bádogos
Brüsszelben!

Liz Paltneisz Alkitekisz?
Malco Dessardo? Blüsszel?
Blavó!

Brüsszel?

Mire jó egy ilyen lefolyó?
A: Fogy az anyag
B: Bátorítja a kezelőket
C: Megélt Dessardo úr
D: Prosztolára

Építész: Roose Partners Architects
Szobrász: Marco Dessardo
Fotó: Fábry Anna
Lüke mémek: Csépe

www.archmaaik.com

A képregény Mike Hermans építész (Pulle, Belgium) alkotása, ford.: a szerk.

arch.

© MAI.K - 2019 - WWW.ARCHMAIAIK.COM - 2733

•———— Base

•———— Gondúzó

•———— MA School

•———— Nagy Auditórium

•———— Ground

•———— MOME 01

•———— MOME UP

•———— MOME 02

LASSELSBERGER - KNAUF

Építő megoldások

Építő megoldások új építéséhez, felújításhoz

Vizes helységek kialakítása

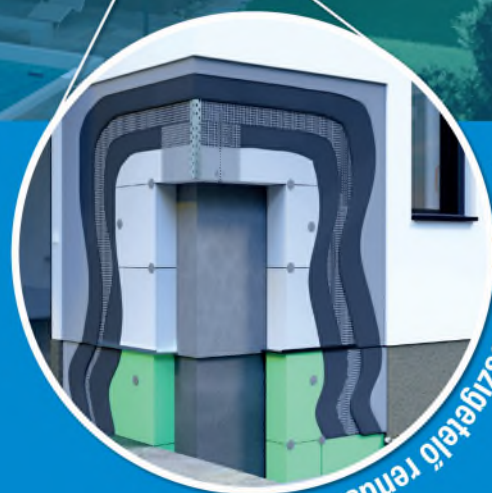
Terasz, erkély kialakítása

Medence kialakítása

Homlokzati hőszigetelő rendszer

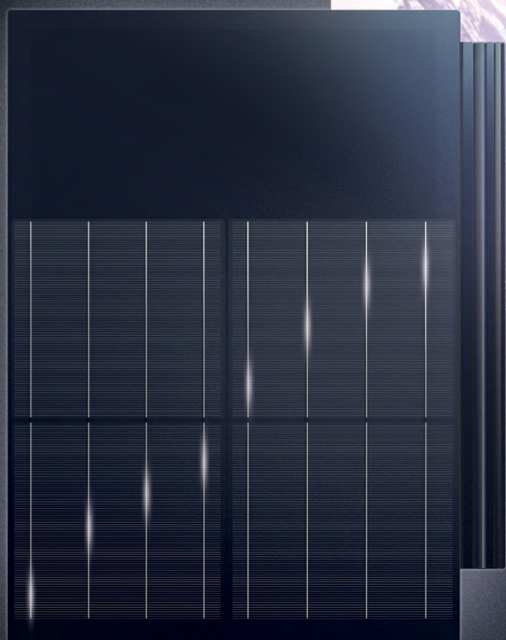

A tetőcserepek új generációja

GENERON A NAPRAKÉSZ TETŐ

A stílusosan környezettudatos napelemes tetőcserep.

Esztétikus energiatermelő megoldás, amely tökéletes a tetőfedésre és a napenergia felhasználására egyaránt.

TERRAN-GENERON.HU

A nap éltető energiája kimeríthetetlen. Ezért a természet végtelen erejét használva létrehoztuk a forradalmian új napelemes tetőcserepet. **Válassza a stílusosan környezettudatos GENERON napelemes tetőcserepünket!**

Látogassa meg a www.terrán-generon.hu honlapunkat, ahol árajánlatot kérhet és feliratkozhat hírlevelünkre, hogy első kézből értesülhessen a Geron napelemes tetőcsereppel kapcsolatos friss információkról.

A Terrán elnyerte a neves „Best Buy Award” díjat, azaz a vásárlók a Terránt nevezték meg a legjobb ár/minőség arányú tetőcserepmárkának Magyarországon.

TERRAN
OTTHON A JÖVŐBEN